

LOKNETE DR.BALASAHEB VIKHE PATIL. (PADMA BHUSHAN AWARDEE)
PRAVARA RURAL EDUCATION SOCIETY'S

Establishment 4 August 2004

ARTS, COMMERCE & SCIENCE COLLEGE, ALKUTI

ID.No. PU/AN/ACS/78/2004

College code No.757

A/p.Alkuti, Tal.Parner, Dist.Ahmednagar.Pin-414305

• Phone: (02488) 250457

Email ID :Principal.acsalkuti@pravara.in

Self Study Report : 2023 (1 st Cycle)

Criteria - 1

Curricular Aspects

KEY INDICATOR : 1.3

Curriculum Enrichment

1.3.2 : Percentage of students undertaking project work/field work/ internships (Data for the latest completed academic year)

1.3.2.1: Number of students undertaking project work/field work / internships

Table of Content

Sr. No	Particular	Page No
	List of Project	
1.	Project Work (M.COM II)	3 TO 27
2.	Geography Project (S.Y.B.A)	28 TO 55
3.	Environment Project (S.Y.B.A)	56 TO 83
4.	Environment Project (S.Y.B.COM)	84TO112
5.	Environment Project (S.Y.BSC)	113TO145
6.	Geography Project (T.Y.B.A)	146TO172
7.	Economics Project (T.Y.B.A)	173TO188
8.	History Project (T.Y.B.A)	189TO218
9.	Banking And Finance Project (T.Y.B.COM)	219TO238
10.	Cost And Works Accounting Project (T.Y.B.COM)	239TO261
11.	Marathi Project (T.Y.B.A)	262TO274

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "R. S. Patil".

Principal

Ar's,Commerce & Science College
Alkuti, Tal. Parner, Dist. A'nagar

Project Work
(M.COM II)
2022-23

M.COM II Project List 2022-23

Sr. No	Name of The Student	Project Title	Remark
1	Shinde Kirti Somnath	Rashtriy krut Bank ek dundenyatyenaryashaishnikkarjachaabhyaskarne	Submit
2	Chate Mauli Raju	Banking New Report	Submit
3	Shelke ReshmaNatraj	Udhyog vyavsthapnat sahkari bankanni ghetleli bhumika	Submit
4	Kurhe Lalita Kisan	Rajgurusahkari bank narayangaongruhkarjsuvidhechachistakAbhyas	Submit
5	Mahale Sanket Sitaram	Ahmednagar lshkaribankechyakaryatmakmulyamapnachaabhyas	Submit
6	Naykodi Ashwini Sukhdev	Shri Swami Samarth sahkarinighojshakhechyagruhkarjsuvidhechachistakAbhyas	Submit
7	Kudale Pramila Santosh	Study of the manager Cooperative Bank Ltd	Submit
8	Padekar Dnyanesh Rohidas	Rajgurusahkari bank narayangaongruhkarjsuvidhechachistakAbhyas	Submit
9	Chate Aniket Rajaram	Rural Development and Role of NABARD	Submit
10	Gadge Sanjay Dnyandeo	RashtriykrutBankandungrahkannapurvnyatyenyaryasevanachaAbhyaskarane	Submit
11	Lanke Abhishek Dattatray	Study of Stock Exchange	Submit
12	Zinjad Vaibhav Sharad	Study of Stock Exchange	Submit
13	Shete Aksha yBaban	Study of Stock Exchange	Submit
14	Darekar Akhilesh Thakaau	Study of Stock Exchange	Submit
15	Zaware Pranali Haribhau	SainikSahkari Bank Parner ShakhechagruhkarjsuvidhechachistakAbhyas	Submit
16	Bhor Omkar Khandu	Laghuudyogachyavyavsthapnatsahkaribankanchibhumika: EkchikistakAbyas	Submit
17	Ganjve Tushar Banshi	SahkariBankanchyarthikVyasthapnachachikistakAbhyas.	Submit
18	Bhor Amit Chandrkant	A study of bank portfolio for the partial of the degree of master of Commerce (M.Com)	Submit
19	Gunjal Mayur Ramesh	SahkariBankanchyarthikVyasthapnachachikistakAbhyas.	Submit
20	Thorat SudarshanEknath	Banking ShetratiladhunikTantrdnyan : EkAbyas	Submit
21	Shitre Omkar Vasant	Role of Information technology in Banking Sector	Submit
22	Kolhe Pratik Sanjay	National bank for agriculture & Rural Development	Submit

23	Shaikh Samiya Baba	Parner talukyatilguntavnukdaranikelelya mutual fund guntuvnukabhyaskrne	Submit
24	Phapale AshishPopat	Shivrajnagarisahkaripatswansthamaryaditjunnarpatswansthechaa ndajpatrkanchatulnatmakabhyas	Submit
25	Shirke Chetan Bhaskar	Study of the manager co- operative Bank Ltd.	Submit
26	Gahandule Youraj Sandip	A study of Trends in Mutual Funds	Submit
27	Galande Akshay Ravindra	NighojNagarisahkaripatswansthav Alkuti Graminbigarshetisahkaripatswansthamdhilthevi v karjpurvthayanchaAbyas	Submit
28	Khamkar Arti Dadabhau	Rashtriybankanchyamadhyamatunbachatgatannapurvnyatyenarya karjanchaabhyas	Submit
29	Chaugule Kajal Sampat	AdhunikbanketilNavinPravahekAbhyas	Submit
30	Pawade Supriya Shankar	Parner talukyatil co- operative credit society vividhabinchevishleshnatmakadhyan	Submit
31	Waykar Mayur Sambhaji	Rural Development & role of NABARD	Submit
32	Andure Shubham Sanjay	Banking new Product	Submit
33	Gorade Abhishek Rohidas	Sharad LashkariBankanchakaryatmakmulyamapnachaAbhyas	Submit
34	Nangare Satyam Vijay	Kalasukarshsahkaripatswansthashakhaanisai multistate parneryapatswansthamadhilkarjpurvatha v theviyanchaabhyaskarane	Submit
35	Pathan Shoyab Nurmahammad	Alkuti Shahratilshahkaribankannipurvilelya banking suvidhaekAbhyas	Submit
36	Chate Arati Pandharinath	Self Help Groups	Submit
37	Chikane Vishal Dadabhau	Rural Development & role of NABARD	Submit
38	Vairagar Dipali Raghu	RashtriykrutBankandungrahkannapurvnyatyenaryasevanachaAbhy askarane	Submit
39	Gholap Nitin Bhausahab	Vishal junnarSahkari alkuti ShakhechagruhkarjsuvidhechachistakAbhyas	Submit

Principal
 Art's, Commerce & Science College
 Alkuti, Tal. Parner, Dist. A'nagar

A Project Report on
"A STUDY OF BANK PORTFOLIO"
For the Partial Fulfillment of the Degree of Master of
Commerce (M.Com)
(2022-2023)

In Advance Banking & Finance
At Department of Commerce,
Arts, Commerce & Science College, Alkuti

By

AMIT CHANDRAKANT BHOR.
Department of Commerce
SAVITRIBAI PHULE PUNE UNIVERSITY

Under The Guidance of
Prof. Mr. GETAM S.K.

Department Of Commerce
Arts, Commerce & Science College, Alkuti

LOKNETE. DR. BALASAHEB VIKHE PATIL
(PADMA BHUSHAN AWARDEE)

PRAVARA
RURAL EDUCATION
SOCIETY

**ARTS, COMMERCE AND SCIENCE COLLEGE,
ALKUTI.**

A Project Report on

“A STUDY OF BANK PORTFOLIO.”

For the Partial Fulfillment of the Degree of Master of Commerce (M.Com)

(2022-2023)

In Advance Banking & Finance.

At Department of Commerce,

Arts, Commerce & Science College, Alkuti.

By

AMIT CHANDRAKANT BHOR.

Department of Commerce

SAVITRIBAI PHULE PUNE UNIVERSITY

Under The Guidance of

Prof. Mr. GETAM S.K.

Department Of Commerce

Arts, Commerce & Science College, Alkuti.

LOKNETE. DR. BALASAHEB VIKHE PATIL
(PADMA BHUSHAN AWARDEE)

PRAVARA
RURAL EDUCATION
SOCIETY

**ARTS, COMMERCE AND SCIENCE COLLEGE,
ALKUTI.**

Department of Commerce

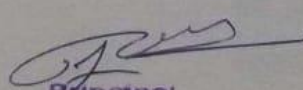
CERTIFICATE

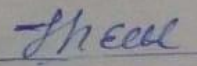
This Is To Certify That, **Mr. AMIT CHANDRAKANT BHOR** Completed The
Project Entitled **"A STUDY OF BANK PORTFOLIO."**

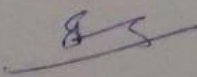
Satisfactorily In The Academic Year **2022-2023** For The Partial Fulfillment Of **M.Com-II**
(Advance Banking & Finance), At The Department Of Commerce, Arts Commerce & Science College,
Alkuti.

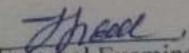
DATE: 19/03/2023

PROF. MR. Getum S.K.
(PROJECT GUIDE)

Principal
Pravara Rural Education Society :
Art's, Commerce & Science College
Alkuti, Tal-Pamer, Dist A'nagar

PROF. Dr.Thorat S.S.
HEAD OF DEPT.

Internal Examiner

External Examiner

ACKNOWLEDGMENT

I would like to express my sincere gratitude to my guide **Prof. Mr. Getam S.K.**
Department of Commerce in **Arts, Commerce & Science College, Alkuti.**

Prof. Getam sir with his valuable knowledge time & support was always with me to see that my project went in right direction. It was really kind of teacher; he came down to my level to clear my doubt & gave me better perception of my subject. He enhanced the knowledge in the field of **Advance Banking & Finance** & gives me a great inside the field of research. I am privileged to work under his guidance.

I am also grateful to **Prof. Dr. Thorat S.S** sir Head of Department for encouraging me in my project. His constructive ideas, suggestions & comments were so much helpful for interpretation of this data.

I would like to express my gratitude to all teachers in department & staff. For providing me materials & infrastructural facilities & allow me to work.

I would like to express my sincere gratitude for all my friends at college & all those who helped me with project.

Least but not last I would acknowledge the great moral & emotional support provided by my family without which this project would not be possible.

Mr. AMIT CHANDRAKANT
BHOR (M.Com-II)
(Advance Banking & Finance)

CERTIFICATE

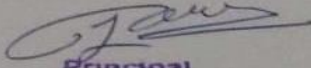

This is to certify that project report on "A STUDY OF BANK PORTFOLIO"
which has been submitted to
university of Pune by Bhor Amit Chandrakant Participated

fulfillment of the requirement for the **M.Com (II)** has been under my supervision
such material has been obtained other sources has been dullyacknowledgement in the
project.

FOR Pravara Ruler Education Society, Arts
Commerce & Science College, Alkuti..

Date : 19/03/2023
Place:- Alkuti.

Principal
Pravara Rural Education Society's
Art's, Commerce & Science College
Alkuti, Tal-Parner, Dist. A'nagar

GUIDE CERTIFICATE

This is to certify that project report on "A STUDY OF BANK PORTFOLIO" which is being submitted herewith for the award of the Master of Commerce in Commerce of Savitribai Phule Pune University, Pune is the result of the original research work completed by Mr. Amit Chandrakant Bhor under my supervision and guidance and to the best of our knowledge and belief the work embodied in this Project Report has not formed earlier the basis for the award of any Degree or similar title of this or any other University or examining body

A handwritten signature in blue ink, appearing to be "G. S. K.", written over a horizontal line.

Research Guide

Prof Getam S.K.

Date :- 19/03/2023-

Place :- Alkoti.

DECLARATION BY STUDENT

I hereby declare that this project entitled "A STUDY OF BANK PORTFOLIO" Is written by me and submitted to university of Pune for degree of M.Com. This work is of original nature and submitted to the society and college library provided to the information to the best of my knowledge this work has been submitted for any award of any degree of this are other university.

FOR Arts, Commerce & Science College, Alkuti.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "Amit" with a flourish.

Signature of Candidate

Bhor Amit Chandrakant

INDEX

SR. NO	PARTICULAR
1	INTRODUCTION
2	PROFILE OF BANK
3	HOME LOAN PROCESS & VARIOUS STEPS INVOLVED
4	COMPARATIVE ANALYSIS
5	CONCLUSION
6	SUGGESTION

'Study Of The Mahanagar Co-Operative Bank Ltd.'

Savitribai Phule Pune University, Pune and

Arts, Commerce and Science College of Pravara Rural Education Institute, Alakuti

Under the Faculty of Commerce M. com. for graduation

Submitted research project

Research student

Pramila Santosh Kudale

Research Guide

Prof. Mr. Getam S K

(M.com SET B.ED GDC & A)

Pravara Rural Education Institute

Public Leader Dr. Balasaheb Vikhe Patil

(Awarded Padma Bhushan)

Arts, Commerce and Science College, Alakuti

Tal: Parner Dist: Ahmednagar

Research Center

Pravara Gramin Shikshan Sanstha Arts, Commerce and Science College

Addr: Post-Alakuti

Tal: Parner Dist: Ahmednagar, Pincode: 414305

MS-1000 - 1000 100 1000

‘Study Of The Mahanagar Co-Operative Bank Ltd.’

Savitribai Phule Pune University, Pune and

Arts, Commerce and Science College of Pravara Rural Education Institute, Alakuti

Under the Faculty of Commerce M. com. for graduation

Submitted research project

Research student

Pramila Santosh Kudale

Research Guide

Prof. Mr. Getam S K

(M.com SET B.ED GDC & A)

Pravara Rural Education Institute

Public Leader Dr. Balasaheb Vikhe Patil

(Awarded Padma Bhushan)

Arts, Commerce and Science College, Alakuti

Tal: Parner Dist: Ahmednagar

Research Center

Pravara Gramin Shikshan Sanstha Arts, Commerce and Science College

Addr: Post-Alakuti

Tal: Parner Dist: Ahmednagar, Pincode: 414305

Public Leader Dr. Balasaheb Vikhe Patil

(Awarded Padma Bhushan)

Pravara Rural Education Institute

Arts, Commerce and Science College, Alkuti

Student Name

Pramila Santosh Kudale

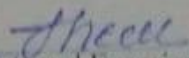
M.COM II

Exam Seat No.

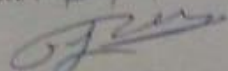
Title Of The Research Project

'Study Of The Mahanagar Co-Operative Bank Ltd.'

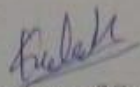

Internal Examiner

External Examiner

Date : 19/6/2023

Principal

Pravara Rural Education Society's
Art's, Commerce & Science College
Alkuti, Tal-Parner, Dist. A'nagar

Signature of Student

(Kudale Pramila Santosh)

CERTIFICATE

It is certified that Pramila Santosh Kudale 'Study Of The Mahanagar Co-Operative Bank Ltd.' completed the research project submitted by Pramila Santosh Kudale in the Department of Commerce for M.Com degree under my guidance and supervision. The information contained in the said research project report has been collected on the basis of primary data and secondary data and is true and correct.

The said research project has not been previously submitted to any university for any degree.

Place *Aikuti.*

Date *19/05/2023*

A handwritten signature in blue ink, appearing to be "J. S. J."

Principal
Prarama Runal Education Society's
Principal
Art's, Commerce & Science College
Aikuti, Tal-Pamer, Dist. A'nagar

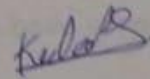
CERTIFICATE

I solemnly mention that I am submitting a research project to Savitribai Phule Pune University for M.Com degree on 'Study Of The Mahanagar Co-Operative Bank Ltd.' this subject in the Faculty of Commerce. The said research work has been done by myself and for that purpose primary data and secondary data have been collected and analyzed and separated on the basis of it and conclusions and suggestions have been recorded.

The said research project has not been previously submitted to any university for any degree.

Date : 19/03/2023-

Place : Alkoti.

Research student

Pramila Santosh Kudale

ABSTRACT

I am very happy to submit my research project for M.Com degree under Faculty of Commerce, Savitribai Phule Pune University. As a researcher I consider myself lucky because Prof. An expert guide in research like Getam Sir was my guide to research.

Since I and my research guide live in rural areas, I preferred to choose this subject. As I along with my guide felt that rural areas should be developed by increasing employment in rural areas. And Science College Parner Hon. I am eternally grateful to Principal Parkhe sir for his valuable guidance and support for this research work.

Senior fellow professors and co-guides of my college as well as Prof. Dr. Thorat S S, Prof. Zaware R J, Prof. Mane M M Many thanks to and all the faculty staff of the college for their valuable cooperation in the research... Many college librarians and their colleagues have given special help in the said research work.

Public leader Balasaheb Vikhe Patil of Arts, Commerce and Science College Alakuti has an important role in it. He expresses his sincere gratitude for that.

I express my sincere gratitude to all those who directly or indirectly contributed to this research work.

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	प्रकरणाचे नाव	पृष्ठ क्र.
१	प्रस्तावना	०१
२	संशोधन पध्दती	११
३	दि महानगर को-ऑप. बँक लि., च्य कार्यपध्दतीचा अभ्यास करणे.	१५
४	समग्र विश्लेषण	२४
५	निष्कर्ष	३०
६	संदर्भ सूची	३३

.....

'Self Help Groups'

**Savitribai Phule Pune University, Pune and
Arts, Commerce and Science College of Pravara Rural Education Institute, Alakuti
Under the Faculty of Commerce M. com. for graduation**

Submitted research project

Research student

**Arti Pandharinath Chate
Research Guide**

Prof. Mr. Getam S K

(M.com SET B.ED GDC & A)

Pravara Rural Education Institute

Public Leader Dr. Balasaheb Vikhe Patil

(Awarded Padma Bhushan)

Arts, Commerce and Science College, Alakuti

Tal: Parner Dist: Ahmednagar

Research Center

Pravara Gramin Shikshan Sanstha Arts, Commerce and Science College

Addr: Post-Alakuti

Tal: Parner Dist: Ahmednagar, Pincode: 414305

HI-1000 - 8484 88 8484

'Self Help Groups'

Savitribai Phule Pune University, Pune and

Arts, Commerce and Science College of Pravara Rural Education Institute, Alakuti

Under the Faculty of Commerce M. com. for graduation

Submitted research project

Research student

Arti Pandharinath Chate

Research Guide

Prof. Mr. Getam S K

(M.com SET B.ED.GDC & A)

Pravara Rural Education Institute

Public Leader Dr. Balasaheb Vikhe Patil

(Awarded Padma Bhushan)

Arts, Commerce and Science College, Alakuti

Tal: Parner Dist: Ahmednagar

Research Center

Pravara Gramin Shikshan Sanstha Arts, Commerce and Science College

Addr: Post-Alakuti

Tal: Parner Dist: Ahmednagar, Pincode: 414305

**Public Leader Dr. Balasaheb Vikhe Patil
(Awarded Padma Bhushan)**

Pravara Rural Education Institute
Arts, Commerce and Science College, Alkuti

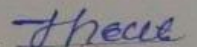

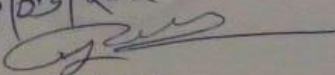
Student Name
Arti Pandharinath Chate
M.COM II
Exam Seat No.

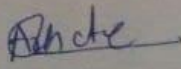
Title Of The Research Project

'Self Help Groups'

Internal Examiner

External Examiner

Date : 19/03/2023 -

Principal
Pravara Rural Education Society's
Art's, Commerce & Science College
Alkuti, Tal-Pamer, Dist. A' Nagar

Signature of Student

CERTIFICATE

It is certified that Arti Pandharinath Chate 'Self Help Groups' completed the research project submitted by Arti Pandharinath Chate in the Department of Commerce for M.Com degree under my guidance and supervision. The information contained in the said research project report has been collected on the basis of primary data and secondary data and is true and correct.

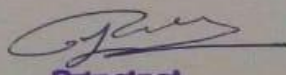
The said research project has not been previously submitted to any university for any degree.

Place

Alkuti.

Date

19/03/2023 -

Principal
Pravara Education Society's
Art's, Commerce & Science College
Alkuti, Tal-Pamer, Dist. A'nagar

CERTIFICATE

I solemnly mention that I am submitting a research project to Savitribai Phule Pune University for M.Com degree on 'Self Help Groups' this subject in the Faculty of Commerce. The said research work has been done by myself and for that purpose primary data and secondary data have been collected and analyzed and separated on the basis of it and conclusions and suggestions have been recorded.

The said research project has not been previously submitted to any university for any degree.

Date : 19/03/2023 -

Place : Alkurti.

Research student

Arti Pandharinath Chate

ABSTRACT

I am very happy to submit my research project for M.Com degree under Faculty of Commerce, Savitribai Phule Pune University. As a researcher I consider myself lucky because Prof. An expert guide in research like Getam Sir was my guide to research.

Since I and my research guide live in rural areas, I preferred to choose this subject. As I along with my guide felt that rural areas should be developed by increasing employment in rural areas. And Science College Parner Hon. I am eternally grateful to Principal Parkhe sir for his valuable guidance and support for this research work.

Senior fellow professors and co-guides of my college as well as Prof. Dr. Thorat S S, Prof. Zaware R J, Prof. Mane M M Many thanks to and all the faculty staff of the college for their valuable cooperation in the research... Many college librarians and their colleagues have given special help in the said research work.

Public leader Balasaheb Vikhe Patil of Arts, Commerce and Science College Alakuti has an important role in it. He expresses his sincere gratitude for that.

I express my sincere gratitude to all those who directly or indirectly contributed to this research work.

अनुक्रमणिका

अ.	प्रकरणाचे नाव	पृष्ठ
1	प्रस्तावना	
2	संशोधन पध्दती	
3	बचत गटांची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी व स्त्री सक्षमीकरण	
4	स्वयंसहायता बचत गटांची संकल्पना	
5	स्वयंसहायता बचत गट आणि बँक लिंकेजीक कार्यक्रम - नाबाई	
6	निष्कर्ष	
7	संदर्भ	

**Geography
Project (S.Y.B.A)
2022-23**

Department of Geography

Project List 2022-23

Sr. No	Name of The Student	Class	Project Title	Remark
1	Galande Reshma Janardhan	S.Y.B.A	Field Visit Project	Submit
2	Ghone Vijanta Harishchandra	S.Y.B.A	Field Visit Project	Submit
3	Havaldar Soheli Pirmohamad	S.Y.B.A	Field Visit Project	Submit
4	Zinjad Harshad Balshiram	S.Y.B.A	Field Visit Project	Submit
5	Zinjad Karan Bhausahab	S.Y.B.A	Field Visit Project	Submit
6	Mule Jyotsna Lahu	S.Y.B.A	Field Visit Project	Submit
7	Borude Rutuja Rajendra	S.Y.B.A	Field Visit Project	Submit
8	Meher Pratiksha Anil	S.Y.B.A	Field Visit Project	Submit
9	Parkhe Sanket Dinkar	S.Y.B.A	Field Visit Project	Submit
10	Mawale Sayali Tulshiram	S.Y.B.A	Field Visit Project	Submit
11	Mendhe Akshada Babaji	S.Y.B.A	Field Visit Project	Submit
12	Gadge Archana Shrirang	S.Y.B.A	Field Visit Project	Submit
13	Meher Bhagyashri Sunil	S.Y.B.A	Field Visit Project	Submit
14	Gadge Dipak Shrirang	S.Y.B.A	Field Visit Project	Submit
15	Galande Krushna Santosh	S.Y.B.A	Field Visit Project	Submit
16	Gadge Suraj Balshiram	S.Y.B.A	Field Visit Project	Submit
17	Shirsath Rutuja Sahebrao	S.Y.B.A	Field Visit Project	Submit
18	Auti Vivek Balasaheb	S.Y.B.A	Field Visit Project	Submit
19	Shelar Akshay Vilas	S.Y.B.A	Field Visit Project	Submit
20	Kapase Anil Kailas	S.Y.B.A	Field Visit Project	Submit
21	Kapase Shubhangi Kailas	S.Y.B.A	Field Visit Project	Submit
22	Dawkhar Madhuri Subhash	S.Y.B.A	Field Visit Project	Submit

Principal
 Ari's, Commerce & Science College
 Alkute, Tal. Parner, Dist. A'nagar

विद्यार्थी परिचय

- विद्यार्थीचे नाव :- योगेश वैजयंता हरिश्चंद्र
- विद्यालयाचे नाव :- कला, वाणिज्य, विज्ञान
महाविद्यालय, अळकुटी.
- वर्ग :- एस. वाय. बीए (SY.BA)
- विषय :- क्षेत्रीय अहवाल
- मार्गदर्शक :- श्री. सोनवणे सर

Frame

प्रस्तावना

शैक्षणिक पर्यटन अंतर्गत क्षेत्रीय जुन्नर येथील नागिघाट येथे गेली होती आम्ही 21-11-2022 या तारखेला सकाळी ठीक 7:00 वाजता कॉलेज मधुन नागिघाट या ठिकाणी जायला निघालो आम्हाला सोबत सोनावणे सर, जाधव मॅडम चाटे सर, जाधव सर होते आणि विद्यार्थी-आणि विद्यार्थीनी हेत्या नागिघाट या ठिकाणी जायला आम्हाला स्कूल बस होती. बस मध्ये असताना सर आम्हाला शैक्षणिक क्षेत्राचे मल्ल सांगत होते. तर सगळे मुलं मुली ते व्यवस्थित पकून घेत होते. नागिघाट हे एक महाराष्ट्रातील एक प्राचीन पुरातत्वीय अवशेषांचे स्थळ आहे. ते पुणे व ठाणे या या जिल्ह्यांच्या सीमेवर जुन्नर तालुक्यात जुन्नरच्या वायव्येस सुमारे 26 किमी वर वसलेले आहे. हा घाट सुमारे किमी लांब व 850 मी उंच आहे.

अशी माहिती सरांनी आम्हाला दिली. तसेच आम्ही नागिघाट वरून कुकडी नदीचा उगम कुठे झाला तिथे गेलो. कुकडी नदी ही महाराष्ट्रातील एक छोटी नदी आहे. जुन्नर

जुन्नर शहराच्या पश्चिमेस सुमारे 221
किलोमीटर अंतरावर असलेली जीवधान किंब्याजव
- ळी सहायत्री माध्यावर्चा कुकडेश्वर या
ठिकाणी रुग्ण झाला आहे. अशी माहिती
आम्हाला देण्यात आली सरांनी दिलेल्या माहिती
- नुसार ही नदी जुन्नर, लेण्यात्री, भोजर, शिरापुर
वडनेर, निधीज, शिरुर या मोठ्या गावातून जातो
वाहत वाहत छोड नदीला मिळते या ठिकाणांची
माहिती सरांनी आम्हाला चांगल्या प्रकारे दिली
तसेच क्षेत्रभेटीचे महत्त्व कसे असते ते समजावून
सांगितले

महत्त्व....

- ① क्षेत्रभेट ही भूगोलाची एक महत्त्वाची अभ्यास पद्धती आहे.
- ② पाठ्यपुस्तकात शिकलेल्या भौगोलिक संकल्पना घटक तसेच विविध भौगोलिक प्रक्रिया प्रत्यक्ष अनुभवाद्वारे शिकता येते.
- ③ प्रत्येक प्रदेशाची स्वतंत्र भौगोलिक वैशिष्ट्य असतात ती जाणून घेण्यासाठी क्षेत्रभेट उपयुक्त ठरते.
- ④ एखाद्या प्रदेशातील भौगोलिक परिस्थितीस हवा मानव आणि पर्यावरण यांचा संबंधसंबंध जाणून घेता येतो
- ⑤ क्षेत्रभेटीसाठी निवडलेल्या क्षेत्राच्या भौगोलिक परिस्थितीबरोबरच सामाजिक आणि व सांस्कृतिक अभ्यास करता येतो

निरिक्षण ..

मणिघाट येथील क्षेत्रभेटीच्या निमित्ताने गेव्याने तेथील अनेक गोष्टींचे निरिक्षण करता आले प्रत्यक्ष क्षेत्रभेटीतून तेथील भौगोलिक परिस्थितीचे निरिक्षण करता येत तेव्हा आपल्या अनेक शंकांचे निरसन होते क्षेत्रभेटीमुळे प्रत्यक्षात लोकांच्या विचारांची देवान - घेवान होते. क्षेत्रभेटीसाठी निवडलेल्या क्षेत्रावर गेव्यानंतर तेथील घटकांची काळजीपूर्वक निरिक्षण करता येते तेथील विविध पर्यावरणाची दानी होणार नाही याची दखना घ्यावी क्षेत्रभेटीतून आपल्याला विविध गोष्टींची माहिती मिळते एखाद्या ठिकाणी प्रत्यक्षात जाऊन तेथील भौगोलिक स्थिती जाणून घेणे हा क्षेत्रभेटीचा ज्या भागाची निवड केली त्या परिसरातील जवळपासच्या गावात सह्याद्री खाण्याची शहण्याची सोय आहे याचे निरिक्षण केले.

उद्देश

- ① क्षेत्रीय म्णजे एका व्यक्तीने अथवा व्यक्तीच्या समूहाने ठराविक क्षेत्राला क्षेत्र देवुन त्या क्षेत्राचा आढावा घेणे
- ② क्षेत्रीय ही विविध प्रकारची असते
- ③ क्षेत्रीयमुळे आपल्याला प्रदेशाची माहिती मिळते
- ④ तसेच त्या ठिकाणची प्रात्याक्षिक ज्ञान प्राप्त होते.
- ⑤ वैाघिक विकास वाढव्यासाठी मदत होते.
- ⑥ कोणत्या संस्कृतिचा आढावा घेणे हा क्षेत्रीयचा मुख्य उद्देश असतो.
- ⑦ क्षेत्रीयचा हेतू म्णजेच उद्देश निश्चि
-त करणे.

* नागेघाट *

नागेघाटाची निर्मिती सातवाहन काळात झाली सध्याचे ठाणे जिल्ह्यातील सोपारा ते कल्याण हा मार्ग पुढे मुरबाडवरून या घाटातून जुन्नरकडे जात असे नागेघाटाचा पायथ्या कल्याणपासून सुमारे ५० मैल असून माथा जुन्नर पासून २० मैल आहे.

नागेघाटाची लांबी सुमारे ३ मैल आहे. व घाटाची नळी सुमारे २५० फुट लांब व ८ फुट रुंद आहे. नागेघाटाच्या पायथ्याला वैशाळ्वरे, प्रधानवाडा व पुल सोनळे ही गावे आहेत. पुल सोनळे या गावापासून उगरेर नावाची नदी वाहते आणि याच परिसरात लेव्याचा आठखी एक समुद्र आहे. येथील गणेशस्थळ या ठिकाणी सुद्धा खेदीव राजा पहावयास मिळतात जवळच १५० फुट उंचीचा एक तुटलेला कडा आहे ज्यास नानाचा अंगठा म्हणतात.

नविघाटाच्या माथ्यावर उभे राहिल्यास कळसुबाई शिखरापासून विमाशंकरपर्यंतचा भासमंतातील सुंदर, नजारा दृष्टीपथात येतो. याशिवाय उत्तरेस हरिश्चंद्र, दक्षिणेस ढाकु किल्ला, वायव्येस माहुली किल्ला, नैऋत्येस सिद्धगड व गलगगड, पार्श्वेस उत्तर कीकवा, पूर्वेस कुकडनेरचे पठार व निवधन तसेच हडसर हे किल्ले हा दृष्टीपथात येतात

ब्रिटीशकाळात या घाटास नानाघाट किंवा नानापास (नानापवड) असेही म्हणतात घाटास प्राचीन काळी महत्त्व असल्याने परिसरात अनेक सातवाहन काळातील लेण्या आहेत मात्र आता या लेण्याची पडझड झाली आहे. यातील एक लेण्याच्या विस्तीर्ण दालनात सातवहनाचे देवकुल आहे व याच्या दालनात ननिका या सातवाहन साम्राज्याचा शिलालेख आहे.

* हवस महल *

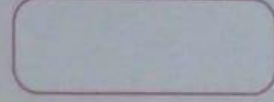
जुन्नर प्राचीन ऐतिहासिक कालखंडात जुन्नर हे राजधानीचे केंद्र होते. सातवाहनांचे राजकीय प्रतिस्पर्धी शकशासक यांची राजधानी होती. टॉमेली या प्रसिद्ध ग्रीक लेखकाने जुन्नरला ओमिनगर म्हणून नवनास म्हणजे 'नदपान' हे आता सिद्ध झाले आहे अशा या जुन्नर ब्राह्मण्या पूर्वीकडे अगदीच दोन कि.मी अंतरावर असलेल्या हाफुसबाग गावच्या उत्तरेस असलेली हे देखील्यमान वास्तू जवळपास 400 वर्षे जुन, गरा पावसाच्या नैसर्गिक कालचक्राशी समना करित असली हा हवशी महल तेवढ्याच दिमाखात उभा असलेला पहावयास मिळतो सधारगत : 60x100 फुट चौकीवाकृती ही वास्तू कोरिव शिळीतील व चुण्याच्या नक्षिदार बांधकामात तयार केलेली आहे. ही वास्तू, वास्तू शास्त्राचे

उत्तम उदाहरण म्हणावे लागेल. या वस्तूच्या चारही बाजूने संरक्षणासाठी मोठ्या मोठ्या भिंती दिल्या. आज त्या जमीन दोस्त जरी झाल्या असल्या तरी चार बाजूच्या चार दारवाजांचे पुरावे पहावयास मिळतात. चारही बाजूनी असलेली 200 वर्षांच्या असणाऱ्या असलेली मोठीमोठी चिंचेची झाडे येथील इतिहास डोळ्यासमोर उभा करण्याचा प्रयत्न करतात. महलाच्या दक्षिणेस असलेली साधारणतः 30x30 फुटाची चौरसाकृती एक टाकी व तीच बांधकाम येथील इतिहास हा वेगळाच असल्याचे संकेत दर्शवले आहेत.

महलाची रचना तीन टप्प्यात केलेली असून त्यामध्ये भाषण उत्तरेकडून प्रवेश करतो प्रथम आपण मध्ये दालनात प्रवेश करून सगळे पूर्व व पश्चिम दालनात प्रवेश करतो. आतून तिनही दालने अनेक पदव्यतीने चुन्याच्या बांधकाम लेपाने सजवलेली आहेत. पूर्व व पश्चिम दालनाच्या दक्षिणेकडून दोन साधारण दगडी बांधकामातील 25 पायऱ्या उचलून वर क्लंकिडे जाण्याचे मार्ग दर्शविलेले आहेत. व या इमारतीस उत्तम प्रकारे बनवण्याचा प्रयत्न केला गेला आहे. वरील पुसजला त्यातील खोल्यांचे दारवाजा अनिश्चय नाक्षिदार कोरलेल्या लाकडाच्या चौकटीत केलेले असून ते आपण किती वेळा न्याहाळून पहाव असं वाटत खिवाजी महाराजांच्या जन्माआधी 10-12 वर्षे 2-3 वर्षांचा मौरंगजेब इथे 2 वर्षे राहिला होता.

निष्कर्ष...

- ① क्षेत्रभेदीच्या ठिकाणी विविध गोष्टींची माहिती मिळते
- ② त्या माहितीचे संकलन केले.
- ③ विविध प्रकारच्या गोष्टींची (माती, वनस्पती) या पक्ष्यांची माहिती मिळवली
- ④ निसर्गातील विविध गोष्टींचा अभ्यास करणे शक्य झाले.
- ⑤ क्षेत्रभेदीमुळे नव्या न पाहिलेल्या ठिकाणांची ओळख होण्यास मदत झाली

विद्यार्थी परिचय

विद्यार्थीचे नाव: गलांडे वैश्या जनादिन
वि

विद्यालयाचे नाव: कला. वाणिज्य विज्ञान
महाविद्यालय अळकुटी

वर्ग: एम. वाय बी.ए (C.Y.B.A)

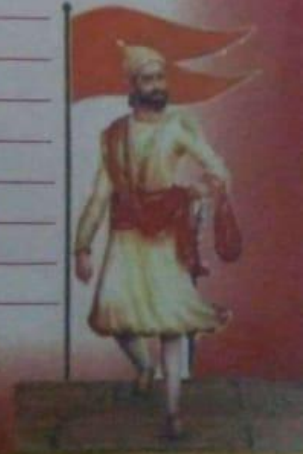
विषय: क्षेत्रभेट अहवाल

मार्गदर्शक: श्री. सोनवणे वार

Handwritten signature
गलांडे

FOR EDUCATIONAL USE ONLY

प्रस्तावना

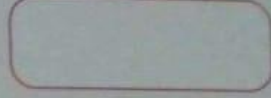
शैक्षणिक पर्यटन अंतर्गत क्षेत्रभेट ग्रुपर येशील नागेघाट येथे गेली होती. आम्ही 21-11-2022 या तारखेला सकाळी ठिक 11:00 वाजता कॉलेज भेधून नागेघाट या ठिकाणी जायला निघाली आम्ह्या सोबत सोनावणे सर, जाधव भेंडभ, चाटे सर, जाधव सर होते आणि विद्यार्थी- विद्यार्थिनी होत्या. नागेघाट या ठिकाणी जायला आम्हला सुकल बस होती. बस बंध्ये असताना सर आम्हला शैक्षणिक क्षेत्रभेटीचे महत्त्व सांगत होते. तर सगळे भुल, भुली ते व्यवस्थित लक्षात घेत होते. नागेघाट हे एक महाराष्ट्रातील एक प्राचीन पुरातत्वीय अवशेषांचे स्थळ आहे. ते पुणे व ठाणे या जिल्ह्यांचे सीमेवर ग्रुपर तालुक्यात ग्रुपरच्या वायव्येस सुमारे 26 किमी वर वसलेले आहे. हा घाट सुमारे 5 किमी लांब व 550 मी उंच आहे.

अशी माहिती सरांनी आम्हला दिली. तसेच आम्ही नागेघाट वरून कुकडी नदीचा उगम कुठे झाला तिथे गेलो. कुकडी नदी ही महाराष्ट्रातील एक छोटी नदी आहे ग्रुपर शहराच्या पश्चिमेस सुमारे 221 किलोमीटर अंतरावर असलेल्या जीवधन किल्ल्याजवळील

FOR EDUCATIONAL USE ONLY

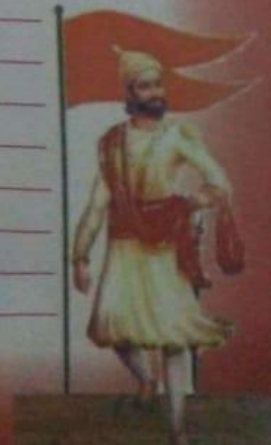

सल्याद्री भाख्याकरच्या कुकेश्वर या ठिकाणी
-ठगम झाला आहे. अशी भाळिती भाख्याला देवान
आली. सरांनी दिलेल्या भाळितीनुसार ही नदी
मुन्नर, लेव्याद्री, ओझर, शिरापूर, वडनेर, निधीम
शिरूर या भोव्या गावांमधून वाहत वाहत धोड
नदीला गिळते. या ठिकाणांची भाळिती सरांनी
आख्याला -वांगल्या प्रकारे दिली. तसेच क्षेत्रभेदिने
मलत्प करी असते ते समजावून सांगितले.

FOR EDUCATIONAL USE ONLY

महत्त्व

- 1) क्षेत्रभेट ही मूगोलाची एक महत्त्वाची अभ्यासपद्धती आहे.
- 2) पाठ्यपुस्तकात शिकलेल्या भौगोलिक संकल्पना, घटक तसेच विविध भौगोलिक प्रक्रिया प्रत्यक्ष अनुभवाद्वारे शिकता येते.
- 3) प्रत्येक प्रदेशाची स्वतंत्र्य भौगोलिक वैशिष्ट्ये असताना ती जाणून घेण्यासाठी क्षेत्रभेट उपयुक्त ठरते.
- 4) लक्षाव्या प्रदेशातील भौगोलिक परिस्थितीस हवा मानव आणि पर्यावरण यांचा सहसंबंध जाणून घेता येतो.
- 5) क्षेत्रभेटीसाठी निवडलेल्या क्षेत्राच्या भौगोलिक परिस्थितीबरोबरच सामाजिक, आर्थिक व सांस्कृतिक अभ्यास करता येतो.

FOR EDUCATIONAL USE ONLY

निरिक्षण

जागेघाट येथे क्षेत्रभेटी निमित्ताने गेल्याने तेथील अनेक गोष्टींचे निरिक्षण करता आले. प्रत्यक्ष क्षेत्रभेटीतून तेथील वस्तुस्थिती समजते. क्षेत्रभेटीच्या वेळी आपण तेथील भौगोलिक परिस्थितीचे निरिक्षण करता येते. तेव्हा आपल्या अनेक शंकांचे निरसन होते. क्षेत्रभेटीमुळे प्रत्यक्षात लोकांच्या विचारांची देवाण-घेवाण होते. क्षेत्रभेटीसाठी निवडलेल्या क्षेत्रात गेल्यानंतर तेथील विविध घटकांचे काळजीपूर्वक निरिक्षण करता येते. तेथील विविध पर्याकरणाची हानी होणार नाही याची दक्षता घ्यावी. क्षेत्रभेटीतून आपल्याला विविध गोष्टींची माहिती मिळते. लक्षाद्या ठिकाणी प्रत्यक्षात जाऊन तेथील भौगोलिक स्थिती जाणून घेणे हा क्षेत्रभेटीचा प्रमुख हेतू असतो. क्षेत्रभेटीसाठी ज्या भागाची निवड केली. त्या परिसरातील भवकपासच्या गावात रहत्याची खाण्याची कशी सोय आहे याचे निरिक्षण केले.

FOR EDUCATIONAL USE ONLY

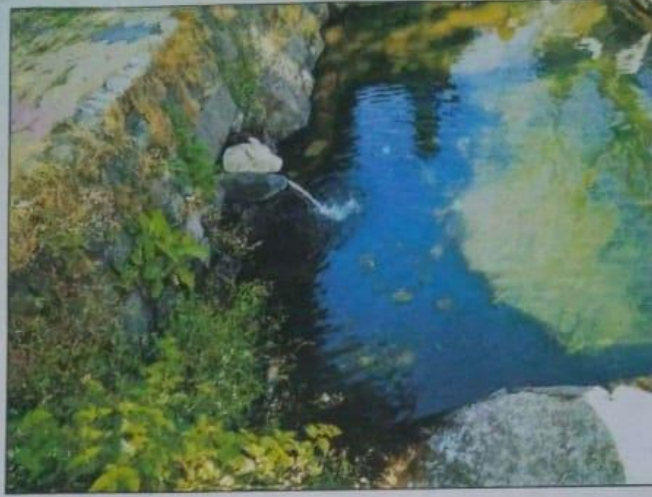
उद्देश

- 1) क्षेत्रभेट म्हणजे एका व्यक्तीने अथवा व्यक्तींच्या अभूताने ठराविक क्षेत्राला भेट देऊन त्या क्षेत्राचा आगवा घेणे.
- 2) क्षेत्रभेट ही विविध प्रकारची असते.
- 3) क्षेत्रभेटीमुळे आपल्याला प्रदेशाची माहिती मिळते.
- 4) तसेच त्या ठिकाणाचे प्रात्यक्षिक ज्ञान प्राप्त लेणे.
- 5) बौद्धिक विकास वाढवण्यासाठी मदत लेणे.
- 6) कोणत्या संस्कृतीचा आगवा घेणे हा क्षेत्रभेटीचा मुख्य उद्देश असतो.
- 7) क्षेत्रभेटीचा लेचू म्हणजेच उद्देश निश्चित करणे.

FOR EDUCATIONAL USE ONLY

कुकडी नदीचा उगम

कुकडी नदी ही महाराष्ट्रातील एक छोटी नदी आहे. मुन्नर जिल्ह्याच्या पश्चिमेस सुमारे २२१ किलोमीटर अंतरावर असलेल्या जीवघन किल्ल्याजवळील सध्याद्रिमाथ्यावस्थ्या कुकडेस्वर या ठिकाणी उगम झाला आहे. कुकडी नदी ही पश्चिम महाराष्ट्रात, घाटमाथ्यावर उगम पावून पूर्वेकडे वलत जाणाऱ्या नद्यांपैकी एक आहे.

मुन्नर तालुक्यातील नाणेघाटात तिच्या उगम झाल्यानंतर ही नदी मुन्नर-लेण्याद्री, ओदर, शिरापुर, वडनेर बु.ा, निधोज शिरूर या मोठ्या गावाजवळून वाहत वाहत छोड नदीला मिळते.

FOR EDUCATIONAL USE ONLY

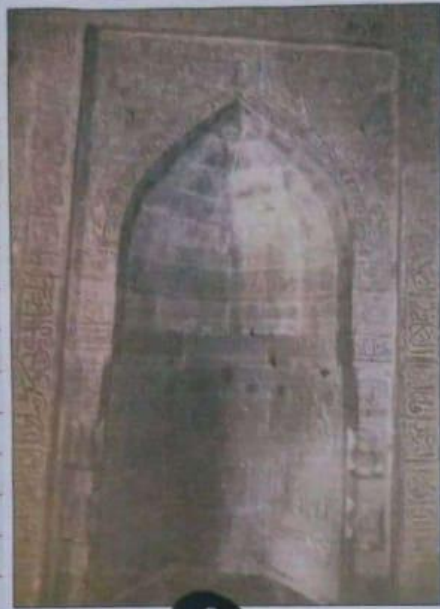

उत्तरेस हरिश्चंद्रगडावर उग्रभ पावगरी
पुष्पावती ही कुकडीची प्रभुव उपनदी आहे. ती
कुकडीस मुळरुच्या पूर्वेस असलेल्या येडगावजवळ
मिलते. कुकडी नदीवरील येडगाव, भागिकडीह ही
छरणे, भिना नदीवरील वडन छरण, पुष्पावती
नदीवरील पिंपळगावजरी छरण, छोड नदीवरील
डिभे छरण, भाडवी नदीवरील चिळेवाडी छरण,
ही सर्व छरणे, त्याच काळवे, इतर पाटणछार
आणि वरुणी - सावशाव येथील एक पिकभाप
विथर यानी मिळून कुकडी प्रकल्प बनला आहे.
याच कुकडी नदीवर २२ नोव्हेंबर १९५९
मध्ये भरले आनी

FOR EDUCATIONAL USE ONLY

हबशी घुमट

निनाभशाहीच्या वजीर
 भलिकांवर यांच्याशी संबंधित ही वास्तू
 आहे जी की आफ्रिकेतील हाबशन प्रांतातून
 आलेल्या नूनर येथील हबशीबाग येथे ती
 वास्तव्यास देता. आज याच हबशीबागचा
 उल्लेख हापुसबाग असा करण्यात येत आहे

FOR EDUCATIONAL USE ONLY

कंच 55 फुट रुंद व 60 फुट लांब कोरीव शिकेतील नवीसाकृती ही वास्तू लक्ष वेधून घेतल्याशिवाय राहत नाही साधारण 50 फुट ऊंचीच्या नक्षीदार भिंतीवरील कमानावर 30 फुट उंच असलेला वरील घुमट अलंगद तोलून धरण्याचे एक उत्कृष्ट उदाहरण पहावयास मिळते.

आतील भागात नऊ समाध्या आलेले जेथे आपण जोरात आवाज दिलाने तर त्या ध्वनिचे नऊ पड्याद पुन्हा पुन्हा त्याच वेळी ऐकू येतात, व यामुळे आतील भिंतीवर कुराणातील आयने कोरण्याचे निर्देशनास येते.

या वास्तूचा भालिकावरील सबधीत कोव्या भाष्या आसामीचे हे स्मारक असल्याची शक्यता वर्तविली जात आहे.

पुरातत्व विभागाने आता या वास्तूचे भनकृतीकरण करणे सरकार भिंत बांधण्याचे काम हाती घेतले असून ते आरंभ टप्प्यात पुणे होत आहे आहे.

FOR EDUCATIONAL USE ONLY

कुकडेश्वर

कुकडेश्वर मितालय हे महाशब्दानीन
पुरातन काळी बांधलेल्या वगडी मंदिरांपैकी एक आहे
हाच वगडी मंदिरात केलेली कोरीव कामे आणि यथापत्य
कलेचा उत्तम आविष्कार असलेले हे मंदिर
मूलनेम हापशिष्ट आहे शहर मंदिर पांडवकाळीन
हाशब्दांचे समनले नाते प्रत्यक्षान इ.स. ७५०ने
त्यांच्या आसपास शिलाहारानी हे मंदिर
बांधले असा उल्लेख झालेला. या मंदिरापासून
कुकडी नदीचा उगम होतो. पुढे याने नदीवर
भागिकडोह बांधून आहे.

FOR EDUCATIONAL USE ONLY

सा धरणाभुळे, मुन्नर परिसर संपन्न बनला आहे. कुकडेस्वर भदिर हे महाराष्ट्रातील पुणे जिल्ह्यातील मुन्नरपासून १५ किमी अंतरावर कुकडी नदीच्या तीरावर असलेल्या पुर गावावर आहे हे १२व्या शतकातील शिवभदिर आहे. जे तेभाळपांची स्थापत्यशास्त्रानुसार बांधले गेले आहे. भदिराची जागा अप्रतिम सुंदर दिसते आणि तिच्या उत्तरेकडील कुकडी नदी तिच्या सौंदर्यात भर घालते. हे भगवान शिवाचे एक लोकप्रिय भदिर आहे जे भदिराच्या आतील आणि बाहेरील भिंतीवर त्याच्या अथ कोरीव काम आणि शिल्पासोबत प्रसिद्ध आहे.

FOR EDUCATIONAL USE ONLY

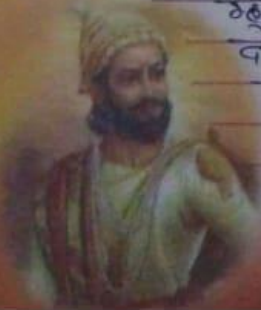

शिवनेरी

शिवनेरी किल्ला हे छत्रपती शिवाजी महाराजांचे जन्मस्थान आहे हे आपल्याला सर्वांना माहिती आहे.

येथे किल्याच्या आन जिजाभाता आणि छत्रपती शिवाजी महाराज यांचे पुतळे आहेत. गुडाच्या गव्हाभागी बदाभी आकाराचा तलाव आहे म्हणून त्याला बदाभी तलाव असे म्हणतात. किल्यात गंगा आणि शंभुना नावाचे दोन पाण्याचे सरो असून त्यात वर्षभर पाणी असते.

FOR EDUCATIONAL USE ONLY

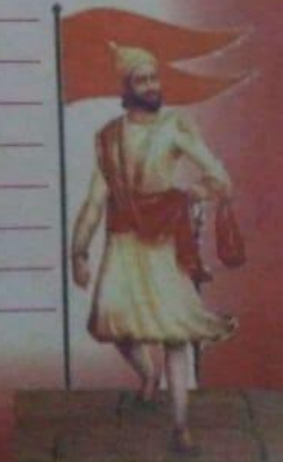

या शिवनेरी गडावर महाराजांचा जन्म
फाल्गुन वद्य तृतीयेला (१५ फेब्रुवारी १६३०)
ला आला. शिवजन्मस्थान असून येथील
शिवनेरी हा गड महाराजांच्या ताब्यात कधी
आलाच नाही. मात्र शाहू महाराजांच्या काळात सुमारे
१७१६ साली हा किल्ला मराठा सत्तेत आला.
हा किल्ला चारही बाजूंनी नवव्यास
झर्यात कडीत असून निकल्याच्या दुष्काळामुळे
कडीत असा बालेकिल्ला होता. शिवनेरी गडावर
शिवाई देवीचे छोटेशे मंदिर आहे. शिवाजी
महाराजांच्या जन्मापूर्वी जिजाबाईंनी याच शिवाई
देवीला नवरा केला केला होता. शहावर जिजाबाई
आणि बाल शिवजींच्या प्रतिमा देखील
स्थापित करण्यात आल्या आहेत. पुराने पाहिल्यास
शिवनेरी किल्ल्याचा आकार महादेवाच्या पिंडीसारखा
दिसतो.

Handwritten signature or mark in red ink.

FOR EDUCATIONAL USE ONLY

निष्कर्ष

- 1) क्षेत्रभेदीच्या ठिकाणी विविध गोळींची माहिती मिळणे.
- 2) त्या माहितीचे अंकलन केले.
- 3) विविध प्रकारच्या गोळींची (भाती, कनस्पती या पक्षांची माहिती मिळवली.
- 4) निरसर्गतील विविध गोळींचा अर्थसम कळणे शक्य झाले.
- 5) क्षेत्रभेदीभुळे मर्या न पाहिलेल्या ठिकाणांची ओळख होण्यास मदत झाली.

FOR EDUCATIONAL USE ONLY

**Environment
Project (S.Y.B.A)
2022-23**

Department of Geography

Environment Project List

Sr. No	Name of The Student	Class	Project Title	Remark
1	Bhambire Sudrshan Baburao	S.Y.B.A	Pradushanache Prakar	Submit
2	Zinjad Mahesh Prakash	S.Y.B.A	Jalpradushanachi Karne	Submit
3	Lad Navnath Bhau	S.Y.B.A	Jangal Todiche Parinam	Submit
4	Shaikh Taufiq Sattar	S.Y.B.A	Mruda Sandharan	Submit
5	Chate Kavita Dattatray	S.Y.B.A	Paryavaran Rasachi Karne	Submit
6	Sangade Somnath Sanjay	S.Y.B.A	Vayu Paradushan	Submit
7	Jadhav Gangadhar Balasaheb	S.Y.B.A	Jalpradushavaril Upay	Submit
8	Kolhe Omkar Somnath	S.Y.B.A	Vayu Pradushanachi Karne	Submit
9	Mavale Shekhar Dhananjay	S.Y.B.A	Vruksha Todiche Parinam	Submit
10	Galande Reshma Janardhan	S.Y.B.A	Paryavaranache Mahtva	Submit
11	Gund Tushar Manjabhau	S.Y.B.A	Ozanchya rasachi Karne	Submit
12	Yewale Rohit Banshi	S.Y.B.A	Jaminichi Dhup Honyachi Karne	Submit
13	Dere Pankaj Ramdas	S.Y.B.A	Mruda Pradushan	Submit
14	Shinde Aniket Santosh	S.Y.B.A	Hava Pradushan	Submit
15	Bhambare Swapnil Balu	S.Y.B.A	Vayu Pradushan	Submit
16	Belote Ketan Santosh	S.Y.B.A	Mruda Pradushan	Submit
17	Ghone Vaijanta Harishchandra	S.Y.B.A	Hava Pradushan	Submit
18	Bhandari Pratik Murlidhar	S.Y.B.A	Vayu Pradushan	Submit
19	Pingat Aniket Rajendra	S.Y.B.A	Jal Pradushan	Submit
20	Dongare Shailesh Dattatray	S.Y.B.A	Hava Pradushan	Submit
21	Dolas Kamlesh Sunil	S.Y.B.A	Jal Pradushan	Submit
22	Chavhan Ashish Shivaji	S.Y.B.A	Jal Pradushan	Submit
23	Fulmali Ravindra Anna	S.Y.B.A	Hava Pradushan	Submit
24	Khutal Ravindra Goraksha	S.Y.B.A	Surya Kirnache Paryavarnavar Honarye Parinam	Submit
25	Havaladar Sohel Pirmohmad	S.Y.B.A	Paryavaran	Submit
26	Devkar Sanket Sambhaji	S.Y.B.A	Jal Pradushan	Submit
27	Auti Sarvesh Rajiv	S.Y.B.A	Hava Pradushan	Submit
28	Jadhav Mayur Vinod	S.Y.B.A	Vayu Pradushan	Submit
29	Zinjad Harshad Balshiram	S.Y.B.A	Mruda Pradushan	Submit
30	Zinjad Karan Bhausahab	S.Y.B.A	Hava Pradushan	Submit
31	Kuikaji Samir Simailal	S.Y.B.A	Vayu Pradushan	Submit
32	Mapari Ajay Devram	S.Y.B.A	Vayu Pradushan	Submit
33	Mule Jyotsna Lahu	S.Y.B.A	Pariswanstha Paryavaran Prakalp	Submit
34	Jadhav Ganesh Bhaskar	S.Y.B.A	Pariswanstha Paryavaran Prakalp	Submit
35	Zaware Shital Madhukar	S.Y.B.A	Jal Pradushan	Submit
36	Aher Saurav Shamkant	S.Y.B.A	Paryavaran	Submit
37	Magar Sujata Suresh	S.Y.B.A	Jal Pradushan	Submit
38	Bhandari Prasad Ashok	S.Y.B.A	Jal Pradushan	Submit
39	Borude Rutuja Rajendra	S.Y.B.A	Hava Pradushan	Submit

40	Borhade Aarti Ashok	S.Y.B.A	Mruda Pradushan	Submit
41	Kokate Ashutosh Balasaheb	S.Y.B.A	Hava Pradushan	Submit
42	Gaikwad Pankaj Santosh	S.Y.B.A	Vayu Pradushan	Submit
43	Meher Pratiksha Anil	S.Y.B.A	Mruda Pradushan	Submit
44	Ganje Santosh Janaji	S.Y.B.A	Hava Pradushan	Submit
45	Navle Sanchit Nivrutti	S.Y.B.A	Vayu Pradushan	Submit
46	Dere Vikas Mahadev	S.Y.B.A	Jal Pradushan	Submit
47	Parkhe Sanket Dinkar	S.Y.B.A	Hava Pradushan	Submit
48	Mawale Sayali Tulshiram	S.Y.B.A	Jal Pradushan	Submit
49	Mhaske Sarita Ashok	S.Y.B.A	Jal Pradushan	Submit
50	Mendhe Akshada Babaji	S.Y.B.A	Hava Pradushan	Submit
51	Gadge Archana Shrirang	S.Y.B.A	Surya Kirnache Paryavarnavar Honarye Parinam	Submit
52	Dere Shravani Vilas	S.Y.B.A	Paryavaran	Submit
53	Meher Bhagyashri Sunil	S.Y.B.A	Jal Pradushan	Submit
54	Jagadale Prathamesh Nandaram	S.Y.B.A	Hava Pradushan	Submit
55	Jagadale Ganesh Uttam	S.Y.B.A	Vayu Pradushan	Submit
56	Ghule Sukanya Dadabhau	S.Y.B.A	Mruda Pradushan	Submit
57	Sakure Reshma Nivrutti	S.Y.B.A	Hava Pradushan	Submit
58	Gadge Dipak Shrirang	S.Y.B.A	Vayu Pradushan	Submit
59	Galande Krushna Santosh	S.Y.B.A	Vayu Pradushan	Submit
60	Gadge Suraj Balshiram	S.Y.B.A	Pariswanstha Paryavaran Prakaalp	Submit
61	Waghmode Priyanka Rajendra	S.Y.B.A	Pradushanache Prakar	Submit
62	Shinde Adinath Bhaskar	S.Y.B.A	Jalpradushanachi Karne	Submit
63	Shinde Ganesh Gorakh	S.Y.B.A	Jangal Todiche Parinam	Submit
64	Khule Priyanka Anand	S.Y.B.A	Mruda Sandharan	Submit
65	Dongare Vishal Prabhakar	S.Y.B.A	Paryavaran Rasachi Karne	Submit
66	Awari Atharv Papat	S.Y.B.A	Vayu Paradushan	Submit
67	Shirsath Rutuja Sahebrao	S.Y.B.A	Jalpradushavaril Upay	Submit
68	Shirole Sakshi Shripat	S.Y.B.A	Vayu Pradushanachi Karne	Submit
69	Gunjal Pratiksha Balabhau	S.Y.B.A	Vruksha Todiche Parinam	Submit
70	Awari Dnyaneshwari Dattatray	S.Y.B.A	Paryavaranache Mahtva	Submit
71	Aher Nikhil Shivaji	S.Y.B.A	Ozanchya rasachi Karne	Submit
72	Aher Omkar Nivrutti	S.Y.B.A	Jaminichi Dhup Honyachi Karne	Submit
73	Aher Puja Nivrutti	S.Y.B.A	Pradushanache Prakar	Submit
74	Shirole Dhiraj Tukaram	S.Y.B.A	Jalpradushanachi Karne	Submit
75	Bhosale Shubham Baban	S.Y.B.A	Jangal Todiche Parinam	Submit
76	Belote Adinath Sahebrao	S.Y.B.A	Mruda Sandharan	Submit
77	Thorat Ganesh Vasant	S.Y.B.A	Paryavaran Rasachi Karne	Submit
78	Jamadar Mujjamil Ansar	S.Y.B.A	Vayu Paradushan	Submit
79	Naykodi Abhishek Bhartari	S.Y.B.A	Jalpradushavaril Upay	Submit
80	Punde Aniket Rangnath	S.Y.B.A	Vayu Pradushanachi Karne	Submit
81	Punde Pavan Vilas	S.Y.B.A	Vruksha Todiche Parinam	Submit
82	Auti Vivek Balasaheb	S.Y.B.A	Paryavaranache Mahtva	Submit
83	Shinare Payal Babaji	S.Y.B.A	Ozanchya rasachi Karne	Submit
84	Shinare Tushar Santosh	S.Y.B.A	Jaminichi Dhup Honyachi Karne	Submit

85	Shinare Prafull Santosh	S.Y.B.A	Mruda Pradushan	Submit
86	Raskar Saurabh Ramesh	S.Y.B.A	Hava Pradushan	Submit
87	Shinde Abhishek Arjun	S.Y.B.A	Vayu Pradushan	Submit
88	Gawade vishal Sanjay	S.Y.B.A	Mruda Pradushan	Submit
89	Shaikh Arman Hasan	S.Y.B.A	Hava Pradushan	Submit
90	Parandwal Swapnil Santosh	S.Y.B.A	Vayu Pradushan	Submit
91	Chaugule Pooja Sampat	S.Y.B.A	Jal Pradushan	Submit
92	Shelar Akshay Vilas	S.Y.B.A	Hava Pradushan	Submit
93	Narsale Yogesh Prakash	S.Y.B.A	Jal Pradushan	Submit
94	Narsale Pranay Santosh	S.Y.B.A	Jal Pradushan	Submit
95	Bhor Ganesh Shivaram	S.Y.B.A	Hava Pradushan	Submit
96	Sarode Siddhesh Babaji	S.Y.B.A	Mruda Pradushan	Submit
97	Jondhale Aniket Shaymrao	S.Y.B.A	Hava Pradushan	Submit
98	Pawade Avishkar Dasharth	S.Y.B.A	Pradushanache Prakar	Submit
99	Dhavale Rushikesh Ankush	S.Y.B.A	Jalpradushanachi Karne	Submit
100	Kapase Anil Kailas	S.Y.B.A	Jangal Todiche Parinam	Submit
101	Kapase Shubhangi Kailas	S.Y.B.A	Mruda Sandharan	Submit
102	Khose Akshay Dhondibhau	S.Y.B.A	Paryavaran Rasachi Karne	Submit
103	Kawade Abhay Rohidas	S.Y.B.A	Vayu Paradushan	Submit
104	Bepari Ayasha Nasir	S.Y.B.A	Jalpradushavaril Upay	Submit
105	Gorde Tanmay Ravindra	S.Y.B.A	Vayu Pradushanachi Karne	Submit
106	Dhawade Dhiraj Pandurang	S.Y.B.A	Vruksha Todiche Parinam	Submit
107	Ghodke Swati Laxman	S.Y.B.A	Paryavaranache Mahtva	Submit
108	Khose Vaishnavi Hanumant	S.Y.B.A	Ozanchya rasachi Karne	Submit
109	Dawkhar Madhuri Subhash	S.Y.B.A	Jaminichi Dhup Honyachi Karne	Submit
110	Jagadale Arati Ganesh	S.Y.B.A	Pradushanache Prakar	Submit
111	Agare Sahil Shantaram	S.Y.B.A	Jalpradushanachi Karne	Submit

Reesh

Principal

Art's, Commerce & Science College
Alkuti, Tal. Parner, Dist. A'nagar

परिचय

नाव :- मेहेर प्रतिक्षा अनिल

वर्ग :- S.Y. BA.

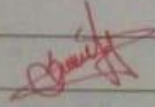
विषय स्तर :- जाधव मॅडम

विषय :- प्रदूषण स्रोत व प्रकार.

सन :- 2022-23.

INDEX

	Name of Experiment.	Remark & sign
1).	प्रस्तावना.	
2).	उद्दीप्ये.	
3).	प्रकल्पाचे महत्त्व	
4).	प्रदुषणाचे ओळख व प्रकार	
5).	अभ्यास प्रदर्शन	

प्रस्तावना

पर्यावरण या विषयाचे शिक्षण आजच्या काळात अतिशय गरजेचे आहे. गरज लक्षात घेऊनच मी हा प्रकल्प तयार केला आहे.

सामध्ये परिसंस्था व त्यांच्या होणारा नैसर्गिक साधनसंपत्तीचा हास व ती वाचवण्यासाठी होणारा प्रयत्न टाकाऊ पदार्थ व त्यांचे व्यवस्थापन आणि नितीमूल्य व सवयी यांचे पर्यावरण रक्षणातील महत्त्व आपण लक्षात घेणे आवश्यक आहे. प्रदूषणाच्या नियमांचे उपाय पर्यावरणीय प्रदूषण-उर्जा विस्थापन नैसर्गिक साधनसंपत्तीची उत्पादकता नैसर्गिक स्रोतांचे संवर्धन करणे आवश्यक आहे. मानव करीत असलेल्या क्रियांमधून अनेक प्रकारच्या टाकाऊ पदार्थ निर्मिती होताना. जुन्या पारंपारिक समाज व्यवस्थेमध्ये निर्मिती होणाऱ्या टाकाऊ पदार्थ सेंद्रिय स्वरूपाचे असते.

अलीकडच्या काळात निर्मिती होणाऱ्या कृत्रिम रासायनिक पदार्थांमधून निर्मिती झालेल्या टाकाऊ पदार्थांचे सहज विघटन घडले जात नाही व टाकाऊ पदार्थांचे विघटन हे मोठ्या प्रमाणात होत नाही. व सहज विघटन होत नाही.

उद्दिष्ट्ये

- १). वेगवेगळ्या समस्याबाबत जागृत होणे.
- २). टाकाऊ पदार्थांचे व्यवस्थापनाविषयी माहिती जाणून घेणे.
- ३). टाकाऊ पदार्थांची निर्मिती जाणून घेणे.
- ४). पर्यावरण समतोल राखण्यास मदत करणे.
- ५). मानवी जीवनास उपयोगात येणाऱ्या वस्तूंचे पूर्ण उत्पादन करणे.
- ६). प्रदुषणाच्या स्थानिक स्रोतांची माहिती करून घेणे.
- ७). प्रदुषणापासून बचावासाठी उपाय.

प्रकल्पान्चे महत्त्व

पर्यावरण या विषयाचा हा प्रकल्प तयार करत असताना मला पर्यावरणातून बरेच काही शिकायला मिळाले. तसेच त्यातून मिळालेले वेगवेगळे अनुभव.

आजच्या काळात पर्यावरण हा आपल्याला जीवना-
साठी एक महत्त्वाचा घटक आहे. पर्यावरणातून आपले
काही विविध प्रकारचे रोगापासून समाधान मिळते. तर आणखी
एक गोष्ट म्हणजे पर्यावरणातून होणारा हास या त्या हासाचे
महत्त्व सांगत आहे.

तसेच पर्यावरण हा आपल्याला ~~समोवतण~~
समोवतणाचे असणारे पर्यावरण स्वच्छ सुंदर हरित राखण्याचा
संदेश हा देतो.

प्रदुषणाची ओळख आणि प्रकार

प्रदुषण म्हणजे काय ?

आपला परिसर दुषित होतो म्हणजेच प्रदुषण घडते. मानव व इतर सजीवांना प्रदुषणामुळे हानी पोहचते. परिसरातील अहितकारक बदल म्हणजे प्रदुषण असे बरेचदा म्हणतात.

प्रदुषण कशाचे होते/घडते ?

विशिष्ट पदार्थ, उर्जा प्रकार यांची अर पडल्याने हवा, पाणी व पिकान म्हणजेच मातीत बदल घडतात. ध्वनी व प्राणे हे उर्जा प्रकार आहेत. यांची घातकी मर्यादित नसली तर प्रदुषण होते.

प्रकार

1) हवेचे प्रदुषण :- जगभरातील बहुतेक सर्व शहरी भागांमध्ये मोठ्या प्रमाणावरच हवेचे प्रदुषण झालेले भाटवते. तसेच शहरांच्या लहानशा भागात ही प्रदुषणाचे अनेक स्रोत एकवटलेले दिसून येतात. ह्यात कारखान्यातील उत्सर्जित पदार्थ उघड्या वरचा कचरा व स्वयंचलीत वाहने यांचा समावेश होतो. ग्रामीण भागात जबाबू लाकूड, गेतातील टाकाऊ पदार्थ, इ. ज्वलनामुळे प्रदुर्शन घडवून येते.

घातक वायु प्रदुर्शकाचे प्रमुख स्रोत होत. बहुतांशी विशिष्ट उगमस्थान असणारे स्रोत असतात म्हणजेच ज्याचे विशिष्ट स्थान सांगता येते.

2) मानवनिर्मित कारणे :- कोळसा व पेट्रोलियम या इंधनाचे ज्वलन म्हणून वेगवेगळे विषय निर्माण होऊ शकतात.

iii). नैसर्गिक स्रोतांची कारणे :

परागकण काही जिवणू फवकाचे बितान उ.
ज्वालामुखीचा उद्रेक, वादळी, घांसारख्या नैसर्गिक प्रक्रिये-
मुळे हवेत फेकले जाणारे कण हे आपडतात.

हवा प्रदुषित करणाऱ्या पदार्थांचे काही पदार्थांच्या
घातक वायु प्रदुशके असा वेगळा गट केला जातो. कारण अशा
पदार्थांच्या संपर्कात येणाऱ्या व्यक्तीच्या आरोग्याला त्यामुळे
तात्काळ धोका निर्माण होता.

ध्वनी प्रदुषण :-

ध्वनी म्हणजे आवाज आवाज हा आपल्या दैनंदिन जीवनाचा अनिवार्य न्याग आहे. रेल्वे रासायनिक वाहनूक, विमान कारखान्यातील यंत्र सामग्री, बांधकाम, खाणकाम व वन्याचदा सार्वजनिक सण, समारंभ यामुळे त्रासदायक आवाज निर्माण होतात.

शहरांमध्ये तर लहान मोठ्या गांवांमध्ये ध्वनी प्रदुषणाच्या समस्या अनुभवायला मिळतात.

जलप्रदुषण :-

पाण्याची अवस्था किंवा त्यातील वाफ हवे मध्ये अहीनकारक बदल म्हणजे पाण्याचे प्रदुषण पाण्याचे चव पारदर्शकता, तापमान, वास, यामधील नद्यांचे पाणी, वन जल काळपट दिसत असलेतर किंवा त्यावर तेलकट तवंग पसरला असलेतर ते पाणी प्रदुषित असल्याचे कळते. नारांंची व उतर जमीन जीवांच्या संख्येत घट सुद्धा दिसते. व प्रदुषणाची गंभीरता दाखवली जाते.

पाणी प्रदुषित आहे कि नाही हे ठरविण्यासाठी प्रयोग जाळेत चाचण्या असतात.

खाणकाम :-

मात जमिन व पाणी आणि मातीचे मोठ्या प्रमाणावर उलथापालथ होतो. त्यामुळे जमिनीची खोलवरची जडे मुलद्रव्ये सल्फर हे पदार्थ व खणीतील अनेक घटक हे वर येतात.

पावसाच्या पाण्याबरोबर हे पदार्थ व खणीतील टाकाऊ द्रव्ये जमिनीवरील पाण्यात पसरतात. तसेच भूगर्भातील पाण्यात हे सर्व झिरपतात. व खाणकामामुळे जमिन ओझाड निर्माण होते.

आभार प्रदर्शन

पर्यावरण या विषयाबद्दल असणारा हवा न
या विषयातील संदर्भ धरक म्हणजे प्रदूषण स्रोत होय. व त्याचे
प्रकार आणि त्यावरील नियंत्रण या विषयाला आल्या त्या
समस्या सोडवण्यासाठी शिक्षक आणि मित्र मैत्रिणींनी मला
मोलाचे सहकार्य केले.

मा सवचि मी मनःपूर्वक आभारी आहे.
व यात सर्व सहयोगी व्यक्तींची मी सदैव ऋणी आहे.

"
"Thank You"

मेहेर प्रतिका अनिल.

(3.Y.BA)

Pratiksha

~~Pratiksha~~

TOPIC: _____ DATE: _____

महाशिवरात्रि

TOPIC: _____ DATE: _____

कॉलेजचे

नाव-

कला , वाणिज्य
व विज्ञान महा-
विद्यालय अळकुटी

2022-23

FOR EDUCATIONAL USE

A-1

TOPIC: _____

DATE: _____

परिचय

नाव - गाठगे अर्यना क्षीरेग

वर्ग - 6.Y.B.A.

कॉलेजचे नाव - कला, वाणिज्य व
विज्ञान, महाविद्यालय,
अळकुटी.

विषय - पर्यावरण

प्रकल्पाचे नाव - प्रदूषण व त्यांचे
प्रकार.

FOR EDUCATIONAL USE

A-1

TOPIC: _____ DATE: _____

प्रकल्पाचे

नाव:-

प्रदूषण

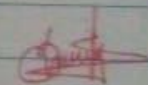
व

त्यांचे

प्रकार

TOPIC: _____ DATE: _____

अनुक्रमानिका

नं.	नावे	गुण	सही
1.	प्रस्तावना		
2.	प्रदूषण स्वर्णजे काय ह.		
3.	प्रदूषणाचे प्रकार - 1) वायुप्रदूषण 2) जलप्रदूषण 3) श्र्वनिप्रदूषण		
3.	वायुप्रदूषण		
4.	जलप्रदूषण		
5.	श्र्वनिप्रदूषण		
6.	प्रदूषणाची समस्या		
7.	निष्कर्ष		

FOR EDUCATIONAL USE

A-1

प्रस्तावना

गेल्या सुमारे 250-300 वर्षांच्या कालावधीत मानवी जीवनात आमुलाग्र बदल झाले. दाढ्या लोकवस्तीच्या आवस्केनुसार वाढलेल्या वाटनांच्या इंजिनांचे व सांगाड्यांचे आणि मोठ्यांचे आवाज, विमानांचे आवाज आणि आकाशावाणी, बुरबुरनि, व सार्वजनिक समारंभात वापरलेल्या साहित्यातील ध्वनिवर्धकाचे आवाज हे सर्व ध्वनि प्रदूषण घडविन आहेत. या विविध प्रकारच्या प्रदूषणांच्या मानवी जीवनावर आणि प्राणि-जीवनावर आनिष्ट परिणाम घडून येत आहे. अशा विविध स्वरूपांत हे परिणाम दिसून येत आहे.

प्रदूषण

प्रदूषण हे प्रदूषणांचे वायुप्रदूषण, ह्वनिप्रदूषण, जल-
प्रदूषण हे प्रदूषणांचे प्रकार आहेत.

- १) अणुऊर्जेचा वाढता वापर आणि त्यातून घडवारे अपघान
हे हवा, पाणी आणि अन्नप्रदार्थ यांच्या प्रदूषणास
काही प्रमाणात कारणीभूत होत आहेत.
- २) वाढत्या उद्योगघरांमुळे प्रकाशीय प्रदूषणाचा प्रश्न
नव्यानेच निर्माण केला आहे.
- ३) घरगुती सांडपाणी आणि कारखान्यांतील सांडपाणी
यामुळे जलप्रदूषण होत आहे.
- ४) वाढत्या लोकवस्तीच्या आवरकतेनुसार वाढलेल्या
वाहनांच्या इंजिनांचे व सांगाड्यांचे आणि
भोंग्यांचे आवाज, विमानांचे आवाज आणि आकाश-
वाणी, दूरदर्शन व सार्वजनिक समारंभात वापरलेल्या
साहित्यातील ह्वनिवर्धकांचे आवाज हे सर्व ह्वनि
प्रदूषण घडविणारे आहेत.

TOPIC: _____ DATE: _____

प्रदूषणाचे

प्रकार

वायुप्रदूषण

जलप्रदूषण

प्रदूषणाचे
प्रकार

ध्वनिप्रदूषण

वायुप्रदूषण

वायुप्रदूषण म्हणजे ::

- १) नैसर्गिक अशा काही कारणांमुळे आणि अविवाकारामुळे वायुप्रदूषण होते.
- २) ज्वालामुखीचा उद्रेक झाला तर ज्वालामुखीच्या तोंडानून बाहेर पडणाऱ्या तप्त वायूच्या लोटाबरोबर गंधक व अन्य काही रसायनांची संयुगे, धुलीकरण, राख यांसारखे पदार्थ वातावरणाला कमी जास्त उंचीवर फेकले.
- ३) स्फोबानून वायू बाहेर पडताना तसाच तप्त शिल्लारसही बाहेर पडतो.
- ४) सुद्ध हवेमध्ये ज्या वेळी धुलीकरण, बाष्प, हवेतील नैसर्गिक घटकांव्यतिरिक्त अन्य प्रकारचे वायू, दुर्गंधी आणि धूर यांसारख्या पदार्थांचे हवेमध्ये प्रमाण म्हणजेच वायुप्रदूषण होय.
- ५) सर्व प्रकारच्या इंधनाच्या ज्वलनानंतर बाहेर सर्जित होणाऱ्या वायूंमुळे हवेचे प्रदूषण होत असते.

- ६) पेट्रोल या इंधनानंतर चालणाऱ्या स्वयंचालित वाहनांच्या इंजिनाचे कार्य अधिक कार्यक्षम पद्धतीने होते.
- ७) अनेक प्रकारच्या ज्वलनासहून घुराची निर्मिती होते.
- ८) जंगलाना लागलेले वगैरे, ज्वलनशील घुराची निर्मिती पदार्थांच्या साठ्यांना लागलेली आग आणि काही औद्योगिक प्रक्रिया यामधून निर्माण होणाऱ्या घुरांमध्ये लहानलहान कण उगडवून येतात.
- ९) भोपाल येथे युनियन कार्बोईड कंपनीच्या कारखान्यात क्लोरसायनाचे उत्पादन करण्यासाठी जे अनेक रासायनिक पदार्थ मिसळले जातात.
- १०) त्यांत मिश्रित आयसोसायनेट या विषारी वायूच्या अंतर्भाव होता.
- ११) हा वायू पाण्यात चटकन मिसळतो.
- १२) त्वरेत प्रदूषण हे आणखी हुका कारणाने होऊ शकते.
- १३) प्रदूषण हे मानवी आरोग्याला अनिराग विद्यातक करू शकतो.

जलप्रदूषण

जलप्रदूषण म्हणजे ::

- १) कारखान्यांमधून बाहेर पडणाऱ्या साठपाण्यामधील घटक इथे ही घामुळे जलप्रदूषण होते.
- २) वाळलेल्या पानांच्या, काढ्यांच्या बारीक, चुरा, मातीचे कण, वाळुचे खडे, कागदासारखा ठळक्या वस्तू आढळून येतात.
- ३) जलप्रदूषणसमस्येचा विचार करताना नद्या नाले, झरे, विटिरी, तलाव या गोड्या पाण्याच्या साठ्यांच्या विचार वेगळा करावा लागतो.
- ४) नैसर्गिकरित्या अतिशय सुद्ध असलेली पाणी म्हणजे हवेतील वाष्पकरण ते होते.
- ५) जे पाणी जमिनीत मुरत मुरत जाते, त्याला खडकांच्या किंवा कठीण मुरमांच्या शर आडवा आल्यावर ते पाणी त्या छरावरून उताराच्या दिशेने वाहते.

- 6) अनेक प्रकारच्या उद्योगांच्यामध्ये कोणत्या ना कोणत्या कारणासाठी म्हणून पाण्याचा वापर भरपूर प्रमाणावर केला जात असतो.
- 7) नदीच्या अथवा जलाशयाच्या पाण्यामध्ये मिसळलेल्या रासायनिक पदार्थांमुळे अशा पाण्यात स्नान करणाऱ्या व्यक्तीला त्वचेचा दाट टीने, त्वचा काळी पडणे, पुरळ उठणे, खाज उठणे, असे उपाय ठेणे शक्य असते.
- 8) कारखान्यांमधून बाहेर पडणाऱ्या सांडपाण्यामधील दाटक रूचे टि कारखान्याच्या स्वरूपाप्रमाणे बदलत असतात.
- 9) औद्योगिक निर्मिती केवळ सांडपाण्यात पोथॅशियम, फॅल्सीयम, सोडियम, मॅग्नेशियम व मुलद्रव्याची क्लोरिड्स, नायट्रेट्स, नायट्राईट्स, बायकार्बोनेट्स, खोनिज तेलाचे वेगवेगळे उत्पाद पदार्थ आणि दान स्वरूपाचे विविध प्रकारचे कण्टी आणून येतात.

TOPIC: _____

DATE: _____

निष्कर्ष

- 1) मला या पर्यावरणाच्या प्रकल्पातून असा निष्कर्ष मिळाला की, मोठ्या प्रमाणावर प्लास्टिक पिरावी, अस्या गोष्टींचा वापर कमी करावे.
- 2) तसेच हानिप्रदूषण, वायुप्रदूषण, जलप्रदूषण हे मोठ्या प्रमाणात टोक देऊ नये.
- 3) हानिप्रदूषणांमुळे मानवी जीवनाला हानि टोकू शकतो.
- 4) अनेक प्रकारे प्रदूषण समस्या उद्भवतात.
- 5) त्यामुळे मानवाने या समस्या यांबद्दच्या पाठिजेल.

TOPIC: _____

DATE: _____

प्रवेश ब्रामीण शिक्षण संस्थेचे,
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय
अककुटी
ता. पारनेर, जि. अ. नगर

प्रमाणपत्र

शैक्षणिक वर्ष : 2022-2023

प्रमाणित करण्यात येते की, कला, वाणिज्य व
विज्ञान महाविद्यालयातील कुमारी : गाडगे अर्चना
मीरेग या विद्यार्थ्यांनीने पुणे विद्यापीठातील
अभ्यासक्रमानुसार पर्यावरण या विषयावर समा-
धानपूर्वक पुर्ण केला आहे.

विषय शिक्षक
स्वाक्षरी

प्राचार्य स्वाक्षरी

**Environment
Project
(S.Y.B.COM)
2022-23**

Environment Project (S.Y.B.COM) 2022-23

Sr. No	Name of The Students	Class	Project Title	Remark
1	Agre Dattatray Bhausahab	S.Y.B.COM	Mruda Pradushan	Submit
2	Aher Sahil Dattatray	S.Y.B.COM	Hava Pradushan	Submit
3	Aher Chaitanya Sadanand	S.Y.B.COM	Vayu Pradushan	Submit
4	Aher Prashant Khandu	S.Y.B.COM	Mruda Pradushan	Submit
5	Aher Shanta Tukaram	S.Y.B.COM	Hava Pradushan	Submit
6	Aher Vishal Suresh	S.Y.B.COM	Vayu Pradushan	Submit
7	Andre Shubham Vilas	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit
8	Awari Sonali Anantha	S.Y.B.COM	Hava Pradushan	Submit
9	Bangar Sujit Shantaram	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit
10	Barkade Kavita Narayan	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit
11	Batwal Sakshi Pandharinath	S.Y.B.COM	Hava Pradushan	Submit
12	Bhosale Ganesh Maruti	S.Y.B.COM	Surya Kirnache Paryavarnavar Honarye Parinam	Submit
13	Butte Sudarshan Kishor	S.Y.B.COM	Paryavaran	Submit
14	Chavan Ankita Chandrakant	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit
15	Chavan Payal Pradip	S.Y.B.COM	Hava Pradushan	Submit
16	Chavan Siddhanath Pradip	S.Y.B.COM	Vayu Pradushan	Submit
17	Chavhan Tushar Sunil	S.Y.B.COM	Mruda Pradushan	Submit
18	Darekar Pratiksha Jalindar	S.Y.B.COM	Hava Pradushan	Submit
19	Date Aniket Rajaram	S.Y.B.COM	Vayu Pradushan	Submit
20	Date Mayur Bhau	S.Y.B.COM	Vayu Pradushan	Submit
21	Date Sarthak Ramdas	S.Y.B.COM	Pariswanstha Paryavaran Prakalp	Submit
22	Date Shahaji Manjabhau	S.Y.B.COM	Pariswanstha Paryavaran Prakalp	Submit
23	Date Sumeet Balasaheb	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit
24	Dere Kavita Ramdas	S.Y.B.COM	Paryavaran	Submit
25	Dere Pavan sudesh	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit
26	Dere Pratikasha Arun	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit
27	Dere Suraj Sambhaji	S.Y.B.COM	Hava Pradushan	Submit
28	Dhepe Lalana Santosh	S.Y.B.COM	Hava Pradushan	Submit
29	Erande Sujeet Dilip	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit
30	Gadekar Apeksha Sunil	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit
31	Gadekar Ganesh Jalindar	S.Y.B.COM	Hava Pradushan	Submit
32	Gadge Akansksha Santosh	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit
33	Gadge Somnath Bhau	S.Y.B.COM	Mruda Pradushan	Submit
34	Gaykar Sandesh Ranganath	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit
35	Gholap Nikita Ashok	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit
36	Gholap Sayali Bandu	S.Y.B.COM	Vayu Pradushan	Submit
37	Ghule Siddhesh Dnyandeo	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit
38	Gunjal Payal Suresh	S.Y.B.COM	Mruda Sandharan	Submit
39	Gunjal Rutika Bhau	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit
40	Gunjal Shubham Suresh	S.Y.B.COM	Paryavaran	Submit
41	Gunjal Siddhi Balu	S.Y.B.COM	Jalpradushan	Submit
42	Gunjal Swati Balasaheb	S.Y.B.COM	Paryavaran	Submit
43	Hadawale Harshad Dnyandeo	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit
44	Jadhav Harshada Kailas	S.Y.B.COM	Pariswanstha Paryavaran Prakalp	Submit
45	Jadhav Shubham vitthal	S.Y.B.COM	Paryavaran	Submit

46	Jagadale Sanchit Vilas	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit
47	Jamdade Sharmila Dattatray	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit
48	Kambale Rushikesh Chandrashekhar	S.Y.B.COM	Hava Pradushan	Submit
49	Kapase Karan Kailas	S.Y.B.COM	Korona Vishyi Mahiti	Submit
50	Kapase Mayur Sandip	S.Y.B.COM	Korona Vishyi Mahiti	Submit
51	Khaire Rohan Santosh	S.Y.B.COM	Pradushan	Submit
52	Khamkar Harshal Ramdas	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit
53	Khandale Tejas Ramesh	S.Y.B.COM	Payavaran	Submit
54	Kharade Adinath Jalindar	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit
55	Kshirsagar Aniruddha Ganesh	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit
56	Nichit Avinash Santosh	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit
57	Nichit Samadhan Shankar	S.Y.B.COM	Hava Pradushan	Submit
58	Parandwal Vaishnvi Balasaheb	S.Y.B.COM	Hava Pradushan	Submit
59	Rasal Alisha Rohidas	S.Y.B.COM	Naisargik Aapatti	Submit
60	Shaikh Shabana Ramjan	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit
61	Shaikh Shahanaj Ibrahim	S.Y.B.COM	Naisargik Aapatti	Submit
62	Shelar Sakshi Pandurang	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit
63	Shinde Dnyaneshwar Sakharam	S.Y.B.COM	Naisargik Aapatti	Submit
64	Shinde Pratiksha Somnath	S.Y.B.COM	Hava Pradushan	Submit
65	Shinde Sanika Baban	S.Y.B.COM	Takau Kachryache Vyavasthapan	Submit
66	Shirole Maya Santosh	S.Y.B.COM	Hava Pradushan	Submit
67	Shirole Pandurang Dashrath	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit
68	Shirole Rutuja Ashok	S.Y.B.COM	Hava Pradushan	Submit
69	Shirole Tanuja Raju	S.Y.B.COM	Hava Pradushan	Submit
70	Sonawane Nutan Dadabhau	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit
71	Tamboli Arshad Latif	S.Y.B.COM	Hava Pradushan	Submit
72	Tamboli Saniya Shakir	S.Y.B.COM	Naisargik Aapatti	Submit
73	Thorat Divya Vijay	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit
74	Thorat Kaveri Balasaheb	S.Y.B.COM	Hava Pradushan	Submit
75	Titkare Rohan Ramdas	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit
76	Ujagare Harshal Namdev	S.Y.B.COM	Hava Pradushan	Submit
77	Wabale Mahesh Bhausahab	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit
78	Walunj Sushant Kanhu	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit
79	Waykar Sangram Sanjay	S.Y.B.COM	Vayu Pradushan	Submit
80	Yewale Vedika Suresh	S.Y.B.COM	Jal Pradushan	Submit

Reels

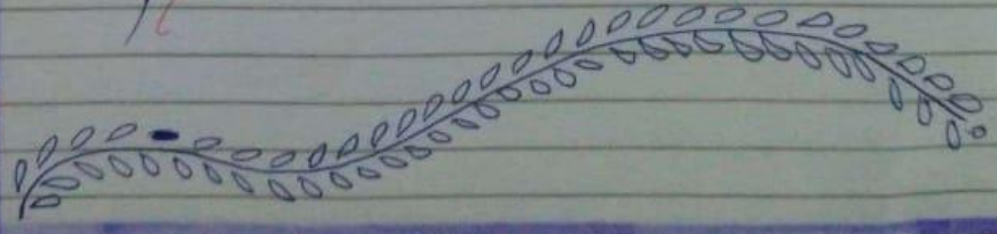
Principal

**Art's, Commerce & Science College
Alkute, Tal. Parner, Dist. A'nagar**

परीक्षा

प्रश्न

दिनांक: 2022-23

आदि, कॉमर्स, सायन्स
कॉलेज ठाळकुटी

नाव :- गुंजाळ पाथन सेवे
इयत्ता :- दि. वर्षे (कॉमर्स)

विषय :- पर्यावरण
(मृदा संधारण)

विषय शिक्षक :-

Handwritten signature

अनुक्रमिका

अ.क्र	घटक	पान.क्र
१)	प्रकल्प विषयान्ते महत्त्व	१
२)	प्रकल्पाची अद्विष्ट्ये	२
३)	प्रकल्पाची कार्यपद्धती	३
४)	मृदा प्रदूषकांचे प्रकार	४
५)	मृदा प्रदूषणाचे परिणाम	५
६)	मृदा प्रदूषण रोखण्यासाठी उपायोजना	६
७)	पयविशण ज्ञासाची कारणे	७
८)	प्रकल्प निरीक्षणे	८
९)	प्रकल्प निष्कर्ष	९

प्रकल्प विषयाचे महत्त्व

पृथ्वीवर इतर घटकांप्रमाणेच माती हा देखील एक महत्त्वाचा घटक आहे. परंतु आज उद्योग धंद्यातून बाहेर पडणारे सांडपाणी प्रक्रिया न करता जसेच्या तसे जमिनीमध्ये सोडल्याने मोठ्या प्रमाणावर माती प्रदूषण होऊन येत. त्याच प्रमाणे शेतीमध्ये रासायनिक खतांच्या अतिवापर केल्याने तसेच कचरा जाळल्याने मृदा प्रदूषित होते. वाढत्या लोकसंख्येला निवारा उपलब्ध व्हावा यासाठी जंगलतोड करून जागा उपलब्ध केली जाते, परंतु मोठ्या प्रमाणावर केलेल्या या जंगलतोडामुळे जमिनीची खूप मोठ्या प्रमाणात होते. मृदेचे प्रदूषण रोखण्यासाठी मृदा प्रदूषणाचे स्त्रोत शोधून त्यांचे निमुळून कशा प्रकारे करता येईल यावर उपाय शोधणे आज गरजेचे आहे. सजीव सृष्टीच्या कल्याणासाठी मानवाची पर्यावरणापती सकारात्मक भूमिका असणे अत्यंत गरजेचे आहे. त्यामध्ये पुढील भूमिका महत्त्वाच्या आहेत. सरसक, सघटक, मागदरवि माती खूप मोल्यवान आहे. म्हणूनच मृदा

प्रकल्पाची उद्दिष्ट्ये

- ✱ मृदा प्रदूषण संकल्पना समजून घेणे.
- ✱ मृदा प्रदूषकांचे प्रकार आणि स्रोत याबाबत सविस्तर माहिती जाणून घेणे.
- ✱ मृदा प्रदूषणाच्या कारणांच्या अभ्यास करणे
- ✱ मृदा प्रदूषण रोखण्यासाठी करण्यात येणाऱ्या उपाय-योजनांची माहिती घेणे.
- ✱ मृदा प्रदूषण या विषयाबाबत सर्वांना माहिती उपलब्ध करून देणे.

प्रकल्पाची कार्यपद्धती

'मुद्रा संघारण प्रकल्प' हा प्रकल्प करित असताना प्रकल्पाची माहिती मिळविण्यासाठी मी पर्यावरण विषयक पुस्तिका तसेच इंटरनेटच्या माध्यमातून अधिक माहिती मिळवून त्या माहितीचा समावेश प्रकल्पासह्य करण्यात आला. इंटरनेट वरून मिळविलेल्या माहितीवरून प्रकल्पाचे मुद्दे तयार करण्यात आले सदर मुद्द्यांची माहिती ही पुस्तकाच्या माध्यमातून तसेच वर्तमान पत्रात छापून आलेल्या पर्यावरण विषयक लेखातून सकलित करण्यात आली. पुस्तकाच्या माध्यमातून मिळविलेल्या माहितीची मुद्देसूद मांडणी करता यावी साठी मुद्दे तयार करण्यात आले.

तयार केलेल्या मुद्द्यांबाबत अधिक माहिती सविस्तर माहिती जाणून घेता यावी यासाठी मी आंतरजालावर उपलब्ध असलेल्या शैक्षणिक संकेतस्थळांचा वेबसाइटचा वापर केला. त्यांच्या माध्यमातून प्रकल्पाबाबत अधिक माहिती मिळवणे शक्य झाले. सदर नमुद केलेल्या माहितीच्या आधारे प्रकल्पाचे निरीक्षण विश्लेषण आणि निष्कर्ष यांची नोंद केली.

मृदा प्रदूषकांचे प्रकार

जमिनीच्या भौतिक तसेच रासायनिक आणि जैविक गुणधर्मांवर अनेक घटक विपरीत परिणाम घडून आणतात. त्यांच्यामुळे मृदेची गुणवत्ता खालावते. पुढील काही घटक मृदा प्रदूषण होण्यास कारणीभूत ठरतात.

१) मातीची धूप - जमिनीच्या वरच्या थरातील माती वाऱ्याच्या प्रक्रियामुळे तसेच वाटत्या पाण्याबरोबर वाहून जाते ही एक नैसर्गिक घटना आहे.

२) शेतीसाठी वापरली जाणारी खते - जमिनीमध्ये K_2O आणि P संयुगे यासारखी सूक्ष्म पोषक तत्वे असतात. त्याचबरोबर पिकांच्या वडिसाठी आवश्यक असणारी B , Zn आणि Mn यासारखी सूक्ष्म अणुद्रव्ये असतात.

३) कीटकनाशके - जीवाणू, बुरशी इ. यांसारख्या रोगजनकांमुळे होणाऱ्या विविध कीटक आणि रोगांपासून चंनस्पतींचे संरक्षण करण्यासाठी विविध प्रकारची कीटकनाशके वापरली जातात.

४) सिंचन - वागायती क्षेत्रजमिनींना पावसाच्या पाण्यावर अवलंबून असलेल्या जमिनीच्या तुमनेत जास्त क्षारयुक्त पाणी मिळते. कोरड्या क्षारयुक्त पाणी मिळते.

मृदा प्रदूषणाचे

परिणाम

१) कीटनाशके, तणनाशके तसेच विविध प्रकारची रसायने यांच्या शेतीसाठी सुतिवापर केल्याने त्यांतील घातक पदार्थ मातीत मिसळतात आणि त्यामुळे मातीची गुणवत्ता कमी होते.

२) भरपूर विक्रेण्यासाठी वापरली जाणारी खाते आणि रसायने मातीमधील पोषक जीवांच्या नाश करतात परिणामी मृदेची सुपीकता खालावते.

३) नोकांच्या चुकीच्या अनशिक्षादायी सवयींमुळे मृदा प्रदूषणात भर पडते.

४) उद्योगावर फेकलेल्या कचर्यामध्ये तसेच विद्युत्मध्ये असणाऱ्या रोगकाक जंतूमुळे माती इषित होते.

५) मोठ मोठ्या उद्योगधंद्यांतील कारखाने, आमंत्रयुक्ता पाणी, मातीत मिसळल्याने माती नैसर्गिक बनते.

६) किराणेत्यारी पदार्थ आणि इतर पदार्थे मातीमधून पाणी, पिक आणि मानव अशा अन्नसाधकीद्वारे प्रवास करतात.

मृदा पदुपण वी खण्वाय वि उपयोजना

१) शेतीसाठी रेंद्रिय खतांच्या वापरावर मुर द्यावा.
रासायनिक खतांच्या वापर शक्य तितक्या
प्रमाणात कमी करावा.

२) शेतीवर फवारणीसाठी जैविक कीडनियंत्रकांच्या
वापर करून रासायनिक कीटकनाशकांच्या
वापर कमी करता येऊ शकतो.

३) शेतातील शेण आणि कचरा यांच्या वापर
बायोगॅस निर्मितीसाठी करणे.

४) मोठ्या प्रमाणावर वृक्षभागावड केल्याने मा-
तीची धूप शेवटी जाऊन मृदा संवर्धनास
सदत हरिब.

पर्यावरण द्वारे कारणे

१) वन्यजीवांच्या मद्यिवासाचा ढस - वन्यजीवांच्या राहण्याच्या जागेचा ढस, संसासथांचे मत्तिशोषण, शेती करण्याच्या पद्धीमध्य केने जाणार बदन भाणे वाढती लोकसंख्या ही मृदा सधारण प्रमुख कारण भाटे.

२) पर्यावरणाचे मत्तिशोषण - मोठ्या प्रमाणावर परिसरात केनी जाणारी शिकार, मासेमारी तसेच पिके घेण्यासाठी जमीन उपनूध्य व्यवी थासाठी मोठ्या प्रमाणावर नुकसान होत म-सन्ध्याचे समार भाणे भाटे.

३) परिसरात परकीय जनावरांची वाढती संख्या -

४) प्रदूषण

५) हवामानातील बदल

प्रकल्प निरीक्षण

घरात निर्माण होणाऱ्या सोन्या कचऱ्याचे ख-
तामध्ये रूपांतर न करत तो चुकीच्या पद्धतीने
फेकून दिल्यास तो त्या ठिकाणी सडतो, कुजतो
आणि त्या ठिकाणी हानिकारक रोगजंतूंची वाढ
होते तसेच पाण्याच्या स्रोतात मिसळून जल-
प्रदूषण होते.

शेतात मोठ्या प्रमाणावर कीटकनाशके
तसेच रासायनिक खते आणि तणनाशके यांचा
वापर केला जातो, त्यामुळे मृदा प्रदूषण होते.
शेतीसाठी रासायनिक कीटकनाशके आणि त-
णनाशके यांची फवारणी करत असताना ही
रासायने हवेत मिसळली जातात. आणि यामुळे
हवा प्रदूषित होते तसेच रासायनिक खतांचा
मोठ्या प्रमाणावर वापर केल्याने ही रासायने
पाण्यात मिसळून पाणी प्रदूषित होते.

पशु-पक्षी यांची विष्ठा तसेच मानवी
मूत्रमूत्र मातीत मिसळल्यामुळे मृदा प्रदूषण
होते. ही सर्व धाण तिथे तशीच राहिल्यास
त्यामधून वेगवेगळ्या प्रकारचे घातक वायू
हवेत मिसळल्याने हवा प्रदूषण होते. तसेच
हीच धाण पाण्यात मिसळल्याने पाणी
प्रदूषण होते.

प्रकल्प निष्कर्ष

- मृदा प्रदूषण संकल्पना समजून घेणे शक्य झाले.
- मृदा प्रदूषकांचे प्रकार आणि स्रोत थांबवत सविस्तर माहिती मिळवून त्या माहितीचे संकलन केले.
- मृदा प्रदूषणाच्या कारणांच्या अभ्यास अभ्यास करून त्यांची नोंद घेतली.
- मृदा प्रदूषणामुळे होणाऱ्या परिणामांच्या अभ्यास करता आला.
- मृदा प्रदूषण रोखण्यासाठी करण्यात येणाऱ्या उपाय - योजनेची माहिती घेतली.

परिचय

नाव - द्वेषी लसना संतोष

महाविद्यालयाचे नाव - कला वाणिज्य व
विज्ञान महाविद्यालय, अळकुटी

वर्ष - S.Y. B.COM

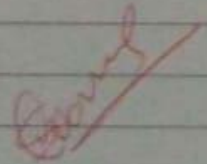
परिक्षा नंबर - 124406

विषय - पर्यावरण

प्रकल्पाचे नाव - हवा प्रदूषण

सांठदृशिक शिक्षक - सीनावणे सर

वर्ष - 2022 - 23

अनुक्रमणिका

अ क्र	घटक	सही
१)	प्रस्तावना	
२)	हवा प्रदुषणाचे महत्त्व	
३)	हवा प्रदुषणाची उद्दिष्ट्ये	
४)	कार्यपद्धती	
५)	मिशिक्षणे	
६)	विश्लेषण	
७)	निष्कर्ष	
८)	प्रकल्प अह्वान	

हवा प्रदुषण प्रस्तावना -

आजच्या युगात पर्यावरणीय प्रदुषण हा मानवजातीसाठी सर्वात मोठा धोका आहे. वाढत जाणारी लोकसंख्या, नियंत्रणाबाहेर वाढत चाललेली औद्योगिक क्षेत्रे आणि वाढती शहरे आणि नैसर्गिक संसाधनांचा बेजबाबदार पणे वापर यामुळे पर्यावरण दुषित होऊन जाते. प्रदुषणांमुळे पर्यावरणावर घातक परिणाम होऊन पर्यावरणावर गंभीर परिणाम होताना मानवाच्या तब्येतीत सुलभित गरजा म्हणजे जल, जमीन आणि हवा या वेगवेगळ्या मानवी कृतींमुळे प्रदुषित होताना.

हवा प्रदुषणाचा जर आपण इतिहास पाहिला तर पूर्वीची हवा ही आपला हवेपेक्षा कितीकडे पटींनी शुद्ध होती. औद्योगिक क्रांतीची सुरुवात आणि त्यानंतर वाढत जाणारे उद्योग धंदे आणि मोठ्या पर्यावरणावर गंभीर परिणाम होताना. मानवाच्या तब्येतीत सुलभित गरजा म्हणजे जल, जमीन आणि हवा या वेगवेगळ्या मानवी कृतींमुळे प्रदुषित होताना.

हवा प्रदुषणाची कारणे कोणती आहेत, हवा प्रदुषणास कारणीभूत ठरणारे घटक कोणते आहेत आणि हवा प्रदुषण रोखण्यासाठी कोणत्या उपाय योजनेने केल्या गेल्या पाहिजेत आणि कोणत्या गोष्टी या केल्या नाही पाहिजेत याबाबत 'हवा प्रदुषण' या प्रकल्पाच्या माध्यमातून सविस्तर माहिती देणार आहेत.

हवा प्रदुषणाचे महत्त्व -

" हवा, पाणी आणि मातीच्या भौतिक, रासायनिक किंवा जैविक वैशिष्ट्यांमधील अनिष्ट बदलांमुळे सजीवांच्या जीवनावर हानक परिणाम होताना किंवा कोठल्याही सजीवांच्या अशिरव्याला होका निर्माण होतो." याला प्रदुषण असे म्हणतात.

आज उद्योगव्यवस्थांची वेगवेगळी संख्या जर आपण पहिली तर त्यांमधून उत्सर्जित होणाऱ्या विविध विषारी धूकांच्या समविश असलेल्या वायुमुळे हवा प्रदुषित होऊन जाते आणि याच वायु प्रदुषणामुळे अनेक व्याधी जडत आहेत. सजीवांमध्ये दुसरीमान प्राणी म्हणून मानव वावरत आहे. त्याच्या वागणुकीमुळे सजीवसृष्टीच्या विकासापेक्षा स्वहितार्थ त्या सृष्टीच्या विनाशच वाढवितेच पाऊन पडत आहेत. औद्योगिकीक शोणामुळे मोठ्या प्रमाणावर उत्पादन करणे शक्य होत असले तरीही स्वतःची प्रगती करण्याच्या चढाओढीत जमद विकास प्रक्रियेमुळे पर्यावरणाचे मोठ्या प्रमाणावर नुकसान होत आहे.

आज मानवच्याच कर्मांमुळे निष्काळी-पणांमुळे सजीवनालच्या पर्यावरणावर हानक परिणाम होत असलेले दिसून येत आहे आज हवा प्रदुषणाबाबत सर्वांनी सविस्तर माहिती जाणून घेऊन त्यावर वेळीच उपाय करणे गरजेचे आहे म्हणून हवा प्रदुषण हा विषय आजच्या आधुनिक जगाने फार महत्त्वाचा आहे.

हवा प्रदुषणाची उद्दिष्ट्ये -

- हवा प्रदुषण म्हणजे काय त्याची संकल्पना जाणून घेणे.
- हवा प्रदुषणाचा पर्यावरणावर कितीना परिणाम होतो याची माहिती मिळवणे.
- हवा प्रदुषणामुळे पर्यावरणावर होणारे धातक परिणाम कमी करण्यासाठी करण्यात येणाऱ्या उपाय-योजनांची माहिती घेणे.
- हवा प्रदुषणाची कारणे, आणि हवा प्रदुषण होण्याचे कारणे किती ठरवणे याची माहिती मिळवणे.
- हवा प्रदुषण रोखण्यासाठी शासनाने केलेल्या उपाय योजना माहित करून घेणे.
- हवा प्रदुषणामुळे होणाऱ्या धातक परिणामांची माहिती उत्तरदा देणे.

कार्यपद्धती-

'वायु प्रदूषण' हा प्रकल्प करित असताना मी प्रकल्पाची माहिती मिळविण्यासाठी वर्तमानपत्राने छापुन आलेल्या वानम्यांच्या उपयोगेने किंवा तसेच इंटरनेट वर उपलब्ध असलेल्या माहितीचा वापर करून प्रकल्पाची माहिती संकलित करी प्रकल्पाच्या विषयानुसार पाठ्यात आलेल्या प्रमाणाने लेख असलेल्या वायु प्रदूषण आणि त्यामुळे होणारे असलेले मानवी जिवनावर परिणाम तसेच पर्यावरणावर होणारे परिणाम यावर मी माहिती मिळविण्यासाठी मी मुलाखत, प्रश्नावली व क्वेश्चन या कार्यपद्धतीने अवगत केला.

या प्रकल्पाबाबत माहिती संकलित करण्यासाठी मी परिसरातील काही व्यक्तींना प्रश्नावली द्वारे परिसरातील वाढत्या प्रदूषण पातळीबाबत प्रश्नावली द्वारे प्रश्न विचारण्यात आले. आणि त्या माहितीचे संकलन करव्यात आले. त्यानंतर पर्यावरण विषयक पुस्तकांचा आधार घेऊन प्रश्नावलीतून नथार आलेल्या मुलाबाबत सविस्तर माहितीचे संकलन केले.

नथार केलेल्या मुलाबाबत अधिक माहिती सविस्तर माहिती जावुन देता यासाठी मी आंतरजोबावर (इंटरनेट) उपलब्ध असलेल्या शैक्षणिक संकेतस्थळांवर वेबसाईटचा वापर केला. त्यांच्या माध्यमातून प्रकल्पाबाबत अधिक माहिती मिळवणे शक्य झाले. संकलित केलेल्या माहितीची मुदरसुद्धा मांडणी करी व ती माहिती प्रकल्पमध्ये पुढे समाविष्ट करव्यात येते.

वायु प्रदूषण -

वायु प्रदूषणान अपायकारक कण, जैविक रेणू किंवा इतर हानिकारक पदार्थांचा पृथ्वीच्या वातावरणान शिरकाव होतो. यामुळे रोग, सन्वाह्य सृष्ट्यु व इतर सजीवांचे नुकसान होतो.

वसु प्रदूषण (प्रदूषण प्रतिबंध व नियंत्रण) अधिनियम १९८७ नुसार वायु प्रदूषणाची व्याख्या -

“वायु प्रदूषण म्हणजे वातावरणान कोणत्याही घन, द्रव किंवा वायुरूप पदार्थांचे असित्व अशा प्रमाणान, की जे सज्जवाला, सजीवांना, वनस्पतींना हानिकारक करू शकते”

वायु प्रदूषके

प्रमुख वायु प्रदूषके खालील प्रमाणे आहेत.

१) अतिशुद्ध कण - कार्बनी, धूर, डोंवर, किंवा चुक आणि घनसुती कचरा.

२) विषारी वायु - कार्बन मोनोऑक्साईड, नायट्रोजन, ऑक्साईड, सल्फर डायऑक्साईड व सल्फ्यूरिक संप्रिय संयुगे.

३) धातू - शिसे, जस्त, तांबे आणि क्रोमियम.

४) औद्योगिक प्रदूषके - क्लोरिन, इथर, असीटिक अम्ल, सायनाईड संयुगे इत्यादी.

5) नुक़्सी प्रदुषके - किडनाशके, तण नाशके, कुशनिशके
आणि रसथानिक खने.

6) फोरकिमिकल प्रदुषके - ओजेन, नायट्रोजन ये
ऑक्साइड, अल्टीहाइड, इथिलेन
फोरकिमिकल युके आणि
फेक्सी असिडिल नायट्रेट
(PAN) व सल्फर ऑक्साइड (SO_x)

7) किरणोत्सारी प्रदुषके - किरणोत्सारी घटक व अनु
चमचणमिधुन बाहिर पडणारा
किरणीबसर्ग.

वायु प्रदूषणाचे स्त्रोत आणि वायु प्रदूषण नियंत्रण उपाय -

वायु प्रदूषणाचे मुख्यतः स्त्रोत नैसर्गिक व मानवनिर्मित आहेत.

नैसर्गिक स्त्रोत -

प्रदूषणाचे नैसर्गिक स्त्रोत, जे नैसर्गिक घटनांमुळे उत्पन्न होतात. ज्या ज्वालामुखी उद्रेक, जंगला-तळी वणवा, जैविक विघटन, परावकण, वलदल किरणोत्सारी धूळ इ.

मानव निर्मित स्त्रोत -

प्रदूषणाचे मानवनिर्मित स्त्रोत हे मानवी क्रियांमुळे होतात. ज्या घरगुती इंधन, प्रदूषक, वाहनांची उत्सर्जन, जीवाश्म इंधनाचे ज्वलन, कृषिक्षेत्रात क्रिया, औद्योगिक उत्सर्जन, औष्णिक वीज प्रकल्प इत्यादी.

वायु प्रदूषण नियंत्रण उपाय

वायु प्रदूषण नियंत्रित करण्यासाठी पुढील उपाय सुचविले गेले आहेत.

1) कोळसा, जळक लाकूड आणि कचरा थांबा जाळणे टाळा.

2) पुनर्ज्वलनीय उर्जा संध्याधनांचा उपयोग करा

- 3) प्रदुषण नियंत्रण कायदयचि कठिकोरपणे पालन करा.
- 4) अप्रुष्ठाकरिण प्रदुषण कमी करव्यासाठी घुरांच्या सुराड्यांची उंची शक्य तेवढी उंच करा.
- 5) वातचरण व्युत्थ शहव्यासाठी वृक्षरोपण करव्यावर आर ल्या वृक्ष प्रदुषित वायु शोधून घेमान व त्यांच्या पानावर खिम तरंगठार कणयुक्त धक्क चिकटान.
- 6) खजगी वाहनापेक्षा सार्वजनिक वाहनक प्रणामचा वापर करा.
- 7) वायु प्रदुषणावर नियंत्रण ठेवव्याची उत्तम पदधत म्हणजे 'प्रदुषण प्रतिबंध' ज्याला श्रमि कमी करणे असेही म्हणतात, ही प्रक्रिया श्रमि प्रदुषण कमी करते, जाहसि करत किंवा प्रतिकंधित करते.

हवा (प्रतिबंध आणि नियंत्रण) कायदा, 1881

देशातील सभोवतालच्या हवेची गुणवत्ता टिकवून ठेवण्यासाठी निर्माण केला गेला आहे. या कायद्याद्वारे उद्योग व कारखान्यांकून उच्चजनाचे नियंत्रण केले जाते, ज्यायोगे हे उच्चजन हानिकारक पानकी पक्षा कमी ठेवले जाते. या कायद्यामध्ये अशीही तरतूद आहे की प्रदूषण नियंत्रण मंडळे प्रदूषण करणारे औद्योगिक उपक्रम करव्यास परवानगी नसलेले काही भाग विवहाकित करू शकतात.

हवा प्रदूषण कायद्यातील तरतुदीची कोणी उल्लंघन केल्यास तो गुन्हा ठरतो आणि अशा व्यावसायिकाला किंवा त्या व्यक्तीला हवा प्रदूषित केल्यास बंदखल फौजदारी खटल्यांना सामोरे जावे लागते.

या कायद्यानुसार परिसराने राहणाऱ्या प्रत्येक वापरकर्त्याला प्रदूषण नियंत्रण मंडळाच्या अधिकार्यानी नेहम विचारले असले तेव्हा माहिती घेणे बंधनकारक आहे.

निष्कर्ष -

- हवा प्रदूषण म्हणजे काय संकल्पना काय आहे याबाबत माहिती मिळवली.
- हवा प्रदूषणाचा पर्यावरणावर कोणता परिणाम होतो याबाबत माहिती मिळवून तिचे संकलन केले.
- हवा प्रदूषणासुळे पर्यावरणावर होणारे घातक परिणाम कमी करण्यासाठी करण्यात येणाऱ्या उपाय-योजनांची अधिक माहिती घेणे शक्य झाले.
- हवा प्रदूषणासुळे पर्यावरणावर होणारे घातक परिणाम कमी करण्यासाठी करण्यात येणाऱ्या - हवा प्रदूषणाची कारणे, आणि हवा प्रदूषण होण्यास कारणभूत ठरणारे घटक याबाबत अधिक माहिती मिळवून संकलन केले.
- हवा प्रदूषण रोखण्यासाठी शासनाने केलेल्या उपाय योजना माहित करून घेतल्या.

प्रकल्प अहवाल -

आजच्या युगात पर्यावरणीय प्रदूषण हा मानवजातीसाठी सर्वात मोठा धोका आहे. वाढत जाणारी लोकसंख्या, नियंत्रणाबाहेर वाढत चाललेले औद्योगिक क्षेत्र आणि वाढती शहरे आणि नैसर्गिक संसाधनांचा बेजबाबदार पणे वापर यामुळे पर्यावरण दुषित होऊन गेले. प्रदूषणामुळे पर्यावरणावर धातक परिणाम होऊन पर्यावरणावर गंभीर परिणाम होताना.

आज मानवाच्या च कृतीमुळे निष्काळजीपणा-मुळे सभ्यतेनालच्या पर्यावरणावर धातक परिणाम होत असलेले दिसून येत आहे. आज ह्या प्रदूषणाबाबत सर्वांनी सर्वांत माहिती जाणून घेऊन त्यावर केलीच उपाय करणे गरजेचे आहे म्हणून ह्या प्रदूषण हा विषय आजच्या आधुनिक जगान फार महत्त्वाचा आहे.

आज मानवाच्या च कृतीमुळे निष्काळजी मी शैक्षणिक वर्ष 2022-23 मध्ये पर्यावरण या विषयाचा प्रकल्प करण्यासाठी "ह्या प्रदूषण" या विषयाची निवड केली. या विषयाबाबत माहिती मिळविण्यासाठी सर्वेक्षण सुलाबत या कार्यपद्धतीचा अवलंब केला. हा प्रकल्प करत असताना परिश्रमांनी वाढत जाणाऱ्या वायू प्रदूषणाबाबत माहिती घेणे, वायू प्रदूषणाचा पर्यावरणा वर होणारा परिणाम जाणून घेणे, पर्यावरणावरिण परिणाम टाळण्यासाठी करण्यात येणाऱ्या उपाय-योजनांची माहिती घेणे. यासाठी उद्दिष्टे समोर ठेऊन मी या प्रकल्पाची माहिती स्क्रीन केली.

Name : Dhepe Lalana Santosh
Subject : Environment
Year : 2022-23 Semester : (Semester III)
Class : S.Y. B.Com Roll No. : 124406
Academic Year : 2022-23
Professor-in-Charge : _____
Department : B.com Head of the Department : Sonawane sir
University : _____

P
R
O
F
I
L
E

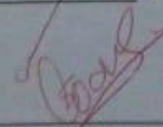
CERTIFICATE

Class : S.Y. B.Com

Year : 2022-23

This is to certify that the work entered in this journal is the work of
Kunjar / Kumari Dhepe Lalana Santosh

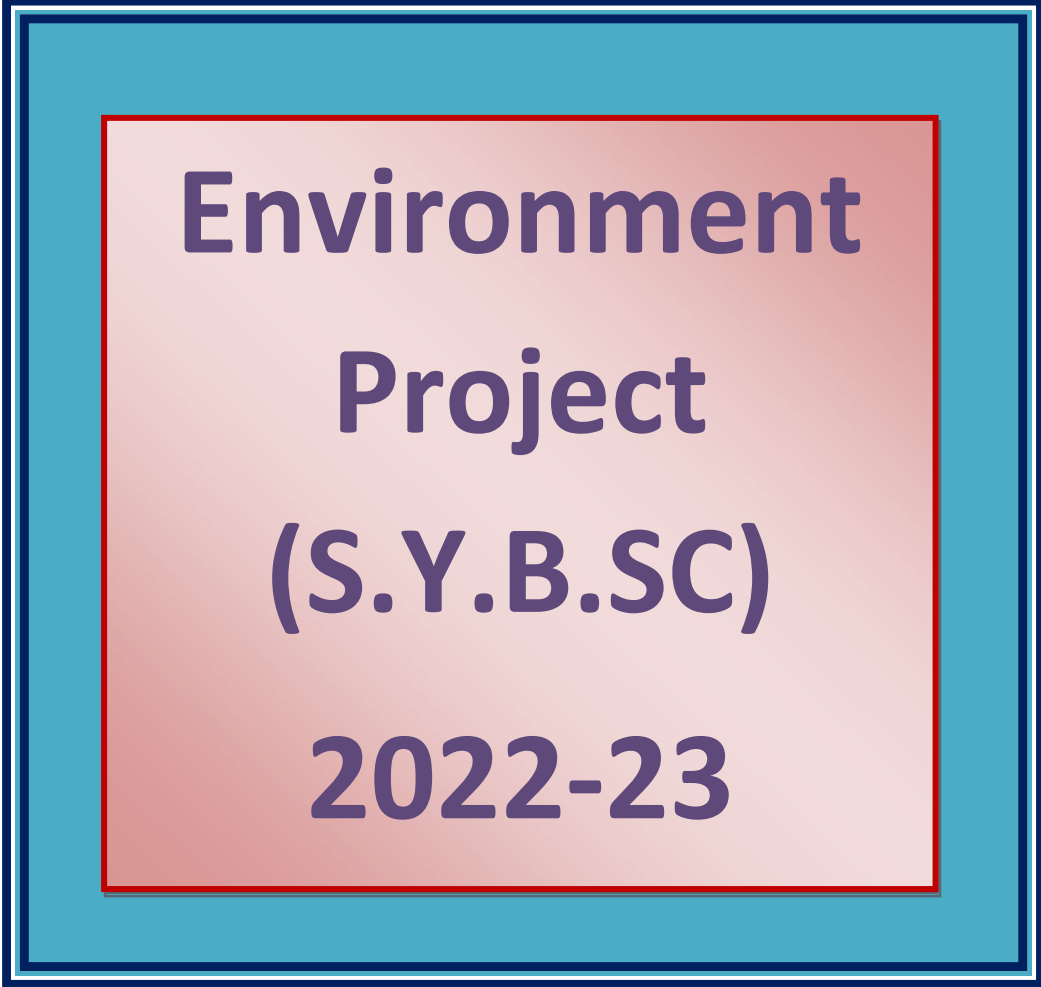
who has worked for the 1st / 2nd / both Term(s) of the year
_____ in the college laboratory.

Professor-in-charge

Head of the Department

Date :

**Environment
Project
(S.Y.B.SC)
2022-23**

Environment Project (S.Y.B.SC) 2022-23

Sr. No	Name of The Students	Class	Project Title	Remark
1	Andhale Aniket Jayshing	S.Y.B.SC	Effect Of Population Migration	Submit
2	Awari Akshada Dnyandeo	S.Y.B.SC	Classification of Hazards	Submit
3	Awari Pallavi Appasaheb	S.Y.B.SC	Land Degradation	Submit
4	Awari Pooja Yashwant	S.Y.B.SC	Biodiversity Profile OF India	Submit
5	Babar Devidas Balu	S.Y.B.SC	Energy Resources	Submit
6	Babar Keshav Natha	S.Y.B.SC	Global Warming	Submit
7	Belkar Saonali Gitaram	S.Y.B.SC	Eco System	Submit
8	Bhaik Dnyanesh Dhanaji	S.Y.B.SC	Water Pollution	Submit
9	Bhosale Krushna Popat	S.Y.B.SC	Air Pollution	Submit
10	Bhujbal Dnyaneshwari Dattatray	S.Y.B.SC	Nature Of Environment	Submit
11	Bule Megha Dattatray	S.Y.B.SC	Green House Effect	Submit
12	Chaudhari Suraj Bhausahab	S.Y.B.SC	Classification of Resources	Submit
13	Chaudhari Rohan Arun	S.Y.B.SC	Important of Forest	Submit
14	Chavhan Shrutika Sanjay	S.Y.B.SC	Green House Effect	Submit
15	Dere Sunil Prakash	S.Y.B.SC	Land Degradation	Submit
16	Gaikwad Sahil Ashok	S.Y.B.SC	Effect Of Population Migration	Submit
17	Gorde Omkar Rajaram	S.Y.B.SC	Classification of Hazards	Submit
18	Gunjal Siddhi Vikas	S.Y.B.SC	Land Degradation	Submit
19	Jadhav Sneha Bhaskar	S.Y.B.SC	Sound Pollution	Submit
20	Jagadale Tejas Machhindra	S.Y.B.SC	Effect Of Population Migration	Submit
21	Jamdade Ashwini Dattatray	S.Y.B.SC	Classification of Hazards	Submit
22	Kawade Sumit Santosh	S.Y.B.SC	Land Degradation	Submit
23	Kolhe Dipali Suresh	S.Y.B.SC	Biodiversity Profile OF India	Submit
24	Kurhade Karan Suresh	S.Y.B.SC	Energy Resources	Submit
25	Mane Omkar Vijay	S.Y.B.SC	Global Warming	Submit
26	Nichit jayesh Bharat	S.Y.B.SC	Eco System	Submit
27	Nichit Lokesh Pradip	S.Y.B.SC	Water Pollution	Submit
28	Nimse Samadhan Vilas	S.Y.B.SC	Air Pollution	Submit
29	Pandit Sanket Sampat	S.Y.B.SC	Nature Of Environment	Submit
30	Patel Mohammadajhar Jafar	S.Y.B.SC	Green House Effect	Submit
31	Pathan Aftab Chandbhai	S.Y.B.SC	Noise Pollution	Submit
32	Pathan Sufiyan Jafar	S.Y.B.SC	Important of Forest	Submit
33	Pawade Abhishek Suresh	S.Y.B.SC	Green House Effect	Submit
34	Pawade Akanksha Gorakh	S.Y.B.SC	Land Degradation	Submit
35	Rathod Nisha Pravin	S.Y.B.SC	Effect Of Population Migration	Submit
36	Sabale Pratikasha Pardeep	S.Y.B.SC	Classification of Hazards	Submit
37	Shaikh Shakil Harun	S.Y.B.SC	Land Degradation	Submit
38	Shelke Jaysing Vitthal	S.Y.B.SC	Sound Pollution	Submit
39	Shendakar Punam Purushottam	S.Y.B.SC	Important of Forest	Submit
40	Shete Vaibhav Pandharinath	S.Y.B.SC	Green House Effect	Submit
41	Shete Vishal Savkar	S.Y.B.SC	Effect Of Population Migration	Submit
42	Shinde Pooja Ravindra	S.Y.B.SC	Classification of Hazards	Submit
43	Shinde Sonal Vasant	S.Y.B.SC	Land Degradation	Submit

44	Shirole Abhishek Chandarkant	S.Y.B.SC	Biodiversity Profile OF India	Submit
45	Surkunde Shweta Ramkrushna	S.Y.B.SC	Energy Resources	Submit
46	Ubale Rani Vijaykumar	S.Y.B.SC	Global Warming	Submit
47	Walunj Abhishek Sanjay	S.Y.B.SC	Eco System	Submit

Loknete Dr .Balasaheb Vikhe Patil (Padmabhushan Awardee)

Pravara Rural Education Society's

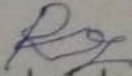
Arts, Commerce & Science College, Alkuti

Tal- Parner. Dist- Ahmednagar

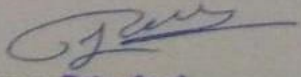
CERTIFICATE

Date 05/02/2023

This is certify that Miss. Bhujbal Dnyaneshwari Dattatray Of S.Y.B.SC has satisfactory/unsatisfactory the course in Environmental Awareness as per the syllabus by the Savitribai phule pune University during the academic year 2022-23 and this project represents has bonfire work.

Head of department
Prof. Ughade P.K

Principal
Pravara Rural Education Society's
Arts, Commerce & Science College
Alkuti, Tal-Parner, Dist. A'nagar

MULTIDISCIPLINARY NATURE OF ENVIRONMENT

A Report Submitted to

Faculty of science (S.Y.B.SC)

ARTS, COMMERCE & SCIENCE COLLEGE, ALKUTI

Tal-Parner, Dist- Ahmednagar

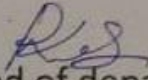
By

Miss. Bhujbal Dnyaneshwari Dattatray

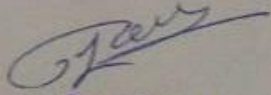
Under the guidance of

Prof. Ughade P.K

February 2023

Head of department
Prof. Ughade P.K

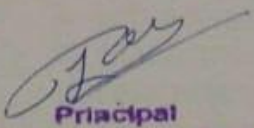

Principal
Prevara Rural Education Society's
Art's, Commerce & Science College
Alkuti, Tal-Parner, Dist. A'nagar

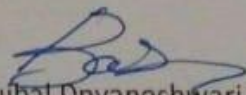
Acknowledgement

Primarily I would to thank God for being able to complete this project with success. Then I would to thank my environment teacher Mr. Ughade P.K whose valuable guidance has: been the once that helped me patch this project and make it full proof success his suggestion and instruction has served as the major contributor towards completion of project.

Then I would like to thank my parent and friends who have helped me with their valuable suggestion and guidance has been helpful in various phases of the completion of the project. Last but not the least I would like to thanks my classmates help me lot.

Principal
Pravara Rural Education Society's
Art's, Commerce & Science College
Alkuti, Tal-Pamer, Dist. A'nagar

Miss. Bhujbal Dnyaneshwari Dattatray

(S.Y.B.SC)

INDEX

SR. NO	INDEX	PAGE NO
1	INTRODUCTION <ul style="list-style-type: none">• DEFINITION AND CONCEPT OF ENVIRONMENT	
2	ABOUT THE TOPIC	
3	LEARNING OBJECTIVES	
4	DATA COLLECTION OF ENVIRONMENT <ul style="list-style-type: none">• A NATURAL ENVIRONMENT• A SEMI-SYNTHETIC ENVIRONMENT• AN ARTIFICIAL OR MAN-MADE OR SYNTHETIC ENVIRONMENT• PHYSICAL ENVIRONMENT• SOCIAL AND CULTURAL ENVIRONMENT• PSYCHOLOGICAL ENVIRONMENT	
5	PROJECT INFORMATION ON NATURE OF ENVIRONMENT <ul style="list-style-type: none">A. SCOPE OF ENVIRONMENTB. GREEN MARKETINGC. CHARACTERISTICS OF GREEN PRODUCTSD. COMPONENTS OF ENVIRONMENT<ul style="list-style-type: none">• STRUCTURE OF ATMOSPHERE• STRUCTURE OF HYDROSPHERE• STRUCTURE OF LITHOSPHEREE. IMPORTANCE OF ENVIRONMENTF. NEED FOR PUBLIC AWARENESSG. REASONS FOR ENVIRONMENTAL IGNORANCEH. METHODS ADOPTED FOR PUBLIC AWARENESS	
6	CONCUSSION	
7	REFERENCES	

MULTIDISCIPLINARY NATURE OF ENVIRONMENT

1. INTRODUCTION

Environment is 'a word which describes, in the aggregate, all of the extrinsic (external) forces influences and conditions, which affect the life, nature, behavior and the growth, development and maturation of living organisms'. 'Environment covers all the outside factors that have acted on the individual since he began life'.

Environment is the aggregate of physical, chemical, biological and social components on Earth which are capable of causing direct or indirect effects in the short or long term on living and non-living things and their interactions and activities. Based on this environment is defined as the sum of total of water, air and land and the inter-relationship that exist among them and with the human beings, other living organisms and materials.

The study of environmental components is multi disciplinary in nature. Since it includes all disciplinary such as science, humanities, commerce, meteorology, climatology, geography and other disciplines. Environmental studies are a multi disciplinary programmed created to promote the study of our natural surroundings.

DEFINITION AND CONCEPT OF ENVIRONMENT

The word environment is derived from the French word *environ*, meaning external conditions or surroundings that favor the growth of flora and fauna, human beings and their properties and protect them from the effects of pollution.

According to Douglas and Holland (1947), environment is 'a word which describes, in the aggregate, all of the extrinsic (external) forces influences and conditions, which affect the life, nature, behavior and the growth, development and maturation of living organisms'.

'Environment covers all the outside factors that have acted on the individual since he began life'. (Woodworth and Marques, 1948)

Environment means the aggregate of a complex set of physical, geographical, biological, social, cultural and political conditions that surrounds an individual or organism and eventually determines its appearance as well as nature of its survival.

2. ABOUT THE TOPIC

Environmental pollution is effecting on plant, animals and human life. The soil, minerals, water, fuel, plants and animal resources are being depleted and climatic changes, desertification and floods are becoming drastic. Moreover, the human population is growing faster than ever and creating more pressure on the environment. More of the environmental problems are global in nature therefore every citizen of the world needs to be aware and actively participate in protecting in protecting global environment for participation, public awareness is essential.

Mass media as news papers, magazines, radios, t v etc., can play an important role in educating the masses regarding environmental problems and issues. Through organizing seminars and conferences, organizing meeting seminars, and conferences at various levels help in spreading environmental information to general public. Awareness can also be spread by organizing various competitions on environmental problems, non conventional energy sources etc., and such competitions may also help in disseminating information regarding various environmental issues.

3. LEARNING OBJECTIVES

- To develop a comprehensive understanding of the concept and scope of environment.
- To know about the immense importance of environment as a subject.
- To ~~develop~~ develop public awareness about our environment and elicit collective response for its protection.
- To gather information about organizations and people relentlessly working in this field.
- To know and analyze the types of environment and environment components and how they affect our survival.

4. DATA COLLECTION OF ENVIRONMENT

Environment is practically everything that embraces an organism. Out of all the planets comprising the solar system, the only habitable planet to provide all the necessary conditions for existence of life is the Earth. The physical and chemical environments however vary at places and provide unique conditions for living beings to adapt and survive.

On the basis of human interference, environment can be categorized as natural, semi-synthetic or artificial.

A NATURAL ENVIRONMENT is inherent, unaltered and not manipulated by man. Life processes and evolution progresses are unhindered in such an environment. However, one does not often find such places in the present day. The core areas of the biosphere reserve are examples of natural ecosystems.

A SEMI-SYNTHETIC ENVIRONMENT is the natural environment that is modified partially by human intervention, namely development of lakes, aquaculture tanks and so on.

AN ARTIFICIAL OR MAN-MADE OR SYNTHETIC ENVIRONMENT is when the natural environment is deliberately controlled and converted by mankind. For example, aquariums, cities, community parks, paddy fields or the tissue culture laboratories.

Kurt Lewin, a German-American psychologist, emphasized three types of environment that manipulate the persona of an individual.

PHYSICAL ENVIRONMENT refers to the physical space, the weather and climatic conditions that influence the organism. The physique and working efficiency of an individual depends much on the climatic conditions. Short and sturdy build-ups are features of humans in cold climates; their reduced body surface area allows more heat to be retained. In hot regions, a thinner and long limbed structure allows more heat to be lost easily. Races such as Ethiopian or Negroids of Africa, the Caucasians of Europe, Western Asia, Australia and major part of America or Mongolians of East Indies, China, Japan, shows variation in skin color owing to variation in the level of melanin synthesis. Lighter skin allows more penetration of UV rays to facilitate vitamin D synthesis whereas darker skin

prevents the penetration of UV rays. The blacks having more dense bones, hence less buoyant but loose less than 1 percent of the bone mass annually after mid-thirties; Whites with less dense bones lose about 2.5 per cent of bone mass annually and is more prone to aging.

SOCIAL AND CULTURAL ENVIRONMENT is made up of moral values, cultural background and emotional drives that modify life and nature of an individual. This in turn is dependent on the social, economic and political conditions surrounding an individual.

Man seems to be the most civilized and skillful of all the organisms. This contributes to a highly systemic social organization.

PSYCHOLOGICAL ENVIRONMENT is the physical, social and cultural environment that limits one's activities. This sets boundaries for the individual, triggering thought processes and changing behaviors of an individual.

5. PROJECT INFORMATION ON NATURE OF ENVIRONMENT

Environment studies cover every aspect that a Recta living organism, as it interacts with the surroundings in its quest to live. Environment studies are integrative, but the core of the subject comprises biological sciences like zoology, botany, microbiology and physiology. Many environment concerns can be resolved through application of biotechnology and molecular biology, while bioinformatics can serve as a database at molecular level.

Environment studies is therefore multidisciplinary and aims at unraveling the ways in which human beings and nature correlate, sustaining life and man's unquenchable thirst for development with limited and finite resources. Physics, chemistry, biology, anthropology, geology, engineering, archaeology, sociology, economics, statistics, political science, law, anthropology, management, technology and health sciences are all its components.

Among these physics, chemistry, geography, geology and atmospheric science help us understand the basic concepts of structural and functional organization, as well as the physical characteristics of our environment. Data

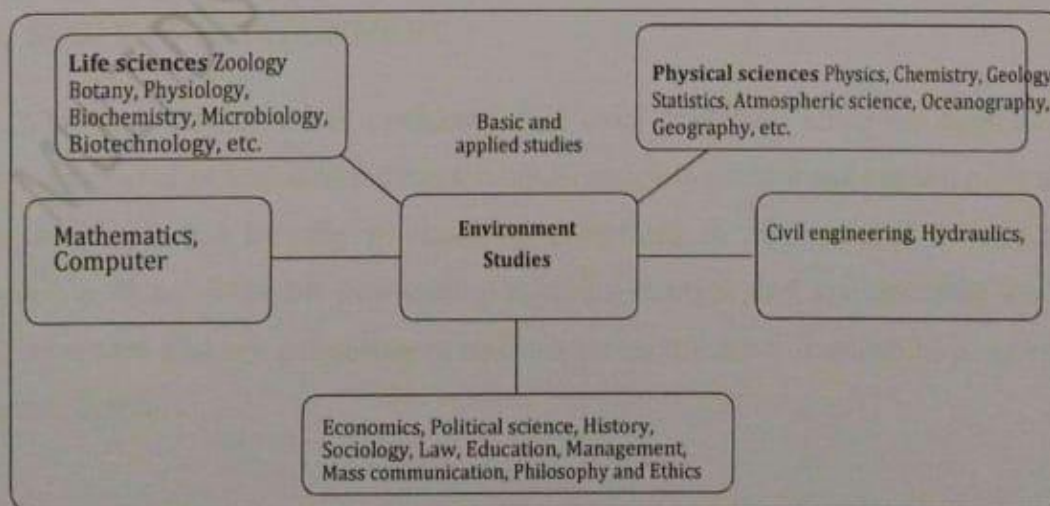
technical solutions for pollution management, waste management, green building and green energy can be found with expertise from the fields of engineering and architecture.

The achievement of sustainability at all levels is interwoven with and dependant on international cooperation which in turn rests on international relations. Principles of sustainable development determine the negotiation of international accords and security issues.

International cooperation is an indispensable factor in dealing with global environment issues like climate change, trans-boundary pollution, trade in hazardous substances, ozone layer depletion, biodiversity loss, etc. Economics enables us to gain a better understanding of the social background needed to achieve growth and development. Keeping all these in mind, management studies will enable us to formulate policies, followed by legislation for their implementation.

The study and treatment of environment is very much connected with philosophy, ethics and cultural traditions that help us achieve our goal sustainably. The air that we breathe, the water that sustains our lives, the food that gives us energy, the towns and the cities that we live in, in fact everything around us constitute the environment. It is the sum total of all life support systems.

Multidisciplinary nature of environment

However, the industrial revolution beginning in 1760 introduced a paradigm shift in man's interaction with the environment. Rapid industrialization needed huge amounts of resources to feed the wheels of progress. Europe and then America rode the tidal wave of economic development, discarding the frugal and stoic ways of our forefathers and speeding towards hedonistic lifestyles based heavily on a culture of consumption.

Dams were built that harnessed river water to generate electricity and provide water for agriculture. Traditional farming methods were replaced by ones that depended on massive infusion of chemicals in the form of fertilizers and pesticides. Agricultural production boomed, but entire river systems were destroyed irretrievably and ecosystems were devastated.

Factories needed to go full throttle to match the increasing demands, as a result nature's womb was pillaged – fossil fuels were extracted and burnt to power the surge of progress. However, in doing so, humans not only pushed the availability of resources towards exhaustion, but also sacrificed myriad life forms by forcing them towards untimely extinction.

A growing population and rapidly incremental demand needed more and more. This need led to the destruction of Earth's forest-cover, which in turn led to the loss of habitats for organisms that lived in these forests. Finally, it also added to the process of climate change and global warming.

A. SCOPE OF ENVIRONMENT

The last two and a half centuries were most important since the beginning of history in terms of human development. In an all round to control and exploit nature and its services, man has literally whacked up everything in the name of development. However, in doing so we set into motion complex changes that are changing the very basics of nature and are promising to unleash furies the kind of which have not been witnessed before.

B. GREEN MARKETING

The term 'green marketing' signifies an all-inclusive marketing notion in which the manufacturing, marketing, consumption and disposal of goods and services take place in a manner that is less detrimental to the environment with increasing awareness and realization about the bearings of global warming, non-biodegradable solid leftover, dangerous impact of pollutants etc. This transference to 'green' sounds costly in the short run; but ultimately in the long term it shall certainly prove to be obligatory, valuable and cost Reactive. The concept of green marketing received importance in the late 1980s and 1990s after the first workshop was organized in Austin, Texas in 1975 on the concept of 'ecological marketing'.

According to Pattie (2001) director, BRASS Research Center, Cardiff, UK, green marketing has three segments of growth.

'Ecological' green marketing whereby all marketing activities were centered on removal of environment glitches and to put forward explanation for ecological apprehensions. 'Environment' green marketing whereby importance is given to clean technology which will address the issues of pollution and waste. 'Sustainable' green marketing which gained importance in the late 1990s and early 2000 lays stress on sustainability.

C. CHARACTERISTICS OF GREEN PRODUCTS

- Products which are originally grown.
- Products which are recyclable, reusable and biodegradable.
- Products constituted with natural components.
- Products comprising recycled and non-toxic chemical substances.
- Products containing premised chemicals.
- Products that will not contaminate the environment.
- Products that are tested on animals.
- Products that are packaged in an eco-friendly way
- i.e., with reusable and refillable containers etc.

D. COMPONENTS OF ENVIRONMENT

1. STRUCTURE OF ATMOSPHERE

The layer of air surrounding the Earth is the atmosphere. The atmospheric mass is about 5×10^{18} kg, 75 per cent of which is limited within about 10 km. The atmosphere thins out with increasing altitude, with no distinct boundaries. The Karman line at 100 km is often used as the partition between the atmosphere and outer space. Several layers can be distinguished in the atmosphere, based on composition and temperature variation. Atmospheric science or agrology is the study of Earth's atmosphere and its processes.

Starting from the ground level is the troposphere that varies between 8 and 12 km in thickness. It is thin at the poles (8 km) and thicker at the equator (18 km). Typically air is composed of nitrogen (78.08 per cent), oxygen (20.95 per cent), argon (0.93 per cent), carbon dioxide (0.031 per cent) along with water vapors, neon, helium, krypton, xenon, hydrogen, methane, nitrogen monoxide, ozone, etc. Warm air, being lighter near the surface of the Earth can readily rise above. The molecules can travel to and fro in the troposphere in just a few days. Such vertical movement or convection of air produces clouds and rain and gives rise to most of the weather conditions. Temperature decreases with increase in altitude in the troposphere till people reach the topmost layer or tropopause. Temperature decreases at a rate of 6.5°C for every 1 km and this is known as environment lapse rate. Tropopause may reach a temperature of -55°C at the poles. Sometimes the temperature increases with altitude in the troposphere, giving rise to a situation called temperature inversion. Such conditions restrict the vertical mixing of air and result in air pollution incidences at ground level.

The second layer or stratopause extends from tropopause to about 50 km till stratopause. The region is clear and dry with strong and steady winds. Owing to non-turbulence, presence of steady horizontal winds and being located above stormy weather, jet planes route through stratosphere. Temperature is relatively constant up to 25 km and then increases as one goes up the stratosphere. Top of the stratosphere may attain temperatures close to 0°C . Ozone layer is mostly concentrated between 20–30 km.

The ozone absorbs the UV (Ultraviolet) B radiation in the wavelength of 290– 320 nm. Since ozone is present in this layer it is also called ozonosphere.

2. STRUCTURE OF HYDROSPHERE

Water is found in hydrosphere, lithosphere and atmosphere and in almost everything including our body cells. It is an oxide of hydrogen and serves as one of the source to hydrogen and oxygen in metabolism. Its physical and chemical properties make it unique. It is present as water vapour in the atmosphere which takes part in the formation of clouds and fogs thus regulating our weather conditions. In the soil, water is usually present in form of gravitational water, capillary water, hygroscopic water and as combined water. The water that percolates down under gravitational force until it reaches the saturated zone is the gravitational water. The part lying above this saturated zone is water table. Such water is used when it comes out naturally as spring or by digging of wells. The water retained in the soil against the gravitational pull around the soil particles is capillary water. Capillary water is apprehended by cohesion (attraction between the water molecules to each other) and adhesion (attraction of water molecule with the soil particle). Water remaining in the soil after drying of capillary water is known as hygroscopic water which is lost when the soil is subjected to a temperature of 105°C. Water forms very thin film around soil particles and are not available to the plant. After hygroscopic water is lost, all that remains is known as combined water. Both combined and hygroscopic water is of no use to plants.

Most of the water found on Earth is marine. The oceans and seas contain more than 97 per cent of the hydrosphere. Ice caps and glaciers comprise a slightly more than 2 per cent of all water on Earth. The groundwater and soil water makes up about 0.63 per cent and 0.005 per cent of freshwater, respectively. Soil water refers to the water arrested in spaces amid soil particles. Of the total water on Earth, freshwater streams, rivers, ponds, lakes, and inland seas comprise less than 0.03 per cent. The water content of the atmosphere is about 0.0001 per cent.

3. STRUCTURE OF LITHOSPHERE

The diameter of Earth is about 12,700 km. The temperature and pressure increases as one penetrates deeper and deeper. The core temperature is assumed to be 5000-6000°K. The asthenosphere, lying at a depth of 100-200 km from the Earth's surface, is a weak and deformed layer, which acts as a lubricant for the plate tectonics to glide and may extend up to 660 km. The lower mantle stretches from 670 km to 2,900 km below the Earth's surface. The lower mantle probably comprises silicon, magnesium and oxygen along with some iron, calcium and aluminums. The outer most part of Earth is the crust. Outer crust or continental crust may be 30 to 40 km in thickness containing mostly granite rocks with a density of 2.7grams/cc. The predominant elements are silicon and aluminums, hence is known as Sial layer. The inner crust or oceanic crust is only 5 to 10 km thick containing basaltic rocks with an average density of 3.0 grams/ cc. This layer contains silicon and magnesium and hence is known as Sima layer. Six major plates (Eurasian, American, African, Indo-Australian and Pacific) and twenty minor plates are involved in plate tectonics. Lithosphere is a 100 km thick layer comprising the crust and the upper part of asthenosphere that can glide over the rest of the mantle. This is the region of earthquakes, volcanic eruptions, building of mountains and continental drifts. It exhibits various topographical features like continents, oceans, seas, lakes, mountains, plateau, plains, deltas, beaches, cliffs and dunes. It comprises rocks (igneous, sedimentary and metamorphic rocks) that contain all the minerals (dolomite, magnetite, hematite, etc.) and elements (iron, nickel, nitrogen, hydrogen, oxygen, sculpture, phosphorus, etc.) needed for our survival and prosperity. The rocks turn into soil by exogenesis, which sustains the biota. A tabular representation about earth's interior is uploaded on the website.

Loknete Dr .Balasaheb Vikhe Patil (Padmabhushan Awardee)

Pravara Rural Education Society's

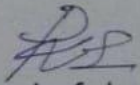
Arts, Commerce & Science College, Alkuti

Tal- Parner. Dist- Ahmednagar

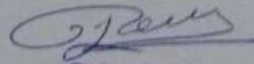
CERTIFICATE

Date 05/02/2023

This is certify that Mr.-Pathan Aftab Chandbhai Of S.Y.B.SC has satisfactory/unsatisfactory the course in Environmental Awareness as per the syllabus by the Savitribai phule pune University during the academic year 2022-23 and this project represents has bonfire work.

Head of department
Prof. Ughade P.K

Principal
Pravara Rural Education Society's
Art's, Commerce & Science College
Alkuti, Tal. Parner, Dist. A'nagar

Noise pollution in India

A Report Submitted to

Faculty of science (S.Y.B.SC)

ARTS, COMMERCE & SCIENCE COLLEGE, ALKUTI

Tal-Parner, Dist- Ahmednagar

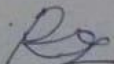
By

Mr.-Pathan Aftab Chandbhai

Under the guidance of

Prof. Ughade P.K

February 2023

Head of department
Prof. Ughade P.K

Principal
Pravara Rural Education Society's
Arts, Commerce & Science College
Alkuti, Tal-Parner, Dist. A'nagar

Acknowledgement

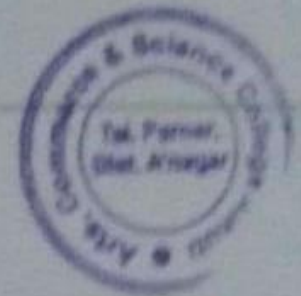
Primarily I would to thank God for being able to complete this project with success. Then I would to thank my environment teacher Mr. Ughade P.K whose valuable guidance has: been the once that helped me patch this project and make it full proof success his suggestion and instruction has served as the major contributor towards completion of project.

Then I would like to thank my parent and friends who have helped me with their valuable suggestion and guidance has been helpful in various phases of the completion of the project. Last but not the least I would like to thanks my classmates help me lot.

Principal
Pravera Rural Education Society's
Art's, Commerce & Science College
Alkuli, Tal-Pamer, Dist. Anagar

Mr.-Pathan Aftab Chandbhai

(S.Y.B.SC)

INDEX

SR. NO	Content	Page no
1	Introduction	5
2	Selection of project	5-6
3	Objective	6
4	Data type	6-7
5	Methodology	7-9
6	Project information	9-15
7	Conclusion	15-16
8	Reference	17-18

1) Introduction

Noise pollution is excessive, displeasing human, animal or machine – created environmental noise that disrupts the activity or balance of human and animal life. The word noise comes from Latin word *nauseas*, meaning seasickness.

The source of most outdoor noise world wide is mainly construction and transportation system, including motor vehicle noise, air craft noise and rail noise. Environment is an aggregated of all external condition and influence affecting life and development of an organism once is distributed, on better living condition for human living beings can be created. To make enjoyment of life more meaningful, the preservation and protection of natural environment must be given.

Sound integral part of life has a great impact on environment.

Unusual sound can disturb any human beings, birds and animals and their activities.

“Any undesirable sound is called noise pollution”

Noise is unwanted sound because it :

- Can cause hearing loss
- Interferes speech communication

Sound is a form of energy produced by a vibrating object or an aerodynamic disturbance. Almost everyone has had one experience being temporarily “deafened” by a loud noise. This “deafness” is not permanent, although it is obtained accompanied by a ringing in the ears, and one can hear another person if he rises his voice likewise, normal hearing comes back within a few hours most. Noise unwanted sound. It is pollutant and hazard human health and hearing. Sound waves are longitudinal waves They travelled through any material medium The speed of the wave depends on the properties of the medium.

2) Selection of project

Noise is a pollutant, a long exposure which affect our health adversely. noise map of any place gets changed in case of expansion of the existing projects, increase in population, transport and building activities etc. or addition of project.. to assess the impact of the noise pollution on urban environment per population.

Control to noise pollution : it is evident that noise is not merely a nuisance but is serious environmental problem and a health hazard . like all other population , noise population needs to controlled by measure which will mentioned the acceptable level of noise pollution of human beings and buildings. Noise pollution is the regular exposure to pre – eminent sound levels the causes hazardous effect in living organism. The world health organization says that any sound - 70 decibel is not hazardous and will not causes any ill effects to living organism

However sound that are more than 70 dB are considered hazardous. The excessive amt of noise out in the environment makes it unsafe to live in. the unpleasant sound and noise can causes imbalanced in nature.

Effects of noise pollution on human being depend on noise intensity , frequency and exposure duration. Noise pollution has many harmful effect on the physiological and psychological health of human beings. The effects of noise pollution on the health include hypertension annoyance, high stress level aggression, hearing loss, sleep disturbance and many such health problems.

3) Objective

1. Knowing the meaning the environment and pollution
2. To know of noise pollution
3. To know how to measure noise
4. To find the sources of noise pollution
5. Review the problem that arises due to noise pollution
6. To review harmful noise on health

4) Data source

The present study is primarily based on the secondary and primary data. The secondary data have been collected from Common sources of secondary data for social science include censuses, information collected by government departments, organizational records and data has originally collected for other research purposes. In the India Mumbai is the most noise polluted city.

5) Methodology

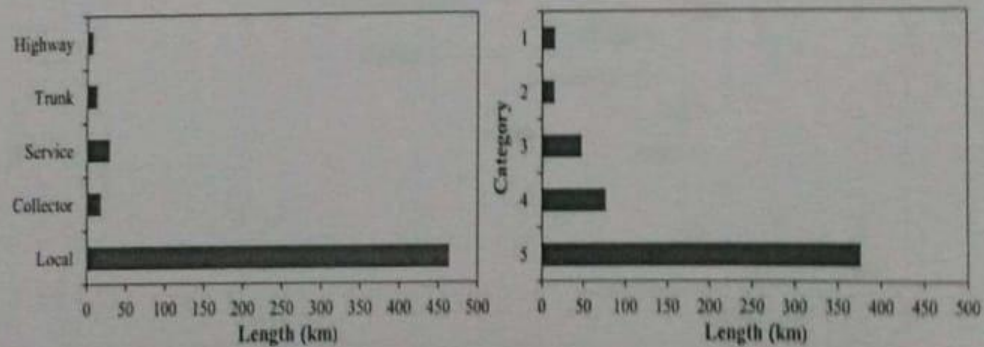
Today noise pollution is an increasing environmental stressor. Noise maps are recognized as the main tool for assessing and managing environmental noise, but their accuracy largely depends on the sampling method used. The following methods are used for this project.

1) Grid method

In the grid method, a grid is superimposed over a city map and the measurement points are located at the nodes of the square or at the nearest location when the nodes are inaccessible. The area of Talca is approximately 29 km. A total of 35 squares with 800m of resolution. A similar square grid resolution has been used in previous studies.

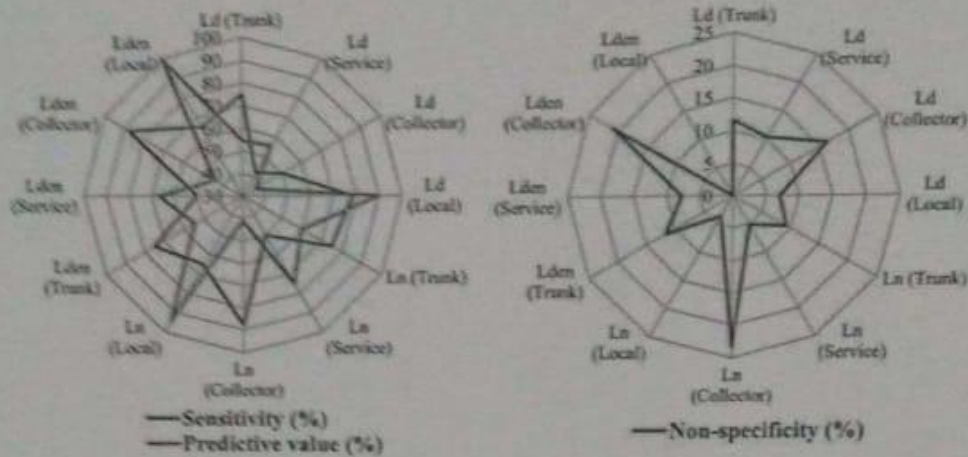
2) Road Types Established by the MTT

The ministry of transport and telecommunications of Chile (MTT) classifies urban roads according to their main function and their urban design features. However, in practice, urban characteristics, such as the width of the roads, are more relevant. Five types of roads are

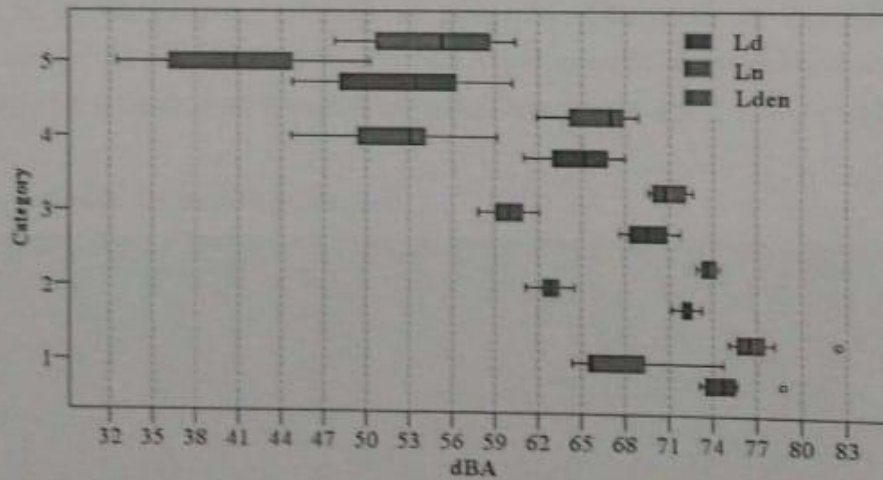
differentiated: Highway trunk, service, collector, and local. A similar classification has been used in recent in Chile and in other countries.

3) Categorization method

As previously mentioned, the categorization method is based on the concept of street functionality, that is to say, the functionality of the streets of the city as a communication path between the city and other urban areas.

4) Measurement procedure

The measurement of different methods were carried out simultaneously from march to July 2015 following the ISO 1996 -2 guidelines. The measurement performed on different working days and the sampling time for each measurement was 15 min.

6.1) pollution by vehicles

Pollution by the vehicle

Noise pollution is one of the major environmental concerns in India today and sadly many are unaware of the hazards it can cause. It is very unfortunate that we all are subjected to some form of loud noises for a considerable amount of time, during the day. It is a daily dilemma to bear with the unnecessary havoc created by the blowing of horns on the roads, the madness created by the loudspeakers, the festive-time expression of happiness, any procession being carried through the streets, the too much of background scores of Indian melodramatic serials creating a mess in almost every household and innumerable other sources we can't even think of.

6.2) Noise pollution by bursting cracker

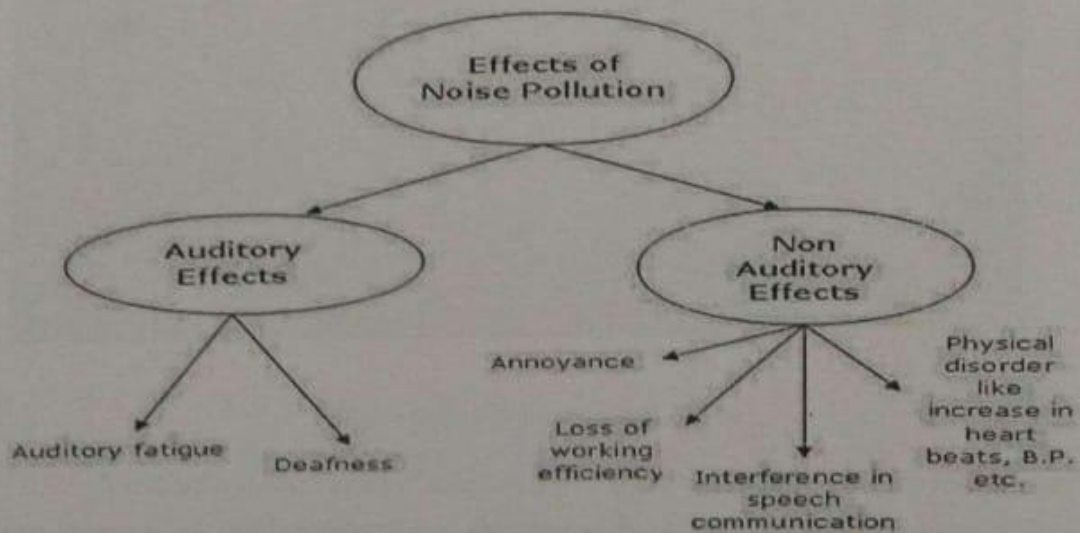
Noise pollution by bursting crackers

Now - a - days , apart from Diwali, whether it is a marriage or it is about being winning any unless you don't blow away ear drums, you are not happy. The west Bengal pollution control board (WBPCB) said the 90 decibel sound limit on fire crackers will be in force during Diwali celebrations all over the state till 10 pm . After 10 pm bursting of fire crackers will not be allowed , the WBPCB said.

We are carrying out campaign among the residents of high rises adjacent to the stadium not burst firecrackers on Diwali night. This is a sensitization campaign and we hope they will comply thinking about the image of the state and country and for ambient air quality, WBPCB chairman kalyan Rudra told PTI after a press meet here.

6.3) Serious Health Issues led by Noise Pollution

Noise pollution today, has become a major problem in India that has led to serious health threats like hearing loss or impairedness, increasing stress levels, behavioral and mental problems, insomnia, heart ailments, hypertension and many more. Once the safe levels are crossed, the noise becomes a serious health hazard, unfortunately these safe levels are not taken into consideration.

Noise Pollution in Urban India

The urban areas of India have become highly populated in past few decades. In the last decade, it rose by 31.8%. This has led to certain environmental and health issues that also include environmental pollution. Some causes are unavoidable and are required to be followed for the developmental activities. So, it is not possible to completely avoid them. But, some preventive measures sure can be taken to control and minimize the extent of it. As per the Prevention and Control of Pollution Act implemented in 1981, the noise is termed as an 'air-pollutant'. It is that unpleasant, distracting and unnecessary sound that ought to be avoided due to its sleep depriving and concentration-lowering impact. The person gets annoyed due to the persistent uneasiness caused by them. According to the WHO guidelines, for a sound sleep, the noise in that room should not be more than 30dBA. For maintaining concentration in any classroom, it should not exceed 35dBA. The noise levels more than these limits on a continuous basis, may harm mental as well as physical health on a short term and long term basis. Sadly enough, this issue is not taken that seriously in front of other forms of pollution – air pollution and water pollution.

6.4) Types of Noises leading to Pollution

Noise pollution by speakers system

There are two major types of noises that lead to pollution in their own ways. These are – Community Noise and Industrial Noise. The community noise includes noises emitted from all the domestic sources like noise created by electronic domestic gadgets – Refrigerator, Juicer-mixer-Grinder, Television, Washing Machine, etc. Whereas the industrial noise includes, those created by automobiles on road, constructions activities, fireworks and loudspeakers.

6.5) Measurement of noise pollution

Measurement of Noise Pollution

To measure noise, the average pressure level of the sound is measured for a particular amount of time by a weighting scale. It also finds out the response of the auditory system. The noise is measured as decibels. The gadgets used to measure noise are noise level meter, noise dosimeter and impulse-sound level meter. Noise dosimeter can be worn by the person and works better than noise level meter.

6.6) Governmental Actions on Noise Pollution in India

In March 2011, the Central Pollution Control Board established the first part of noise pollution monitoring network in 35 major cities in India including all the metros like Delhi, Kolkata, Mumbai, Hyderabad, Bengaluru, Lucknow and Chennai. The system is a part of the National Environmental Policy adopted in 2006. It is expected that by the establishment of second and third parts, the number of locations to be monitored will be increased to 160 cities covering.

Under the Environmental Protection Act, the Central Government came up with Noise Pollution (Regulation and Control) Rules 2000 which were to be implemented once they got published in the official gazette. These rules are meant for the following:

- Implementation of noise standards in different zones or areas.
- Restrict the use of loud-speakers.
- Restrict the over-usage of horns, sound creating equipments for construction and fire-crackers.

- Allotting responsibility to State Pollution Control Boards or Committees and the Central Pollution Control Board, for collecting, processing and providing the statistical data about the noise pollution, so that adequate measures may be taken to prevent and control it. On violation of these rules, the person shall be liable for penalty as per the Act.

6.7) Studies on Noise Pollution in India

It is already proven that the cities with medium as well as small scale industries, with bigger commercial zones as compared to other cities have higher implications of noise pollution. A study was conducted by International Research Journal of Environmental Sciences, on the levels of noise pollution in various zones like commercial zone, silence zone and residential zones, of Morena districts in Madhya Pradesh. It was found that too much honking of horn, the heavy sounds created by the under-maintained vehicles were the major causes of noise pollution. Along with this, the encroachments and poor conditions of roads to added to the overall mess as they lead to traffic jams, thus causing more noise pollution. Well, this is the situation in a district; imagine the condition in other big cities whether the commercial zones are wider, and so are vehicles and encroachments on roads. So it becomes extremely inevitable for the authorities to take quick necessary steps to combat this situation or else things will go beyond control. Many other studies related to noise pollution, have been conducted in many other parts of the country. It is observed that the major contributor to this menace is motor transport. In Balasore, it was found that the noise created by the traffic was way more than the permissible range 70dBA. On finding out the noise created by individual vehicles, it was found that all of them created noise more than the allowed range.

A study conducted to measure the levels of noise in four different zones by the Central Pollution Control Board revealed that the highest noise levels during the day were recorded from silence zones including educational places, hospitals, religious spots whereas the lowest was recorded in residential areas. During the night, the highest pollution levels were found to be in intersecting areas and the lowest was in all the industrial areas.

7) Conclusion

Noise pollution is serious environmental problem in many cities and GIS help use to monitor the problem .GIS help to help to monitoring of such environmental issue by contributing of the noise mapping city.The areas around the highway residential , school, buildings , universities , parks , green spaces are , so a member must be given on noise pollution showed around the highway. Traffic noise at the sampling stations was observed above the national day time noise standard prescribed by central pollution control board of india (2000) in the both peak and non peak traffic hours . slightly improved noise quality was observed in afternoon . Annoyance due to road traffic noise was found higher in non – peak traffic hour in comparison with the peak traffic hour. Improved traffic management practices, such as one way traffic movement, proper management of buses in the traffic stream may reduced traffic noise level to some extent. Proper noise barrier should be constructed under flyovers to mitigate the traffic noise level.

Higher levels of noise are hazardous and it is also difficult to make them escape in a closed environment. The increased levels of noise pollution in the environment have to create awareness about the causes, effects, and prevention of noise pollution. The higher level of noise should be reduced at home and also at a workplace. People should be educated about the hazards of noise pollution. Lets all make it our responsibility to prevent the environment from further noise pollution and to make earth a better place to live in.

There is no doubt that some volume of noise is necessary for your life . but it is also a truth that we due to our own misuse noise pollution as on date is a growing environmental concern which needs immediate remedies in place. People have been found suffering from ear ailments and the ecology as well as been affected. It is high time that we implement the preventive measures available to us in order to reduce noise pollution. Or else, tomorrow the future generations may suffer from permanent hearing related diseases and the ecology shall be affected beyond repair.

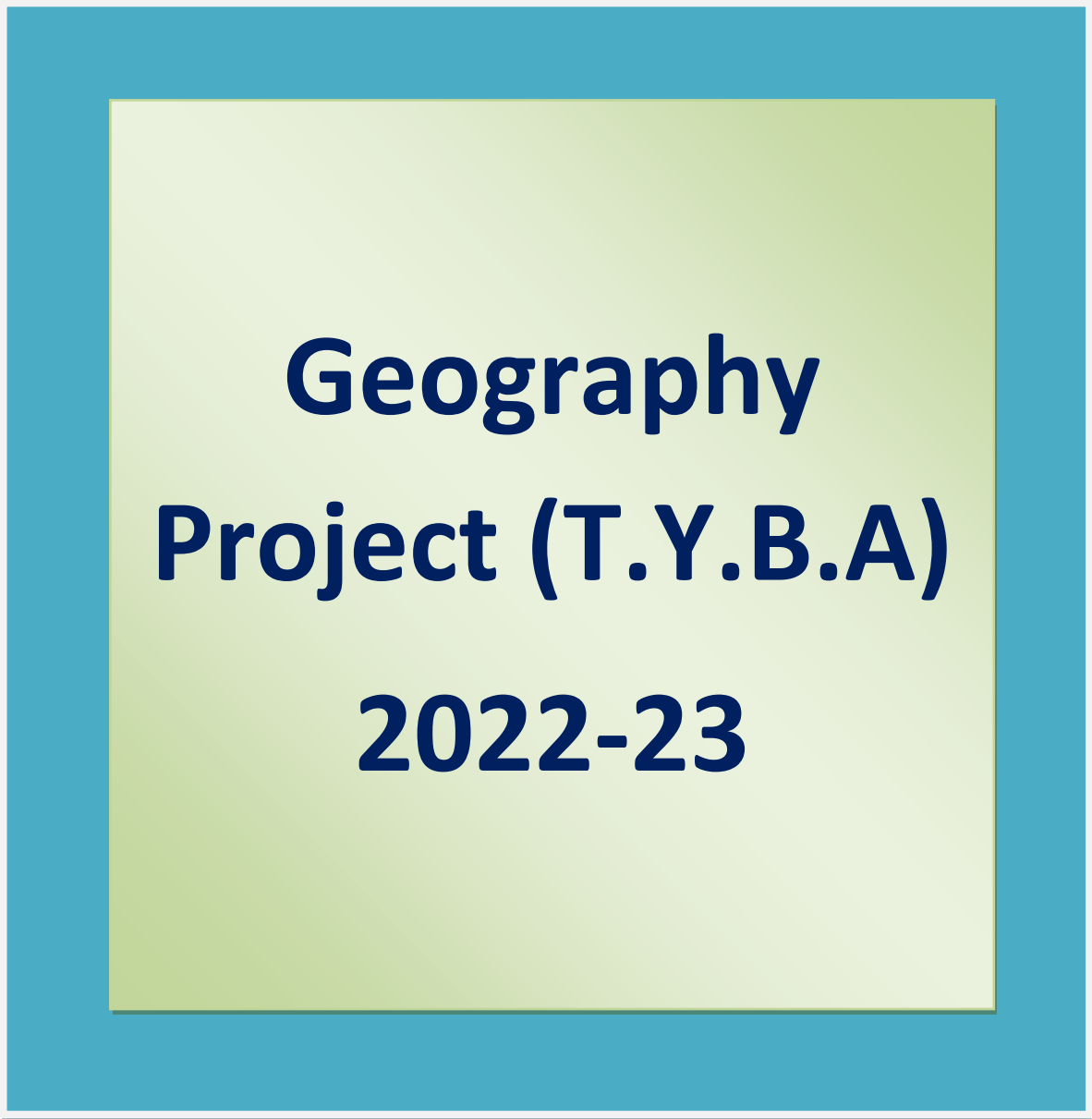
8) References –

1. World Health Organization. Burden of Disease from Environment Noise- Quantification of Healthy Life Years Lost in Europe. Who Regional officer for Europe;
2. Marquis – Favre C, premat E, vallety M. Noise and its effects – A review on qualitative aspects of sound: part I: Notions and acoustic ratings. ActaAcust.
3. Basner M., Babisch W., Davis A., Brink M., Clark C., Janssen S., Stansfeld S. Auditory and non – auditory effects of noise.
4. Stansfeld S.A., Matheson M.P. Noise pollution: Non- auditory effects on health.Br. Med. Bull.2003;68:243-257. Doi:10.1093/ldg033.
5. De Kluzenaar Y., Gansevoort R.T., Miedema H.M.E., de jong P.E. Hypertension and road traffic noise exposure. J. Occup. Environ. Med. 2007;49:484-492. Doi: 10.1097/JOM.0b013e31808a9ff.
6. Pirrera S., de Valck E., Cluydts R. Nocturnal road traffic noise: A review on its assessment and consequences on sleep and health. Environ. Int.2010;36:498.doi:10.1016/j.envint.2010.03.007.
7. Rey Gozalo G., BarrigonMorillas J.M., Gomez Escobar V. Analyzing nocturnal noise stratification. Sci. Total Environ.2014;479:39-47. Doi:10.1016/j.scitotenv.2014.01.130
8. Fields J.M. Reactions to environmental noise in an ambient noise context in residential areas. J. Acoust. Soc. Am. 1998;104:2245-2260.doi:10.1121/1.423770.
9. Guski R., Feldcher-Suhr U., Schuemer R., The concept of noise annoyance : How international experts see it. J. Sound Vib. 1999;223:513-527. Doi
10. BarrigonMorillas J.M., Gomez Escobar V., Mendez Sierra J.A., Vilchez-Gomez R., Vaquero J.M. Effects of leisure activity related noise in residential zones. Build. Acoust. 2005;12:265-276.doi:
11. King R.p., Davis J.R. Community noise: Helath effects and management. Int. J. hyg. Environ. Health. 2003;206:123-131. doi: 10.1078/1438-4639-00202.
12. World Health Organization. Burden of Disease from Environment Noise- Quantification of Healthy Life Years Lost in Europe. Who Regional officer for Europe;
13. Marquis – Favre C, premat E, vallety M. Noise and its effects – A review on qualitative aspects of sound: part I: Notions and acoustic ratings. ActaAcust.

14. World Health Organization. Burden of Disease from Environment Noise- Quantification of Healthy Life Years Lost in Europe. Who Regional officer for Europe;
15. Marquis – Favre C, premat E, vallety M. Noise and its effects – A review on qualitative aspects of sound: part I: Notions and acoustic ratings. ActaAcust.
16. Basner M., Babisch W., Davis A., Brink M., Clark C., Janssen S., Stansfeld S. Auditory and non – auditory effects of noise.
17. Stansfeld S.A., Matheson M.P. Noise pollution: Non- auditory effects on health.Br. Med. Bull.2003;68:243-257. Doi:10.1093/ldg033.
18. De Kluizenaar Y., Gansevoort R.T., Miedema H.M.E., de jong P.E. Hypertension and road traffic noise exposure. J. Occup. Environ. Med. 2007;49:484-492. Doi: 10.1097/JOM.0b013e31808a9ff.
19. Pirrera S., de Valck E., Cluydts R. Nocturnal road traffic noise: A review on its assessment and consequences on sleep and health. Environ. Int.2010;36:498.doi:10.1016/j.envint.2010.03.007.
20. Rey Gozalo G., BarrigonMorillas J.M., Gomez Escobar V. Analyzing nocturnal noise stratification. Sci. Total Environ.2014;479:39-47. Doi:10.1016/j.scitotenv.2014.01.130
21. Fields J.M. Reactions to environmental noise in an ambient noise context in residential areas. J. Acoust. Soc. Am. 1998;104:2245-2260.doi:10.1121/1.423770.
22. Guski R., Feldcher-Suhr U., Schuemer R., The concept of noise annoyance : How international experts see it. J. Sound Vib. 1999;223:513-527. Doi
23. BarrigonMorillas J.M., Gomez Escobar V., Mendez Sierra J.A., Vilchez-Gomez R., Vaquero J.M. Effects of leisure activity related noise in residential zones. Build. Acoust. 2005;12:265-276.doi:
24. King R.p., Davis J.R. Community noise: Helath effects and management. Int. J. hyg. Environ. Health. 2003;206:123-131. doi: 10.1078/1438-4639-00202.
25. World Health Organization. Burden of Disease from Environment Noise- Quantification of Healthy Life Years Lost in Europe. Who Regional officer for Europe;
26. Marquis – Favre C, premat E, vallety M. Noise and its effects – A review on qualitative aspects of sound: part I: Notions and acoustic ratings. ActaAcust.

[Signature]
Principal
 Pravara Rural Education Society's
 Art's, Commerce & Science College
 Akuti, Tal-Parner, Dist. A'nagar

**Geography
Project (T.Y.B.A)
2022-23**

Department Of Geography
Project List

Sr. NO	Name of The Students	Class	Project Title	Remark
1	Shinde Sabaji Bayaja	T.Y.B.A	Field Visit Project NaneGhat	Submit
2	jadhav santosh popat	T.Y.B.A	Field Visit Project NaneGhat	Submit
3	Athavale Eknath Shripati	T.Y.B.A	Field Visit Project NaneGhat	Submit
4	Shendakar Balasaheb Govind	T.Y.B.A	Field Visit Project NaneGhat	Submit
5	Shirke Laxman Raghunath	T.Y.B.A	Field Visit Project NaneGhat	Submit
6	Sarode Suresh Yashwant	T.Y.B.A	Field Visit Project NaneGhat	Submit
7	Mule Avinash Bhausahab	T.Y.B.A	Field Visit Project NaneGhat	Submit
8	Yewale Dnyandev Baburao	T.Y.B.A	Field Visit Project NaneGhat	Submit
9	Thange Bhagwant Bhairu	T.Y.B.A	Field Visit Project NaneGhat	Submit
10	Awari Avinash Sudhakar	T.Y.B.A	Field Visit Project NaneGhat	Submit
11	Shitre Sunil Babanrav	T.Y.B.A	Field Visit Project NaneGhat	Submit
12	Chaugule Balu Maruti	T.Y.B.A	Field Visit Project NaneGhat	Submit

Reebz

Principal

Art's, Commerce & Science College
Alkuti, Tal. Parner, Dist. A'nagar

TOPIC

Date: / /

Page No.:

क्षेत्रभेट अहवाल

विद्यार्थ्यांचे नाव - शित्री अभय सुनिल

विद्यालयाचे नाव - कला वाणिज्य व

विज्ञान महा. अळकुटी

वर्ग - T.Y. B.A (Geo 54)

मार्गदर्शक - जायक एस. आर.

2022-23

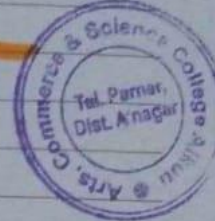

TOPIC

Date: / /

Page No.:

प्रस्तावना

शैक्षणिक पर्यटन मंत्रालय क्षेत्रभेट मुन्नर
मेथील नाणेघाट येथे गेली होती. आम्ही 21-11-2022
या तारखेला सकाळी ठिक 9:00 निघालो. आमच्या
सोबत सोनवणे सर नाथव भेंडम चाटे सर नाथव
सर होते. आणि 'विद्यार्थी' - विद्यार्थिनी होत्या
नाणेघाट या ठिकाणी जायला आम्हाला स्विकृत बस
होती. बस मध्ये असताना सर आम्हाला शैक्षणिक
क्षेत्रातील महत्त्व सांगत होते. तर समोर मुले - मुली
ने व्यवस्थित प्रेरण घेत होते. नाणेघाट हे एक
महाराष्ट्रातील एक प्राचीन पुरातत्वीय अवशेषांचे स्थळ
आहे. ते पुणे व ठाणे या निसर्गाच्या सीमेवर आहे.
मुन्नर तालुक्यात मुन्नरच्या वायव्यास सुमारे 26
किमी वर वसलेले आहे. हा घाट सुमारे 7
किमी लांब व 8500 मी उंच आहे.
अशी माहिती सरांनी आम्हाला दिली.
तसेच आम्ही नाणेघाट वरून कुळी नदीचा
उगम कुठे झाला. तिथे गेलो कुळी नदी ही
महाराष्ट्रातील एक छोटी नदी आहे. मुन्नर शहराच्या
पार्श्वभेस सुमारे 22 किलोमीटर अंतरावर असले
ल्या नीवयन किल्ल्याजवळील

TOPIC

Date: / /

Page No.:

सह्याद्री माथ्यावरच्या कुकडेश्वर या ठिकाणी उगम झाला आहे. अशी माहिती आम्हाला देण्यात आली. सरांनी दिलेल्या माहितीनुसार ही नदी मुंजर, लेण्याद्री, बोसर्, शिरापुर, कनेर, निघोज, शिरूर या मोठ्या गावांमधून वाहत वाहत वोट नदीला मिळते. या ठिकाणांची माहिती सरांनी आम्हाला चांगल्या प्रकारे दिली तसेच क्षेत्राचे महत्व लसे असते ते समजावून सांगितले.

Date: / /

Page No.:

निरीक्षण

मानेघाट येथे क्षेत्रभेटी निमित्ताने
कोल्याने तिचे अनेक गोष्टींचे निरीक्षण करता आले.
प्रत्यक्ष क्षेत्रभेटीतून तेथील वस्तुस्थिती समजते.
क्षेत्रभेटीच्या वेळी आपण तेथील भौगोलिक परिस्थिती
-चे निरीक्षण करता येते. तेव्हा आपल्या अनेक शंकांचे
निरसन होते. क्षेत्रभेटीमुळे प्रत्यक्षाने लोकांच्या विचारांची
देवाण - घेवाण होते. क्षेत्रभेटीसाठी निवडलेल्या
क्षेत्रात कोल्यानेतर तेथील विविध घटकांचे नाऊनी
-पूर्वक निरीक्षण करता येते. तेथील विविध पर्यावरणा
ची हानी घेणार नाही. याची दक्षता घ्यावी.
क्षेत्रभेटीतून आपल्याला विविध गोष्टींची माहिती मिळते.
मुखाद्वारे ठिकाणी प्रत्यक्षात नाऊन तेथील भौगोलिक
स्थिती नाऊन घेणे हा क्षेत्रभेटीचा मुख्य हेतू
असतो. क्षेत्रभेटीसाठी ज्या भागाची निवड केली
त्या परिमरणीक जवळपासच्या गावात राहण्याची
खाव्हाची कशी सोय आहे. याचे निरीक्षण केले.

TOPIC

Date: / /

Page No.:

उद्देश

- 1) क्षेत्रमेट म्हजे हका व्यक्तीने अत्रवा व्यक्तीच्या स्मरणे ठराविक क्षेत्राला मेट देऊन त्या क्षेत्राचा आढावा घेणे.
- 2) क्षेत्रमेट ही गिविय प्रकारची असते.
- 3) क्षेत्रमेटीमुळे आपल्याला प्रदेशाची माहिती मिळते.
- 4) तसेच त्या ठिकाणाचे प्रात्याक्षीक ज्ञान प्राप्त होते.
- 5) बोधीक विलास वाढवण्यासाठी मदत होते.
- 6) गेष्ट्या संस्कृतीचा आढावा घेणे हा क्षेत्रमेटीचा मुख्य उद्देश असतो.
- 7) क्षेत्रमेटीचा हेतू म्हणजेच उद्देश निश्चित करणे.

Date : / /

Page No.:

नागेघाटाची निर्मिती सातवाहन राजात साली
सध्याच्या ठाणे मिह्यातीक सोपारा ते कल्याण
हा मार्ग पुढे मुरवाडवसून या घाटाकून कुनरके
गात भसे. नागेघाटाच्या पायऱ्या कल्याणपासून
सुमारे ६० मैल असून गांध्या कुनरपासून
२० मैल आहे.

नागेघाटाची लंबी सुमारे ३ मैल आहे. व
घाटाची नवी सुमारे २५० फूट लंब व ८ फूट रुंद
आहे. नागेघाटाच्या पायऱ्याला वैशाखरे, तुघलकवाडा
व पूरु सोनाळे ही गावे आहे. पूरु सोनाळे या
गावातवसून कर्णिकर नावाची नदी वाहते. आण
याच परिसरात लेण्याद्या आणघी फुल समूह आहे.
अश्लील गणेशस्वयं - या ठिकाणी सुद्धा अश्लीत
राज्य पहावयास मिळतात.

TOPIC

Date: / /

Page No.:

नवकच सु० फूट उंचीचा दारू कुल्लेला लडा आहे. त्यास नानाचा अंगठा म्हणतात. नानेघाटाच्या माथ्यावर उमे राहिल्यास कळसू वारि शिखरापासून भिमाशंकरापर्यंतचा मासंमतातील सुंदर नगारा दृष्टीपत्रात येतो. वारीवाय उतरेस हरीचंद्रगड दक्षिणेस दारू कुल्ला, वायव्येस माहुली कुल्ला, नैऋत्येस सिधुगड व मल्लगड पारचेमेस उत्तर कोकण पुर्वेस कुडनेरचे पठार व नीवधन तसेच हस्सर हे कुल्ले दृष्टीपत्रात येतात.

ब्रिटीशकाळात या धारस नानाघाट किंवा मनापारा (Manapara) तसेही म्हणतात. अस्तंत. दावत प्राचीन काळी महत्त्व असल्याने परिसरात अनेक सातवाहन काळातील लेण्या आहेत. मात्र माता या लेण्याची पश्चिम झाकी आहे. येथील फुडा लेण्याच्या विस्तीर्ण दालनात सातवाहनाचे देवकुले आहे. व प्राच दालनात नागानिका या सातवाहन सांगातीचा शिकलिय आहे.

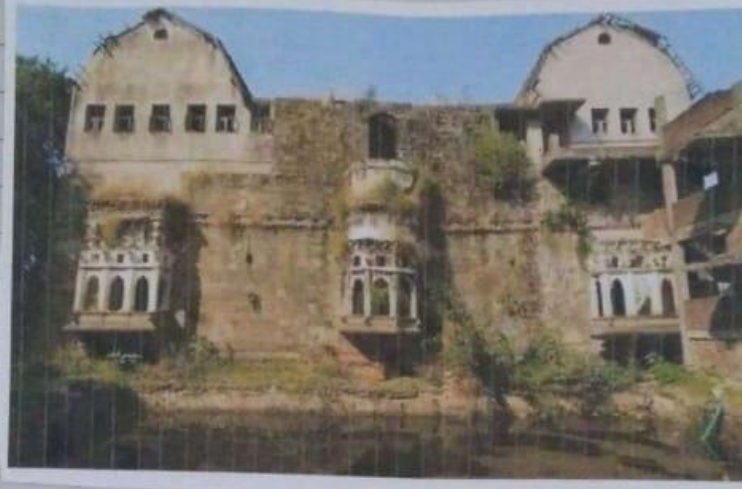

Date: / /

Page No.:

हवशी महल

मुम्बई प्राचीन प्रेतघासीन कालखंडात
मुम्बई हे राजधानीचे केंद्र होते. सातवहनाचे
राजकीय प्रतिस्पर्धी राजघराणप यांची राजधानी होती.
होमेली या प्रासिद्ध यति लेखकांनी मुम्बईला
ओमनगर म्हणले असून नवनेस म्हणजे नव्यान
हे माता सिद्ध ज्ञाने आहे. अशा या मुम्बई रक्षा
च्या पूर्वेकडे अमादीच देग किमी. मंतरावर असलेल्या
हावसबाग गावाच्या उत्तरेस असलेली हे देदीज्यमान
वास्तू नवछपास ५०० वर्षे जुन वारा, पावसाच्या
जैसर्गिक कालचव्हाशी सामना करीत आगदी हा
हवशी महल तेवढ्याच दिमाघात उभा असलेला
पहावयास मिळतो. साधारणतः ६० x १०० फूट
चौकोनाकृती ही वास्तू नोरीव शिफेती
त चून्याच्या नक्षीदार बांधकामात

Date: / /

Page No.:

तयार केलेली आहे. ही वास्तू वास्तू शास्त्राचे उत्तम उदाहरण म्हणजे लोखंड. या वास्तूच्या चारही बाजूंनी संरक्षणासाठी मोठ्या मोठ्या भिंती होत्या. आज त्या जमीन दोस्त गरी झाल्या असल्या तरी चार बाजूंच्या चार दरवाजांचे पुरोवे पहावयास मिळतात. चारही बाजूंनी असलेली 200 वर्षांच्या आसपास असलेली मोठमोठी चिंचेची झाडे येथील इतिहास जेव्हासमोर उभा करण्याचा प्रयत्न करतात. महत्वाच्या दक्षिणेस असलेली साधारणतः 80x80 फूटांची चौरसकृती टाडी व तिचे बांधकाम येथील इतिहास हा वेगळाच असल्याचे संकेत दर्शवितात.

महत्वाची रचना तीन टप्प्यात केलेली असून त्यामध्ये आपण उत्तरेकडून प्रवेश करतो. उत्तम आपण मध्य दालनात प्रवेश करून डाग पूर्वे व पश्चिम दालनात प्रवेश करतो. आतून तिन्ही दालने अनेक पदघातीने चुन्त्याच्या बांधकाम लेपाने सजवलेली आहेत. पूर्वे व पश्चिम दालनाच्या दक्षिणेकडून दोन साधारण पगडी बांधकामातील 25 पायऱ्या खडून वर छताकडे जाण्याचे मार्ग दर्शवितात. व या इमारतीस उत्तम प्रकारे दुभंगली वनविण्याचा प्रयत्न केला गेला आहे. वरील दुभंगला व त्यातील खोल्यांचे दरवाजा मातीले नक्षीदार काम केले आहे.

TOPIC

Date: / /

Page No.:

कुकडी नदीचा उगम

कुकडी नदी ही महाराष्ट्रातील एक छोटी नदी आहे. मुळर राहणाऱ्या पार्श्वमेस रुमारे २२७ किलोमीटर अंतरावर असलेल्या जीवदान तालुक्यातील अह्याद्री माथ्यावरच्या कुकेश्वर या ठिकाणी उगम झाला. कुकडी नदी ही पश्चिम महाराष्ट्रात घाट व्हावर उगम पावून पूर्वेकडे वाहत जाणाऱ्या नदयांपैकी एक आहे.

मुळर तालुक्यातील नोणेघाटात तिचा उगम झाल्यानंतर ही नदी मुळर, लेण्याद्री, मोसर, शिरापुर अ वडनेर व, निघोज वा मोठ्या गावांजवळून वाहत घोडनदीला मिळते.

TOPIC

Date: / /

Page No.:

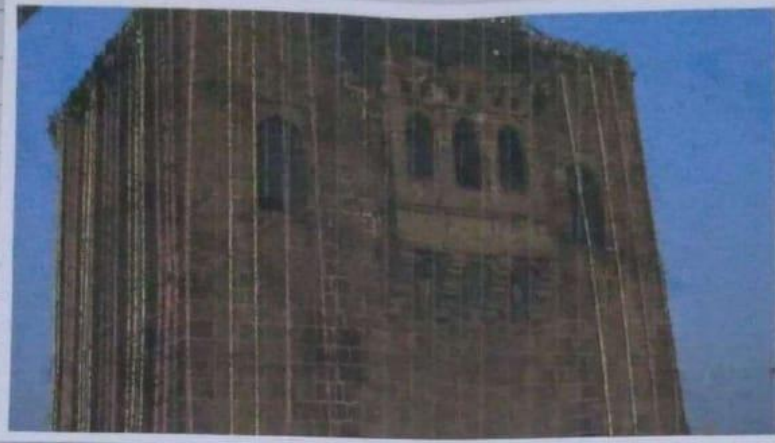
उत्तरेस हरीचंद्रगडावर उगम जावनारी
पुष्पावती ही कुकडीची प्रमुख अनदी आहे.
ती कुकडीस मुन्नरच्या पूर्वेस मसलेल्या बेटगावानक
मिलते. कुकडी नदीवरील बेटगाव, माडीक
- डाह ही धरणे, मीना नदीवरील वडप
धरण, पुष्पावती नदीवरील विंपळगाव जोगे
धरण यांउ नदीवरील डिमे धरण, माडवी
नदीवरील चिन्हेवाडी धरण ही सर्व धरणे ल्याच
कालेव इतर पाटबंधारे आणि वस्ती सावरगाव
अमीक हाक पीकअप विधर यांनी मिळून कुकडी
प्रकल्प बनवला आहे. याच कुकडी नदीवर
२२ नोव्हेंबर १९७५ मध्ये मराठे आणि

Date : / /

Page No.:

शिवनेरी किल्ला हे छत्रपती शिवाजी महाराजांचे जन्मस्थान आहे. हे आपल्याला सर्वांना माहीती आहे.

जेने किल्ल्याच्या आत निजामाता आणि छत्रपती शिवाजी महाराज यांचे पुतळे आहेत. गाडाच्या मध्यभागी बदामी आकाराचा तलाव आहे. म्हणून त्याला बदामी तलाव असे म्हणतात. किल्ल्यात गंगा आणि यमुना नावाचे दोन पाण्याचे सरो असेून त्यात वर्षभर पाणी असते. या शिवनेरी गाडवर महाराजांचा जन्म जाळणुन वदय तृतीयेला (१९ फेब्रुवारी १६३०) ला झाला.

Date: / /

Page No.:

शिवनमस्त्रान असून देखील शिवनेरी हा
गड महाराजांच्या ताब्यात लही आलाच नाही.
मात्र शाहू महाराजांच्या ताब्यात लही आलाच नाही.
काळात सुमारे १३१६ साली हा किल्ला भंगटा
सलेत आला.

हा किल्ला चारही बाजूंनी चवतण्यास
अर्धेच लहीच असून निंळ्याच्या दारिजेनातून
लहीच असा वल्लेकीने वल्लेकिल्ला होता.
शिवनेरी गडावर शिवाई देवीचे छोटेसे भेट्टे
मोटे. शिवाजी महाराजांच्या नन्मापूर्वी निनाबरीनी
याच शिवार देवीला नवस केला होता.
गडावर निनाबरी आणि बर शिवाजीच्या पुतिमा
देखील स्थापित करण्यात आल्या मोटेत. इतून
पाहील्यास शिवनेरी किल्ल्याचा भाकर महादेवाच्या
पिंडी साह्या दिसतो.

TOPIC

Date: / /

Page No.:

निष्कर्ष

- ① क्षेत्रज्ञेटीच्या ठिगाणी विविध गोष्टींची माहिती मिळते.
- ② त्या माहितीचे संगलन केले.
- ③ विविध प्रकारच्या गोष्टींची (माती, वनस्पती या पक्षांची) माहिती मिळवली.
- ④ निसर्गातील विविध गोष्टींचा अभ्यास करणे शक्य झाले.
- ⑤ क्षेत्रज्ञेटीमुळे नव्या व न पाटीलेल्या ठिगाणांची ओळख घेण्यास मदत झाली.

Principal
Pravara Rurel Education Society's
Art's, Commerce & Science College
Tal-Pamer, Dist. A'nagar

परिचय

नाव :- शिके स्मिता लक्ष्मण

कॉलेजचे नाव :- कला, वाणिज्य,
व विज्ञान महाविद्यालय
अळफटी

वर्ग :- T. Y. B. A.

विषय :- भूगोल

मार्गदर्शक :- जाधव एस. मार

Topic

अनुक्रमिका

Page :

Date : / /

टाटकाचे नाव

- 1) मंदल
- 2) उदुपुडा
- 3) हबशी घुमाट
- 4) हबशी मंदल
- 5) नाणे धाट
- 6) आंध्र गंगापती
- 7) खिजनेरी किल्ला
- 8) गणानिर्देश
- 9) आभाट

मा

Topic

Page :

Date : / /

महत्त्व

भौगोलिक क्षेत्राचे ही पारंपारीक आहे.
 क्षेत्राचे म्हणजे क्षेत्राची साठी निवडलेल्या व्यक्ती जावून
 त्या व्यक्तीची भौगोलिक ऐतिहासिक पुराणे मालिनी
 विक्रीची. सौ भौगोलिक परिस्थितीच्या समतोल विद्युत्
 न देना तिच्या योग्य समतोल राखणी महत्वाचे आहे.
 जर समतोल विद्युत् न राखला जाय (जिवला शोक)
 पोच्ये शकते.
 जर मोठ्या प्रमाणावर जंगले कापलीय तर जमिनीची
 धूप जमी तेंदिल
 अशा प्रकारे भौगोलिक क्षेत्राचे ही धूप
 महत्वाची आहे. अशा जमिनीची ऐतिहासिक धूप
 त्यापारून वेळाने दुष्परिणाम घडवतील

3

Topic

Page :

Date : / /

उद्देश

- 1) भौगोलिक स्थळांमधून माहिती मिळविणे
- 2) भौगोलिक स्थळांची रक्षण करणे
- 3) या स्थळांच्या समतेची आळजी घेणे
- 4) आपण वगैरे रोजगारी - जंगलांच्या पारण थांबवणे
- 5) जंगलांच्या बांधणी वाढ करणे.
- 6) तेशील प्रगल्भता टिकवून देणे
- 7) नैसर्गिक साधन बांधणीचे रक्षण करणे.

हबशी महल

आपण जुन्नर भागाती एका प्रासिद्ध
उमलेच्या ठिकाणासोटे दिली ते ठिकाण म्हणजे
हबशी महल होय याचा आर्थिक अंदाज महल म्हणूनही
उल्लेखले जाते. मालिके अंबराचा जन्म 5 र्ना 1546
मध्ये उनाला. मालिके अंबराचा एक हबशी आसल्याने
त्याने या जागेस बांधकामाच्या ठिकाणाला हबशी महल
किंवा मालिके अंबरा महल म्हणून उल्लेखले जाते
आधारणतः 1590 च्या दरम्यान या महलाची बांधणी
कुली गेली महलाचे सर्व काम दगड, चिंच व
चुव्यामध्ये कुलेले आहे. पाच पायऱ्या आठ चतुर्ण
गोव्यावर आतमध्ये मीठा होल दरबाराची जागा
आहे येथून सर्व महत्त्वाचे दिशेब किंवा देखरेख
व नियोजन होत असते दोन्ही बाजूला दोन
दालने व विजांतीची जागा आहे. वर जाण्यासाठी

Page No.:

Date: / /

TOPIC

TOPIC

Date: / /

Page No: /

दोन्ही बाजूला वडील जिने मुहित दगडामध्ये
 व चुन्यामध्ये केलेले लुबक, कुरीव नसूकता
 हे त्यावेळेचे मासिक अंभर्ये कौशल्य व वैशिष्ट्य
 होते या ठिकाणी मुजरा / नजराणा रीत उरली.
 महात्मांच्या मागे दक्षिणेस त्यावेळेचा मोठा पाठ्याचा
 होद उभा हे हौदांमध्ये वली जाठवण्यासाठी वरत व
 चुन्याच्या पडिपत्तादानी पाठी आठवण्याची योजना
 खुदच्या मासिक अंभरने केलेली होती हौदाच्या
 जागेत राजस्तीचा नजारासाठी साव्याबद त्या वेळी
 तेथे विविध वाद्य वज्जवण्यात येई, म्हणजेच
 नजारापल्लीचा पूर्ण हौदपर्यंत वाद्य वाजवायचे वंद
 हौदपर्यंत तेथे नजळपास कोणीही फिरकायचे नाही.
 जालजाला बादला व कुमताज वेगळी उतापव्या
 लखन तीन वर्षांच्या औरंगजेबामह येशे या महालात
 माधपलात दोन ते अर्धेच वर्षे वाजवण्यात होते,
 मासिक अंभर्ये निघन 5-व्म. 1626 मध्ये
 उगले

नाणेघाट

राष्ट्राद्रिच्या अगळ्या उभ्या नैऋत्य
उभ्या उभ्यापैकी नाणेघाट हे एक महत्वाचे ठिकाण
आहे. जे की कोकण व देहा जोडणारा व्यापारी
मार्ग प्राचीन काळापासून चालत आलेला आहे.
हा घाट मातबरज कुळामध्ये डोरलेला आहे. मातबरजाचा
कालखंड 230-220 या काळामध्ये व्यापारमार्गी हा
ऐतिहासिक मार्ग खोदून घेतला. नाणे घाट ज्यांनी
बनवला त्यांनी आपल्या मारीती अं लिडून ठेवली
होती व्हासुनी व्हासुत हा लेख आहे. या लेखाद्वारे
त्यांनी सांगितले आहे कि त्यांची जे कुळ होत
कुळायी जी परंपरा होती. त्या परंपराविषयी या
या लेखीविषयी मध्ये लिडून ठेवले होते. हा मार्ग
पूर्वतः दगडाने बनवलेला आहे. हा मार्ग
जंगलातून आहे. हा घाट खूप खोल आहे

TOPIC

Date: / /

Page No.: 8

तेथील वेणी / मुफा ही येथच्या
 जाग्याच्या व्यापाऱ्यांना शोषणासाठी ही व्यवस्था
 केली जाते. आजूबाजूला जे रॉड आहेत
 ते पणिसठ्यासाठी उभेले आहेत एवढीच आजच्या
 कालाची व्यवस्था केली जाते, त्या कालात बहुधा
 आजच्या व्यवस्थेचा विचार प्रत्येक लोक करत
 असोवे हे आपल्याला या परतून लक्षात येत
 जाणे घाट हा व्यापारी मार्ग होता.
 तिथे एक वानवाहून बसून गणपती उगटे.
 तेथील वंजणा हा रूपा कळालेले येथेला
 म्हणून प्रसिद्ध होता येणारे जाणारे व्यापारी
 हे उमपापल/ हीस त्या वंजणात यत्न करणे

ओझर गणपती

आपण जन्म प्रागातील ओझरचा गणपती या ठिकाणाला भेट दिली. उष्टविनायकामधील पाचवा गणपती म्हणून ओझरचा विष्णोवर उनीक्याला जातो. विष्णू म्हणजे कार्यात येणार उष्ट्याचा पूर करणारा विष्णोवर म्हणून उनीक्याला जातो. विष्णू म्हणजे कार्यात येणारा उष्ट्याचा उणाणी तर म्हणजे विष्णू पूर करणारा उस्ता वाकाचा उष्ट्याचा पूर करणारा विष्णोवर. ओझरचा गणपती हा उष्टविनायकामधील ज्येष्ठ गणपती म्हणून उनीक्याला जातो. ओझर हे शहर ना. कुन्नार जिन्हा - पुढी मध्ये येतो. उझरचा गणपती कुकडी नदीच्या तीरावर वसलेले आहे. विष्णोवराच मंदीर भव्य असून पूर्वाचिकुळ आहे. कुकडातील आपल्याला उंदर असे प्रवेशद्वार दिवते. प्रवेशद्वारावर कुंदर असे लेख करलेली

TOPIC

Date: / /

Page No.: 6

भाते. या मंदिराला मांपूर्ण बजुला तटबंदी
आटे. शक्काबालघा परीसराही वच्यळ कुंदर
आटे. या आकारामध्ये अनेक प्रकारची फुलसाडे
भाते. मंदिराच्या प्रांगणामध्ये दोन कुंदर अशा
दिपमाळा आते. मंदिराच्या शेजारी कुंदर वच्यळ
उद्यान आटे.

3TT

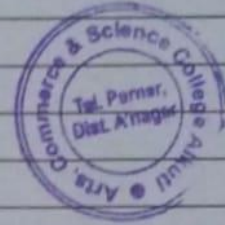

Topic

Page :
Date : / /

आहार

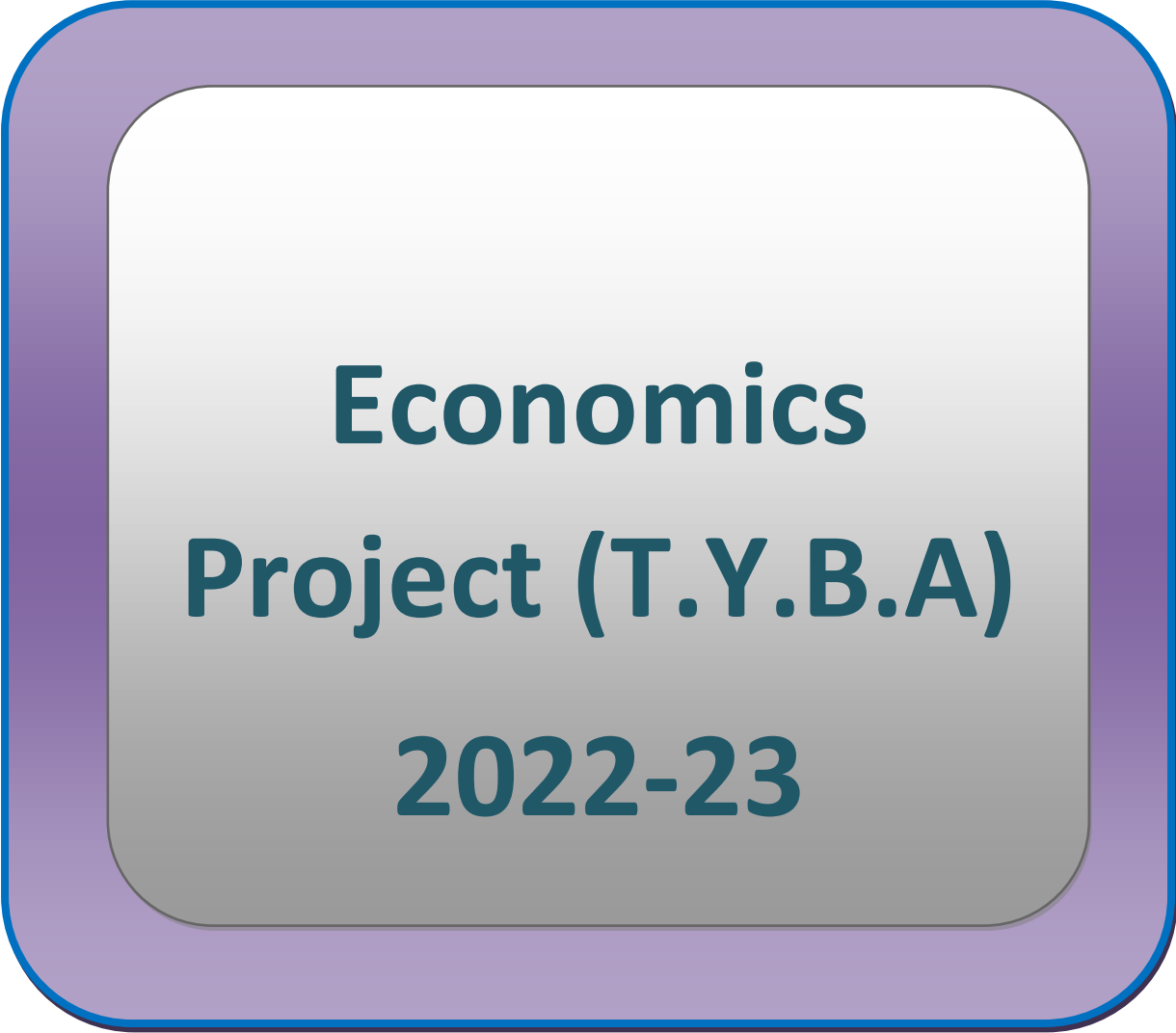
आपली ओझर, शिवगरी, नाणे घाट, लवंगी
 म्हाल लवंगी घुमट शेतकरी निमित्ताने गेल्याने तेथील
 शेतकरी अफाळेले यांनी सावविनेष्या प्रकल्पस्य दारुविल्याने
 याच छीशड्यां आकार तेथील लोड्यांनी वर मालिनी
 वकिमर आपली म्हाल आढागद्ये सांगीलयाव्हिले त्यांचे
 मनामोहून आकार

Handwritten signature

Handwritten signature

Principal
 Praveen Rural Education Society's
 Art's, Commerce & Science College
 Akuti, Tal-Pamer, Dist. Anagar

**Economics
Project (T.Y.B.A)
2022-23**

Department OF Economics
Project List

Sr. NO	Name of The Students	Class	Project Title	Remark
1	Belhekar Shardha Sunil	T.Y.B.A	Gavachya Samassya V Tyavaril Upay	Submit
2	Panmand Krushna Mahadhu	T.Y.B.A	Slam Area Problems	Submit
3	Gangad Rahul Balasaheb	T.Y.B.A	Slam Area Problems	Submit
4	Thorat t Bhausahab Bhimaji	T.Y.B.A	Gavachya Samassya V Tyavaril Upay	Submit
5	Kamthe Dattatray Malhari	T.Y.B.A	Gavachya Samassya V Tyavaril Upay	Submit
6	Shinare Navnath Damu	T.Y.B.A	Slam Area Problems	Submit
7	Waje Balasaheb Jaywant	T.Y.B.A	Slam Area Problems	Submit

Principal
Art's, Commerce & Science College
Alkute, Tal. Parner, Dist. A'nagar

शैक्षणिक वर्ष 2022 ~2023

कला, वाणिज्य, आणि विज्ञान
महाविद्यालय, आळकुटी.

कला, वाणिज्य, आणि विज्ञान महाविद्यालय
आळकुटी . ता. पारनेर, जि. अहमदनगर
(अहिल्यादेवी नगर)

यांनी सन -2022 ~2023 या शैक्षणिक वर्षात
बी.ए. 4थे अंतर्गत करावयाचा प्रकल्प अहवाल
त्यांनी स्वतः मांडणी करून पूर्ण केला आहे.

{ प्रकल्पाचे नाव }

गावाच्या समस्या व त्यावरील उपाय योजना .

विद्यार्थीनींचे नाव : बेल्हेकर श्रद्धा सुनिल

परीक्षा आसन क्र.:

मार्गदर्शक यांचे नाव :

श्री .पानमंद सर

{ प्रस्तावना }

ग्रामीण व शहरी भागातील पर्यावरण समस्या
यांचा अभ्यास पुढील मुद्यावरून मांडता येतील.

- 1] लोकसंख्या वाढ.
- 2] प्रदूषण .
- 3] घन कचऱ्याचे व्यवस्थापन .
- 4] जैव - विविधता .

{महत्त्व }

मानवाने निसर्गात केलेल्या
हस्तक्षेपामुळे ,हवा ,पाणी ,आणि जमीन अश्या
सर्वच ठिकाणी ,मोठे मोठे बदल घडून आलेले
आपल्याला पाहवयास मिळतात
मानवाच्या अति हव्यासापोटी जगलं नष्ट होत
चाललेले आहे.पर्यावरणातील साखळीतील एक
एक घटक बिघडत चालला आहे .

त्या सलग्न असलेल्या साखळीतील घटक सुद्धा
बिघडत आहे .

आणि यांचा परिणाम जैवविविधता वर होत
आहे .वाढत्या लोकसंख्या ही जगासमोर खूप
अडचणी निर्माण झाल्या आहेत .या समस्येवर
वेळेत उपाय योजना करणे गरजेचे आहे .आणि
आपण ही माहीत या प्रकल्पामधून घेणार आहोत.

{ उद्दिष्टे }

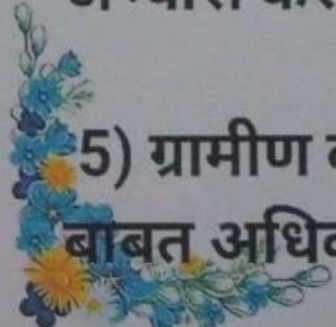

1) लोकसंख्या वाढ संकल्पना समजून देणे .

2) ग्रामीण व शहरी भागातील लोकसंख्या संक्रमणाबाबत माहिती मिळवणे .

3) ग्रामीण आणि शहरी भागातील लोकसंख्यावाढीमुळे होणाऱ्या समस्यांबाबत माहिती मिळवणे.

4) ग्रामीण व शहरी भागातील प्रदूषण याचा अभ्यास करणे .

5) ग्रामीण व शहरी भागातील जैवविविधता बाबत अधिक माहिती जाणून घेणे .

{ पद्धती }

"ग्रामीण व शहरी भागातील पर्यावरणाच्या समस्या यांचा अभ्यास " या प्रकल्प विषयाबाबत माहिती पुढील साहित्यातून मिळवली .

- 1) वर्तमानपत्र
- 2) पर्यावरण विषयक पुस्तके
- 3) दूरदर्शन
- 4) संकेतस्थळ
- 5) शिक्षक कर्मचारी

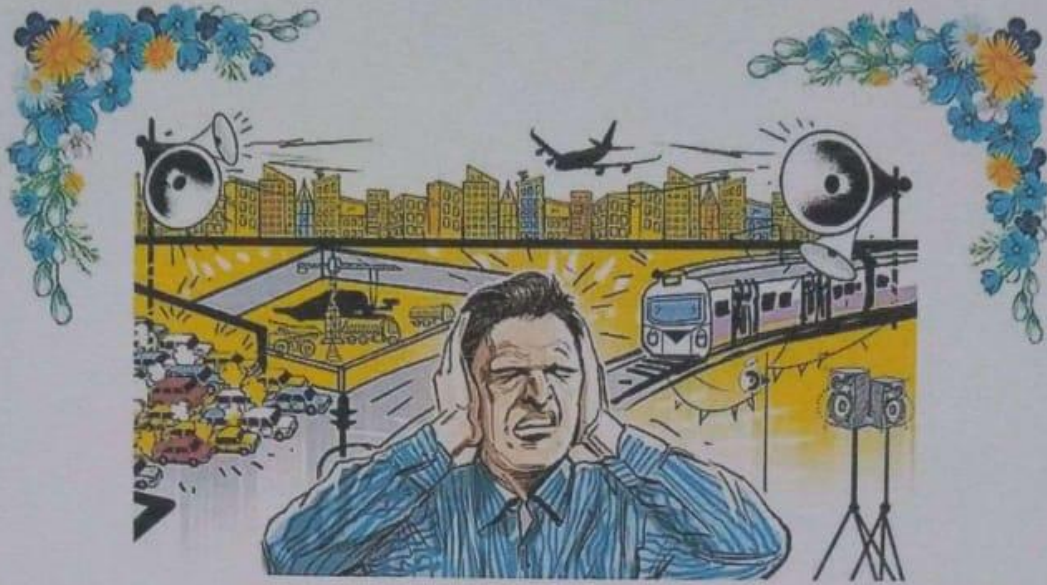
मांडलेल्या मुद्यावरून मी सर्व माहिती गोळा करून ,मुद्देसूद मांडणी करून मी हा प्रकल्प अहवाल तयार केला आहे .

{समस्या }

वाढत्या लोकसंख्ये मुळे ग्रामीण भागात निर्माण होणाऱ्या पर्यावरणीय समस्या ह्या पुढील मुद्यावरून स्पष्ट करता येतील .:

- 1) ध्वनी प्रदूषण
- 2) हवा प्रदूषण
- 3) पाणी प्रदूषण
- 4) मृदा प्रदूषण

स्वच्छतेचा अभाव, शेती जमिनीचे रूपांतर घर , बांधकाम साठी , सांडपाणी , व कीटक नाशक , इ. सारख्या कित्येक जीवघेणी स्पर्धा ह्या मुद्यावरून स्पष्ट होईल .

ध्वनी प्रदूषण

वायू प्रदूषण

जल प्रदूषण

मृदा प्रदूषण

उपाय

झाडे लावा प्रदूषण टाळा :

वृक्ष हे मनुष्याचे खरे मित्र आहेत. त्यामुळेच संतांनी देखील वृक्षांची महता गायली आहे. संत तुकाराम वृक्षांचे महत्त्व समजून सांगताना म्हणतात “वृक्षवल्ली आम्हा सोयरे वनचरे, पक्षी ही सुस्वरे आळविती!” यातून त्यांनी वृक्ष हेच मनुष्याचे खरे मित्र आहेत.

आज झाडांची संख्या कमी होत आहे त्यामुळे वातावरणाचा समतोल बिघडला आहे आणि त्याचे दुष्परिणाम मनुष्य भोगत आहे. त्यामुळे झाडे लावणे खूप गरजेचे आणि त्यापेक्षा त्यांचे संगोपन करणे ज्यास्त महत्वाचे आहे. प्रत्येक घरातून एक झाड जरी लावले तरी भरपूर झाडे होतील.

उपाय

पाणी आडवा पाणी जिरवा :

पाणी अडवा पाणी जिरवा ही एक प्रक्रिया आहे ज्यामध्ये आपण पावसाचे पाणी आवश्यक गोष्टींसाठी वापरू शकतो. ठराविक ठिकाणी पावसाचे पाणी साठवून आपण पाणी परत वापरू शकतो. असे अनेक मार्ग आहेत, ज्याच्या मदतीने आपण पावसाचे पाणी साठवू शकतो. या पद्धतींमध्ये, पाणी जमिनीत पोहोचण्यापूर्वी साठवणे आवश्यक आहे.

उपाय

घन कचरा व्यवस्थापन:

मानवी समाजात घन कचरा ही आर्थिक विकास, पर्यावरणाचा न्हास आणि आरोग्याच्या समस्या या दृष्टीने गंभीर बाब आहे. त्यामुळे हवा, पाणी व जमीन प्रदूषित होऊन मानवी अधिवासाला धोका निर्माण होत आहे. घन कचऱ्याचे संकलन, साठवण, वाहतूक, प्रक्रिया व विल्हेवाट किंवा पूनर्वापर इ. बाबी घन कचरा व्यवस्थापनात येतात.

घन कचरा व्यवस्थापन

उपाय

सॅद्रिय खतांचा वापर :

जमीन नांगरून त्यात ताग, शेवरी किंवा धेंचा पेरून एक ते दीड महिन्यांची जमिनीत गाडल्यास उत्तम हिरवळीचे खत मिळते. विशेषतः खारवट चोपण जमिनी सुधारण्यासाठी हिरवळीच्या खतांचा चांगला उपयोग होतो. जमिनीतील सॅद्रिय पदार्थांचे प्रमाण वाढविण्यासाठी शेतातील वाया जाणारे काडीकचरा, सरमाड इत्यादींचा सॅद्रिय खत म्हणून वापर करावा.

गांडूळ खत

{निष्कर्ष }

लोकसंख्या वाढ संकल्पना समजून घेणे शक्य झाले .

ग्रामीण व शहरी भागातील लोकसंख्या व त्या नुसार होणाऱ्या समस्या याबाबत विश्लेषण मिळवणे सोपे झाले .

ग्रामीण व शहरी भागातील जैवविविधता या बाबत अधिक माहिती मिळवता आली.

ग्रामीण व शहरी भागातील कचऱ्याचे व्यवस्थपन व उपाय योजना या बाबत माहिती मिळवता आली .

**History Project
(T.Y.B.A)
2022-23**

Department OF History

Project List

Sr. NO	Name of The Students	Class	Project Title	Remark
1	Kapase Rani Dattatray	T.Y.B.A	Information Of Shivneri Fort	Submit
2	Ajabe Sanket Rambhau	T.Y.B.A	Information Of Raygad Fort	Submit
3	Jagadale Rohit Dilip	T.Y.B.A	Information Of Raygad Fort	Submit
4	Adhav Mayuri Suresh	T.Y.B.A	Information Of Kondana Fort	Submit
5	Kolhe Vaibhav Somnath	T.Y.B.A	Information Of Raygad Fort	Submit
6	Lonkar Jagdish Gajanan	T.Y.B.A	Information Of Rajgad Fort	Submit
7	Chate Pratik Rajaram	T.Y.B.A	Information Of Raygad Fort	Submit
8	Mule Aniket Nitin	T.Y.B.A	Information Of Raygad Fort	Submit
9	Zinjad Dnyaneshwar Shantaram	T.Y.B.A	Information Of Janjira Fort	Submit
10	Shelar Avantika Suresh	T.Y.B.A	Information Of Raygad Fort	Submit
11	Sabale Rohan Valmik	T.Y.B.A	Information Of Raygad Fort	Submit
12	Shaikh Shahid Ayub	T.Y.B.A	Information Of Singhgad Fort	Submit
13	Nichit Dipali Natha	T.Y.B.A	Information Of Pratapgad Fort	Submit

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "Reesh".

Principal

Art's, Commerce & Science College
Alkute, Tal. Parner, Dist. A'nagar

नाव :- अवंतिका सुरेश झेलार

विषय :- इतिहास (S3)

वर्ग :- TYBA

उपक्रम विषय :- रायगड किल्ला

मागदर्शक :- प्रा. चारे सर

वर्ष - 2022-2023

* अनुक्रमणिका *

Sr No	Pg No	Title	Pg No	Sign.
1)		प्रास्ताविक	१ ते ३	
२)		शिवशक्त्याभिषेक	४	
३)		गडावरील पाहण्यासारखी ठिकाणे -	५ ते १६	
		i) पाचाडचा जिजाबाईचा महाल	५	
		ii) कुम्भबुजा खुबलडा बुरुज	५	
		iii) माना दशवाजा	५	
		iv) मदारमोर्चा किंवा मन्नीमोर्चा	६	
		v) महादशवाजा	६	
		vi) योशदिडी	७	
		vii) हल्ली तलाव	७	
		viii) गंगासागर तलाव	७	
		ix) स्तंभ	७	

Principal
Pravara Rural Education Society's
Art's, Commerce & Science College

शयगड किल्ला

०

* प्रस्तावना :-

शयगड किल्ला हा भारताच्या
महाराष्ट्र राज्यातील एक डोंगरी किल्ला
आहे. इथे अलीकडे पर्यटकांच्या संख्येत वाढ
झाली आहे. शयगडाची उंची ८१० मीटर / २६००
फूट आहे. शयगडच्या हा एक गिरिदुर्ग आहे.
तसेच हा गड सह्याद्री डोंगरशिंगेत वसलेला
आहे.

किल्ले शयगड हा महाराष्ट्रातील शयगड
जिल्ह्यातील सह्याद्रीच्या पर्वतशिंगेत असून
समुद्रसपाटीपासून सुमारे ८१० मीटर (२६०० फूट)
उंचीवर आहे. मराठी साम्राज्याच्या इतिहासामध्ये
त्याची एक खास भोळख आहे. छत्रपती शिवाजीरा-
जांनी शयगडचे स्थान आणि महत्त्व पाहून
(इ.स. चे १६ वे शतक / १६ व्या शतकात) घाला आपल्या
राज्याची राजधानी बनविली. शिवराजाभिषेक
याच ठिकाणी झाला. इंग्रजांनी गड कळ्यात
घेतल्यानंतर लुटून त्याची नासधूस केली. अदर
किल्ला हा महाराष्ट्र शासनाच्या पुरातत्व विभागाचे
संरक्षित स्मारक आहे.

किल्ल्याचे प्राचीन नाव 'शयरी' हे होते.
'पूर्वेकडील जिबाल्टर' असे म्हणत असत. जिबाल्टरचे
ठाने जितके आजिंक्य तितक्या शयगड आजिंक्य
व दुर्गम. पान्यरो वर्षापूर्वी त्यास गडाचे स्वरूप
मळते. व तो नुसता एक डोंगर होता. तेव्हा
त्यास 'शसिवटा' व 'तणस' अशी दोन नावे होती.
त्याचा आकार उंची व सभोवतालच्या दऱ्या यावरून

निजामशाहीत शयगडाच्या उपयोग केंद्री ठेवण्यास होई. मोठ्यांच्या समुच्च यशवंतराव मोरे विजापुरास पळाला. महाराजांनी ६ एप्रिल १६५६ रोजी शयरीस म्हणजेच शयगडास वेढा घातला व मे महिन्यात शयरी महाराजांच्या ताब्यात आली. तेथे अशताना कल्याणचा सुभेदार मुल्ला अहमद खाजिना लुहून शयगडावर आणला व त्या खनिच्याचा उपयोग गडाच्या बांधकामासाठी केला. शयगडाच्या माघा राजधानी बनवण्यास शेथीच्या पुरेसा आहे. शत्रूला अवघड वाटणाऱ्या प्रदेशातले ते अधिक अवघड वाटणाऱ्या प्रदेशातले अधिक अवघड ठिकाण आहे. सागरी वळणवळणासाठी हे ठिकाण जवळ आहे. म्हणून महाराजांनी राजधानीसाठी या गडाची निवड केली. शयगड किल्ल्याचे पूर्वीचे नाव जम्बुदीप असे होते. याच दुर्गेश्वराला १५ विविध नावांनी संबोधले गेले आहे :- i) शयगड ii) शयरी iii) इस्लामगड iv) नंदादीप v) जंबुद्वीप vi) तणस vii) शाशिवटा viii) बंदेनूर ix) शयगिरी x) शनागिरी xi) भिवगड xii) रेडडी xiii) शिवलंका xiv) शहीर xv) पूर्वकडील जिब्राल्टर देवगिरीच्याहून दशागुणी दीड गाव उंच, प्रशस्त जागा पर्जन्यकाळी कड्यावर गावत उगवत नाही. उभ्या कड्यावर पाश्चरू उत्तरावयास जागा नाही. हे बंधून महाराज खुशीने म्हणाले. लख्तास जागा हाच गड कुशवा. हनुप्रपती शिवाजी महाराजांच्या या शब्दाचा उल्लेख व खरीत आहे.

शायगडाचे जुने नाव शयरी, गडाच्या विस्तार सर्व्हेड असून समुद्रसपाटीपासून किल्ल्याची उंची ३९०० फूट आहे. गडाला जुमारे १४३५ पायथ्या आहेत. गडाच्या पाश्चिमेकडे हिरकणीच्या वुरुज, उत्तरेकडचे टकमक टोक, श्री शिरकाई मंदिर आणि मध्यभागी असलेला महा राजांच्या पुतळा हे मुख्य आकर्षण आहे.

गड पाहून सभासद बखर म्हणते :-

"राजा खासा वाहून पोहता गड बहुत चखोटा. चौतफा गडाचे कडे तासिल्यासमाणे दिव गांव उंच.

पर्जन्यकाळी कुडियावर गवत उगवत नाही आणि थोडा तासीव एकच आहे.

दौलताबाद पृथ्वीवर चखोट गड अशे, परंतु तो उंचीने थोडका. दौलताबादचे दशगुणी गड उंच असे देखीन बहुत संतुष्ट झाले आणि वोलिले, तख्खस जगा हाथ गड कशवा."

शिके पाचव्या शतकापासून शायगडाचे स्वामी होते. याची आठवण देणारी गडस्वामिनी श्री शिरकाई मंदिर गडावर आहे. लोकमान्य टिळकांच्या काळात भावळंकर नावाच्या इंजिनिअरने हे मंदिर बांधलेले आहे. ते श्री शिरकाईचे मूळ मंदिर नाही. मूर्ती मात्र प्राचीन आहे. मूळ शिरकाई मंदिर राजवाड्यास लागून डावीकडे होळी माळावर होते. तेथे मूळ देवळाचा चबूतरा अजूनही आहे.

* शिवराज्याभिषेक :-

शिवराज्याभिषेक हा शयभडाने
 अनुभवलेला सर्वश्रेष्ठ प्रसंग आहे. महाराजांच्या
 राज्याभिषेक म्हणजे, महाराष्ट्राच्या नव्या तर भारताच्या
 इतिहासातील एक लक्षणीय घटना आहे. १९ मे
 १६७४ रोजी राज्याभिषेकाच्या निष्ठी पूर्वी महाराजांनी
 प्रतापभाडाच्या भवानीचे दर्शन घेतले. तीन मठा
 सोन्याचे म्हणजेच ५६ हजार किंमतीचे छत्र
 देविला अर्पण केले. गडावरील राज समेत ६ जून
 १६७४, ज्येष्ठ शुद्ध १३ शके १५९६, शनिवार या
 दिवशी राज्याभिषेक साजरा झाला. २४ सप्टेंबर
 १६७४, ललिता पंचमी आश्विन शुद्ध ५ मानंद
 संवत्सर शके १५९६ या दिवशी तांत्रिक पद्धतीने
 राजांनी स्वतःला आणखी एक राज्याभिषेक
 करून घेतला. या मंत्रिया खरा हेतू हा
 जास्तीत जास्त लोकांना समाधान वारावे
 हा होता. हा राज्याभिषेक निश्चलपूरी
 गोसावी यांच्या हस्ते पार पडला.

* गडावरील पाहण्यासारखी ठिकाणे :-

• पाचाड्या जिजाबाईचा महाल :-

इतारवयात जिजाबाईना गडावरीची गंड हवा, वारा मानवत नसे, म्हणून महाराजांनी त्यांच्यासाठी पाचाड्याजवळच एक वाडा बांधून दिला. तोच हा मासाहेबांचा राहता वाडा. वाड्याची व्यवस्था ठेवण्यासाठी काही अधिकारी तसेच शिपायांची व्यवस्थाही महाराजांनी केली होती. पाचाड्यांची एक उत्तम विहीर, तसेच जिजाबाईना बसण्यासाठी केलेले दगडी भासन बघण्यासारखे आहे. यास 'तक्क्याची विहीर' असेही म्हणतात.

• खुबलठा बुरूज :-

गड चढू लागले म्हणजे एक बुरूजाचे ठिकाण दिसते. तोच हा सुप्रसिद्ध खुबलठा बुरूज. बुरूजा शेजारी एक दरवाजा होता, त्यास यित् दरवाजा म्हणत पण हा दरवाजा माता पूर्णपणे उध्वस्त झाला आहे.

* नाना दरवाजा :-

या दरवाजास 'नाने दरवाजा' असेही म्हणत. नाना दरवाजा याच्या अर्थ लहान दरवाजा. इ.स. १६७५ च्या मे महिन्यात शत्रुतक्षिपकांच्या निमित्ताने इंग्रजांचा वकील देवी साँकरेंटा यांना या दरवाजाचे

● महारमोर्चा किंवा मशीदमोर्चा :-

चित् दशवाने गेल्यावर नागमोडी वळणे घेत गेलेल्या रस्त्याने पुढे गेल्यावर एक अपाठी लागते. या मोकळ्या जागेत टोकाशी दोन पडक्या इमारती दिसतात. त्यापैकी एक पहारेकऱ्यांची जागा असून दुसरे धान्याचे कोठार आहे. येथे मदनशहा नावाचे माझूचे घडगे आहे. तेथे एक मुरंड तोफही दिसते. येथून पुढे गेल्यावर खडकात खोदलेल्या तीन खुल दिसतात.

● महादरवाजा :-

महाराजांच्या महादरवाजाच्या बाहेरील अंगास वर दोन्ही बाजूस दोन सुंदर कमळाकृती कोरल्या आहेत; दरवाजावर असणाऱ्या या दोन कमळांच्या अर्थ म्हणजे किल्ल्याच्या भात क्षी भाणि अशस्वती' नांवत आहे. 'क्षी भाणि अशस्वती' म्हणजेच 'विद्या व लक्ष्मी' होय. महादरवाजाला दोन अजब बुकज असून एक ७५ फूट तर दुसरा ६५ फूट उंच आहे. तटबंदीमध्ये जी उतरती भोके ठेवलेली असतात त्यास 'जंभ्या' म्हणतात. इथेच मारा करण्यासाठी ही भोके ठेवलेली असतात. बुकजांमधील दरवाजा हा वायव्य दिशेस तोंड करून उभा आहे. महादरवाजातून भात आल्यावर पहारेकऱ्यांच्या देवड्या दिसतात. महादरवाजापासून उजवीकडे एकमेक टोकांपर्यंत तर डावीकडे हिरकणी टोकापर्यंत तटबंदी बांधलेली

• चोरदिंडी :-

महाराजापासून इजवीकडे एकमेक टोकापर्यंत जी तटबंदी जाते, त्यावरून चालत गेल्यास जिथे ही तटबंदी संपते, त्याच्या थोडे पलीकडे बुरुजात ही चोरदिंडी बांधलेली आहे. बुरुजाच्या मातून दरवाजापर्यंत येण्यासाठी पायच्या आहेत.

• हत्ती तलाव :-

महाराजापासून थोडे पुढे झाल्यावर जो तलाव दिसतो तो हत्ती तलाव. राजशाखेतून येणाऱ्या हत्तींच्या स्थानासाठी आणि पिण्यासाठी या तलावाच्या उपयोग होत होता.

• गंगासागर तलाव :-

हत्तीतलावापासून जवळच शयगड जिल्हा परिषदेच्या धर्मशाळेच्या इमारती दिसतात. धर्मशाळेपासून दक्षिणेकडे अंदाजे ५०-६० पावले चालत गेल्यास जो तलाव लागतो तो गंगासागर तलाव. महाराजांच्या राज्याभिषेकानंतर सप्तसागर व महामांची बाणलेली तीर्थे यांचे तलावात टाकली गेली. म्हणूनच याचे गंगासागर असे नाव पडले. शिवाजी महाराजांच्या काळात शिबंदीसाठी याचे पाणी वापरण्यात येई.

● स्तंभ :-

उत्तराखण्डाच्या दक्षिणेस दोन उंच मनोरे दिसतात. त्यासच स्तंभ म्हणतात. जगदीश्वराच्या शिलालेखामध्ये ज्या स्तंभांच्या उल्लेख केला आहे, ते हेच असावेत. ते पूर्वी पाच मजले होते असे म्हणतात. ते व्हादशा कोनी असून बांधकामात नशीकाम आढळते.

● पालखी दरवाजा :-

स्तंभाच्या पश्चिमेस भिंत असलेल्या भागातून ३७ पायऱ्या बांधलेल्या दिसतात. त्या चढून गेल्यावर जो दरवाजा लागतो तो पालखी दरवाजा. या दरवाजातून बालेकिल्ल्यातून प्रवेश करता येतो.

● मेणा दरवाजा :-

पालखी दरवाजाने वर प्रवेश केला की, चढतार भसलेना एक अरळ मार्ग आपल्याला मेणा दरवाजापर्यंत घेऊन जातो. उजव्या हातास जे सात अवशेष दिसतात ते भाईत, शण्यांचे महाल. मेणा दरवाजातून बालेकिल्ल्यावर प्रवेश करता येतो.

● राजभवन :-

शणीवशाच्या समोर डाव्या हातास वासदा-सींच्या मकानांचे अवशेष दिसतात. या अवशेषांचा मागे दुसरी जी अमांतर भिंत आहे. त्या भिंतीच्या

संतभागीत प्रवेश केला की जो प्रशस्त चौथरा लागतो तेच हे महाराजांचे राजभवन. राजभवनचा चौथरा २६ फूट लांब व ३३ फूट रुंद आहे.

● शूनशाळा :-

राजप्रासादाजवळील संभांच्या पूर्वकडे असलेल्या मोकळ्या जागेत एक लवघर आहे. तिच ही शूनशाळा. हा खलवतखाना म्हणजेच भुजत बोलणी कुश्यासाठी केलेली खोली असावी असेही म्हणतात.

● नगाशखाना :-

सिंहासनाच्या समोर जे भव्य प्रवेशद्वार दिसते तोच हा नगाशखाना. हे बालेकिल्ल्याचे मुख्य प्रवेशद्वार आहे. नगाशखान्यातून पायच्या चढून वर गेले की माणूस किल्ल्यावरील सर्वाधिक उंचीवर असतो.

● राजसभा :-

महाराजांच्या राज्याभिषेक येथे झाला तिच ही राजसभा. राजसभा २२० फूट लांब व १२५ फूट रुंद आहे. येथेच पूर्वकडे तोंड केलेली सिंहासनाची जागा आहे. येथे बत्तिस मणांचे सोन्याचे सिंहासन होते. सभासद बखर म्हणते; 'तख्त शुक्णचि बत्तिस मणांचे सिद्ध कुशले.' नवरत्ने समौलिक जितकी कोशात होती, त्यामध्ये बोध करून मोठी मोलाची रत्ने जडाव केली.

● कुशावर्त तलाव :-

होळीच्या माळ डाव्या हातास ओडून डोक्याकडील वाट कुशावर्त तलावाकडे जाते. तलावाजवळ महादेवाचे छोटेसे देऊळ दिसते. देवळासमोर फुटलेल्या भवस्थेतला नंदी दिसतो.

● वाजाशेठ :-

~~नगर~~ नगरखान्यांकडून डावीकडे उतरून झाले की, समोर जी मोकळी जागा दिसते ती 'होळीच्या माळ'. तेथेच भाता शिवछत्रपतींच्या भव्य पुतळा वसवलेला आहे. पुतळ्यासमोर जे दोन शिंगांमध्ये भव्य अवशेष दिसतात तीच शिवाजी महाराजांच्या काळातील वाजाशेठ. पेठेच्या दोन शिंगात प्रत्येकी २२ दुकाने आहेत. दोन शिंगांमधून जवळजवळ चळीस फूट रुंदीचा रस्ता आहे. ही वाजाशेठ भाजरी हुबेहुब नशीच्या तशी आहे.

● वाघदरवाजा :-

कुशावर्त तलावाजवळून घळीने उतरत वाघ दरवाजाकडे जाता येते. आज्ञापत्रात लिहिले आहे की 'किल्ल्यास एक दरवाजा घोर आथळ आहे. शंकरातां वड पाहून एक दोन-तीन दरवाजे, नशात्य चौशिंगा करून ठेवाव्या. त्यामध्ये हमेशा शबत्यास घाहिजे तितक्या ठेवून वरकड दरवाजे व दिंडा चिठून हाकाव्या.' हे दूरदर्शीपणाचे घोरण ठेवूनच महाराजांनी महादरवाजाशिवाय हा दरवाजा बांधून घेतला.

• शिरकाई देऊळ :-

महाराजांच्या पुतळ्याच्या डाव्या बाजूस जे छोटे देऊळ दिसते ते शिरकाईचे देऊळ. शिरकाई ही गडावरील मुख्य देवता. शिर्के पान्यव्या शतकापासून शयगडाचे स्वामी होते. याची खाठवण देणारी गडस्वामिनी शिरकाई हिचे मंदिर गडावर आहे. लोकमान्य टिळकांच्या काळात मावळकर नावाच्या इंजिनिअरने हे मंदिर बांधले आहे.

• जगदीश्वर मंदिर :-

वाजारापेठेच्या खालच्या बाजूस पूर्वेकडील उताशवर वागहनवस्ती, वागहनलळे वगैरे अवशेष दिसतात. तेथूनच समोर जे भव्य मंदिर दिसते तेच महादेवाचे म्हणजे जगदीश्वराचे मंदिर. मंदिरासमोर मंदीची भव्य भागी शुक्ल मूर्ती भक्तावरचेत आहे. मंदिरात प्रवेश केला की भव्य सभामंडप लागतो. मंडपाच्या मध्यभागी भव्य कासव आहे. आभाळ्याच्या भिंतीस हनुमंताची भव्य मूर्ती दिसते.

• महाराजांची समाधी :-

मंदिराच्या पूर्वदरवाजापासून थोड्या अंतरावर जो, आष्टकोनी चौथरा दिसतो तीच महाराजांची समाधी. सभासद बखर म्हणते, 'हाप्रियकु लावतंस श्रीमन्महाराजाधिराज शिवाजी महाराज छप्रपती यांच्या कल झके १६०२ चैत्र (इ.स. १५ इ.स. १५)

आर्थिक त्यांनी वांधलेला जगदीश्वराच्या जो प्रसाद त्याच्या महाद्वाराच्या बाहेर दक्षिणभागी केले. फरसंबंदीच्या खाली पोकळी आहे, तीत महाराजांच्या अवशिष्टांश रक्षामिश्र मूर्तिकारूपाने सापडतो. 'दहनभूमी पलीकडे भ्रमण इमारतींच्या अवशेषांची एक रांग आहे, ते शिवंदीचे निवासस्थान असावे.

टकमक टोक :-

बाजारपेठेच्या समोरील टेपावरून खाली उतरून टकमक टोकाकडे जाता येते. तिथेच एका दारूच्या कोठारचे अवशेष दिसतात. जसजसे टोकाकडे जाता येते. तेथेच एका दारूच्या कोठारचे अवशेष दिसतात. जसजसे टोकाकडे जावे तसतसा रस्ता निमुळता होत जातो. उजव्या हाताला सरळ तुटलेला २६०० फूट खोल कडा आहे. टोकावर वाशा प्रचंड असतो व जागाही कमी असल्यामुळे गोधळ न करता सावधानता बाळगावी लागते. साधीपाशूनच शिवराज्या काळात या ठिकाणावरून गुन्हेगारांच्या कडेभोट केला जाई.

हिरकणी टोक :-

गंगासागराच्या उजवीकडे पश्चिमेस जी चिंचोळी बांध वाट जाते ती हिरकणी टोकाकडे जाते. हिरकणी टोकाशी संबंधित हिरकणी गवळणीची

तर डाव्या हाताला गांधारीचे खोरे पुजव्या
बागूला काळ नदीचे खोरे दिसते. तसेच
इशून पाव्याड, खुबलठा बुजुज, मशीदमोर्च ही
ठिकाणे तोफेच्या माघ्यात आहेत. त्यामुळे युद्धबासना
तसेच लढाऊ दृष्टीने ही खूप महत्त्वाची आणि
मोक्याची जागा आहे.

• वाघ्या कुप्याची अमाधी :-

इतिहासात असे म्हणले जाते
की शिवाजी महाराजांच्या अंत्यसंस्कार चालू होता
तेव्हा शिवाजी महाराजांच्या वाघ्या नावाच्या
कुप्याने त्या आगीत उडी घेतली.

[Signature]
Principal
Pravara Rural Education Society
Tal. Pamer, Dist. A' Nagar
Alkuti
2023

Date _____
Page No. _____

नाव-; आढाव मञ्जुरी सुरेश
वर्ग-; T.Y.B.A.
विषय-; इतिहास (53)
मागव्हिशिकि -; श्री चारे सर
वर्ष - 2022-23

[Handwritten Signature]

Principal
Pravara Rural Education Society's
Art's, Commerce & Science College
Alkuti, Tal-Parner, Dist. A'nagar

[Handwritten Signature]

अणु क्मठिका

Date _____
Page No. _____

क्रं

नाव

- ① प्रास्ताविका
- ② शिवराज्या भिषेक
- ③ भौगोलिक स्थान
- ④ गडोवरल पाठयासाराशी ठिकाणे
 - ① प्राच्याच्या जिजाबाईच्या वाडा
 - ② चोरडिंडी
 - ③ इत्ती तलाव
 - ④ खुवलठा खुलज
 - ⑤ नाना दरवाजा
 - ⑥ राजभवन
 - ⑦ कुशावत तलाव
 - ⑧ टकमक टाक
 - ⑨ वाघ दरवाजा
 - ⑩ नगदिरवर मंदिर
 - ⑪ महाराजांची समाधी
 - ⑫ वाघ्या कुत्याची समाधी
 - ⑬ शिशकारि देकुळ

शिवराज्याभिषेक

Date : _____

Page No. : _____

शिवराज्याभिषेक हा वामगडाने अनुभवलेला सर्वश्रेष्ठ प्रसंग आहे. महाराजांच्या राज्याभिषेक म्हणजे महाराष्ट्राच्याच नव्हे तर भारताच्या इतिहासातील एक लक्षणीय घटना आहे. १९ मे १६७४ रोजी राज्याभिषेकाच्या विधी पूर्वी महाराजांनी प्रतापगडाच्या मठानीचे दर्शन घेतले. तीन मठा सोन्याचे म्हणजेच पुढे हजार किंमतीचे छत देवाला अर्पण केले.

गडावरील राज सभेत एकूण १६७४ ज्येष्ठ शुद्ध १३ शके १५९६, शनिवार या दिवशी राज्याभिषेक साजरा झाला. २४ सप्टेंबर १६७४ ललित पंचमी आश्विन शुद्ध ५, आनंद संवत्सर शके १५९६ या दिवशी तांत्रिक पद्धतीने राजांनी स्वतःला आठवी एक राज्याभिषेक करून घेतला. या सांगण्या प्रसंगी हेच हा जास्तति जास्त लोकांना समाधान वाटते हा होता. हा राज्याभिषेक निश्चलपुत्री गोसावी यांच्या हस्ते पार पडला.

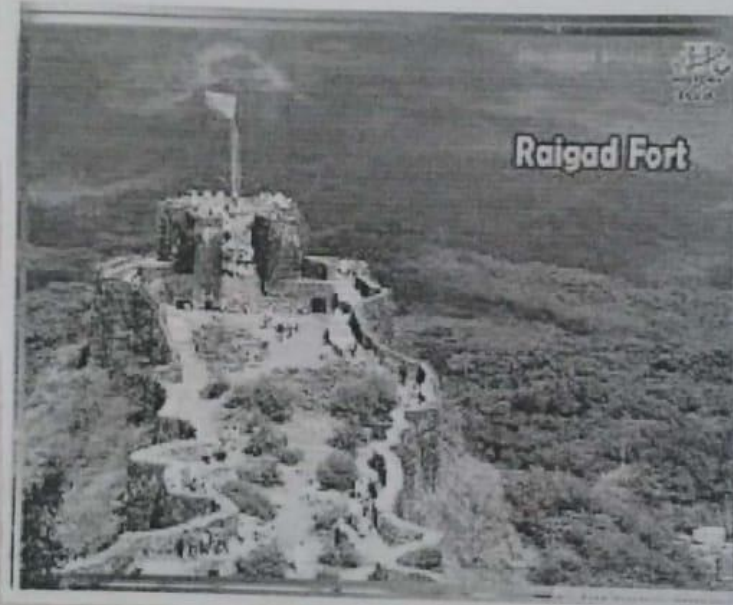

Date : _____

Page No : _____

प्रस्तावना -',

रायगड किल्ला हा भारताच्या महाराष्ट्र राज्यातील एक उगरी किल्ला आहे. वरचे अलीकडे पर्यटकांच्या संख्येत एक स्थानी आहे.

किल्ले रायगड हा महाराष्ट्रातील रायगड जिल्ह्यातील सह्याद्रीच्या पर्वतरांगेत असून समुद्रसपाटीपासून सुमारे ८२० मीटर (२७०० फूट) उंचीवर आहे. किल्ल्याचे प्राचीन नाव रायशी हे होते. पुर्वेकडिले जिझाल्हर असे म्हणत छत्रपती शिवाजी महाराजांनी रायगडचे स्थान आणि महत्त्व पाहून याला आपल्या राज्याची राजधानी बनवली.

शिवराज्याभिषेक

Date : _____

Page No. : _____

शिवराज्याभिषेक हा बायगडाने अनुभवलेला सर्वश्रेष्ठ प्रसंग आहे. महाराजांच्या राज्याभिषेक म्हणजे महाराष्ट्राच्याच नव्हे तर भारताच्या इतिहासातील एक लक्षणीय घटना आहे. १९ मे १६७४ रोजी राज्याभिषेकाच्या विधी पूर्वी महाराजांनी प्रतापगडाच्या भवानीचे दर्शन घेतले. तीन सहा सोन्याचे म्हणजेच पुढे हजार किंमतीचे छत्र देवाला अर्पण केले.

गडावरील राज सभेत एकूण १६७४ ज्येष्ठ शुद्ध १३ शके १५९६, शनिवार या दिवशी राज्याभिषेक साजरा झाला. २४ सप्टेंबर १६७४ ललित पंचमी आश्विन शुद्ध ५, आनंद संवत्सर शके १५९६ या दिवशी तांत्रिक पद्धतीने राजांनी स्वतःला आठवी एक राज्याभिषेक करून घेतला. या सांगण्या प्रसंगी हेच हा जास्तति जास्त लोकांना समाधान वाटते हा होता. हा राज्याभिषेक निश्चलपुत्री गोसावी यांच्या हस्ते पार पडला.

भौगोलिक स्थान

Date _____

Page No. _____

नाव -; रायगड किल्ला किल्ला

उंची 1200 मी / 2000 फूट

प्रकार गिरिदुर्ग

चढाईची श्रेणी सोपी

ठिकाण रायगड, महाराष्ट्र

जवळचे गाव सहाउ

गैंगर शिंग सह्याद्री

सह्याद्री अवस्था व्यापक

स्थापना 9030

किल्ले शायगड हा महाराष्ट्रातील शायगड जिल्ह्यातील सह्याद्रीच्या पर्वतरांगेत असून समुद्रसपाटीपासून सुमारे 120 मीटर (2000 फूट) उंचीवर आहे. मराठी साम्राज्याच्या इतिहासातही त्याची एक खास ओळख आहे. मराठी साम्राज्याच्या इतिहासातही त्याची एक खास ओळख आहे. छत्रपती शिवाजीराजांनी शायगडचे स्थान आणि महत्त्व पाहून याने आपल्या राज्याची राजधानी बनवली. शिवराज्याभिषेक याच ठिकाणी झाला. इंग्रजांनी गड कब्जात घेतल्यानंतर लुटून त्याची नासधूस केली. सधर किल्ला हा महाराष्ट्र शासनाच्या पुरातत्व विभागाचे संरक्षित स्मारक आहे.

प्राचीन नाव 'शायरी' हे होते. युरोपचे लोक त्यास पूर्वकडिल जिल्हा म्हणत असात. जिल्हाभरस्ये ठाणे जिल्ह्याचे इतिहास तितकाच शायगड इतिहास व दुर्गम पावणे व धडपुर्वी त्यास गडचे स्वरूप नव्हते व तो बुसगा एक डोंगर होता. तेव्हा त्यास 'शिवराज' व 'तणस' अशी दोन्ही नावे होती. त्याचा अकार, उंची व अभावतालच्या दृष्ट्या यावरून त्यास गंधादीप असेही नाव पडले. विजयनगरातील शायगडाचा उपयोग कैदी ठेवण्यापुरता होई. मोघांचा प्रमुख यशवंतराव मोरे जावळीहून पठेन शायगडावर जाऊन राहिला तर मतापबाब मोरे विजापुरास पळाला. महाराजांनी ६ एप्रिल १६५६ रोजी शायरीस म्हालाचे शायगडास वेढा घालला व ते महिन्यात शायरी महाराजांच्या ताब्यात आली.

लेखे असतांना कल्याणाचा सुभेदार मुक्ता महमद
 खाजिना दखन विजापूरकडे निघाल्याची बातमी
 महाराजांना समजली. त्यांनी तो खाजिना लुटून
 रायगडवर आणला व त्या खाजिन्याचा उपयोग गडाच्या
 बांधकामासाठी केला. रायगडच्या माघा राजधानी बसवण्यास
 सोयीचा व पुरेसा आहे. शत्रुला अवघड वाटणाऱ्या
 प्रदेशातले ते शक्तिशाली ठिकाण आहे.
 सागरी दळणावळीसाठी हे ठिकाण जवळ आहे.
 म्हणून महाराजांनी राजधानीसाठी या गडाची निवड केली
 रायगड किल्ल्याचे पूर्वेचे भाग जम्बुद्वीप असे होते.

याच पुर्वदुर्गस्वरुपात १५ विविध नावांनी संबोधिले गेले आहे
 १. रायगड २. रायरी ३. इस्लामगड ४. नंदाद्वीप ५. जम्बुद्वीप
 ६. तारास ७. शीवटा ८. बदनूर ९. रायगिरी १०. राजागिरी
 ११. शिवगड १२. रेड्डी १३. शिवकाका १४. राहीर खाणी
 १५. पूर्वकाठीन जिद्दाल्तर.

'देवागिरी-यादून दशगुणी, दीड गाव उंच, पुरास्त जागा।
 पर्जन्यकाळी कड्यावर गवा उगवा नाही' हे बघून महाराजा
 खुशीने म्हणाले. तुरुतास जागा हाच गड करावा
 छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या या शब्दांचा
 उल्लेख लक्षरीत आहे. रायगडाचे स्थान
 भक्षतात दखन या किल्ल्यावरच राजधानी
 बसवण्याचे महाराजांनी निश्चित केले.

Date _____

Page No. : _____

रायगडाचे जुने नाव रायरी . गडाचा विस्तार प्रचंड असून समुद्रसपाटीपासून किल्याची उंची 2900 फूट आहे . गडाला सुमारे 9835 पायऱ्या आहेत . गडाच्या पश्चिमकडे हिरकणी बुरुज . उत्तरेकडून टकमक टोक . श्री शिरकाई मंदिर आणि मध्यभागी असलेला महाराजांच्या पुतळ्या हे मुख्य आकर्षण आहे .

शिके पानव्या शतकापासून रायगडाचे स्वामी होणे सध्या साठवून देणारी गडरवाफेनी श्री शिरकाई मंदिर गडावर आहे .

लोकमान्य टिळकांच्या काळात माळवंकर नावाच्या उंजिनिअरने हे मंदिर बांधले आहे . ते श्री शिरकाई मूळ मंदिर नाही . मूर्ती मात्र प्राचीन आहे . ते श्री शिरकाईचे मूळ मंदिर नाही . मूर्ती मात्र प्राचीन आहे . मूळ शिरकाई मंदिर राजवाड्यास लागून डावीकडे होळी मळावर होणे तेथे मूळ देवळाच्या चवुतरा असूनही आहे . ब्रिटिश काळापासून तेथे श्री शिरकाईचा धरप हा नामफलक होतो .

① पाचाड-चा जिजाबाई-चा वाडा-

उतारवयात जिजाबाईना वाडा-
वरची थंड हवा, वारा मानवत जसे, म्हणून
महाराजांनी त्यांच्यासाठी पाचाडजवळच एक वाडा
बांधून दिला. तोच हा सासरेबांधा राहता वाडा
वाड्याची व्यवस्था देवण्यासाठी काली अधिकारी
तसेच बिपात्रांची व्यवस्थाही महाराजांनी केली
होती.

② चोरदिंडी-;

महाराजापासून उजवीकडे एक मक
लोकापर्यंत जी तटबंदी जाते, त्यावरून चालत
गेल्यास जिथे ही तटबंदी संपते, त्याचा थोडे
अलीकडे बुरुजस्त ही चोरदिंडी बांधलेली
आहे. बुरुजच्या आकृती वरवाजापर्यंत गेल्यासाठी
पायऱ्या आहेत.

③ हत्ती तलाव-;

महाराजापासून थोडे पुढे आल्यावर
जी तलाव दिसते ती हत्ती तलाव. राजशाळे त्कून
येणाऱ्या हत्तींच्या स्थानासाठी आणि
पिण्यासाठी या तलावाचा उपयोग
होत होता.

④ खुब लढा बुरज-'

राउ चंद्र नागले म्हणजे डाक बुरजमध्ये ठिकाण दिसते, तोच हा सुप्रसिद्ध खुबलढा बुरज बुरज शेंकरी डाक दरवाजा होता, त्यास पित दरवाजा म्हणत परा हा दरवाजा आता पूर्णपणे उद्धवस्त झाला आहे.

⑤ जाना दरवाजा-'

या दरवाजास जाणे दरवाजा असेही म्हणत. जाना दरवाजा याचा अर्थ महान दरवाजा इ.स. १६७४ च्या मे महिन्यात राज्याभिषेकाचा निमित्ताने इंग्रजांचा वकाल हेन्री ऑक्फोर्डन या दरवाजाचे आला होता. या दरवाजास दोन कमानी आहेत.

⑥ राजभवन-'

राणीवशाचा समोर डाव्या हातास दास-दासीचा मकानांमधे अवरोध दिसतात. या अवरोधाचा मागे हुसरी जी समांतर भिंत आहे त्या भिंतीचा मध्यभागी जो दरवाजा आहे तेथून बालिविल्ल्याचा अंतर्भागान प्रवेश केला की जो प्रशस्त चौथरा लागतो तेच हे महाराजांचे राजभवन.

७) कुशावर्त तलाव:-

होळीया माळ डाव्या हातास सोडून उजवेकडील वट कुशावर्त तलावाकडे जाते. तलावाजवळ महादेवाचे छोटेसे देवूळ दिसते. देवळा-समीर फुललेल्या अवस्थेतला नदी दिसतो.

८) टकुमक लोक:-

बाजारपेठेच्या समोरील टेपावरून खाली उतरून टकुमक लोकाकडे जाता येते. तेथेच डावा हातच्या कोठारचे अवशेष दिसतात. जराजसे लोकाकडे जावे तसतसा रस्ता निमुळता होत जातो. कुजव्या हाताला सरळ कुटलेला २६०० फूट खोल कडा आहे. लोकांवर पारा पडतो असतो व जागाली कमी असल्यामुळे गोंधळ न करता सावधानता बाळगावी लागते.

९) वाघ दरवाजा:- कुशावर्त तलावाजवळून दळीचे उतरत वाघ दरवाजाकडे जाता येते. आज्ञापनात लिहिले आहे की किल्ल्यास हाक दरवाजा चोर आसव आहे, याकरिता राठ पाहून हाक देणे नतीने दरवाजे, तशाच चोरीदिंडी करून ठेवाव्या.

(10) जगदीश्वर मंदिर-

बाजोरपेठेचा जालवा बाजूस पूर्व-
कडील उतारावर ब्राह्मणवस्ती, ब्राह्मणातके वगोरे
अवशेष दिसतात. तेथूनच समोर जे भव्य
मंदिर दिसते तेच महादेवाचे म्हणजे जगदीश्वरा-
चे मंदिर. मंदिरासमोर लोहीची भव्य आठि
सुवळ मंदिर मुर्ती आहे. परा सख्या ही मुर्ती
भयावस्थेत आहे. मंदिरात प्रवेश केला की भव्य
सभामंडप लागतो. मंडपाच्या भव्यभागी भव्य
कासव आहे. गाभान्याचा भितीस हनुमंताची
भव्य मुर्ती दिसते.

(11) महाराजांची समाधी!

मंदिराचा पूर्वदरवाजापासून थोडा
अंतरावर जो ब्रह्मकोनी चौथरा दिसतो तीच
महाराजांची समाधी. समासद बखर म्हणते,
श्रीतिथ कुलावंतस श्रीमन्महाराजाधिराज शिवाजी
महाराज छतपती यांचा काल शके १६२०-चेत
शुद्ध १५ (१६४०) या दिवशी रायगड येथे झाला.
इहाने साधक व्योती बांधिलेला जगदीश्वराचा
जो सासाद त्याच्या महाद्वाराच्या बाहेर
दक्षिणभागी केले. तेथे काळ्या दगडाचा
चिऱ्याचे सुमार छतभिर उंचीचे
ब्रह्मकोनी जाते बांधिले असून
परत फरबंदी केलेली आहे.

Date : _____

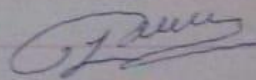
Page No. : _____

12) वाढ्या कुत्र्याची समाधी-

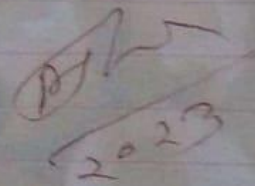
इतिहासात असे म्हणले जाते की शिवाजी महाराजांच्या अत्यसंस्कार न्याळ होता तेव्हा शिवाजी महाराजांच्या वाढ्या नावाचा कुत्र्याने त्या आगीत उडी घेतली.

13) शिरकाई देऊक-

महाराजांच्या पुतळ्याचा डाव्या बाजूस जे छोटे देऊक दिसते ते शिरकाईचे देऊक. शिरकाई ही गडावरील मुख्य देवता. शिर्के पारच्या शतकापासून शयगडाचे स्वामी होते याची आठवण देणारी गडस्वामिनी शिरकाई हिचे मंदिर गडावर आहे. लोक मान्य टिळकांच्या काळात मावळकर नावाचा इंजिनिअरने हे मंदिर बांधले आहे.

Principal
Pravara Rural Education Society's
Art's, Commerce & Science College
Akuti, Tal-Paner, Dist. Anagar

**Banking and
Finance Project
(T.Y.B.COM)
2022-23**

Department Of Commerce

Project List (T.Y.B.Com)

1	Gadge Sanket Balu	T.Y.B.Com	Function of Bank	Submit
2	Shelar Gaurav Balu	T.Y.B.Com	Function of R.B.I Bank	Submit
3	Gund Pooja Manojkumar	T.Y.B.Com	Introduction of Bank	Submit
4	Kharmale Ganesh Ratan	T.Y.B.Com	Function of S.B.I Bank	Submit
5	Galande Vipul Ramdas	T.Y.B.Com	Commercial Banks	Submit
6	Gagare Kajal Bansi	T.Y.B.Com	Functions of Cooperative Society	Submit
7	Shinde Vaibhav Santosh	T.Y.B.Com	Local Area Banks	Submit
8	Sagar Suraj Ananda	T.Y.B.Com	Function of S.B.I Bank	Submit
9	Khair Prashant Prabhakar	T.Y.B.Com	Commercial Banks	Submit
10	Mavale Pramod Prakash	T.Y.B.Com	Function of S.B.I Bank	Submit
11	Jagdale Vrushali Mohan	T.Y.B.Com	Commercial Banks	Submit
12	Chaudhari Ganesh Vikram	T.Y.B.Com	Functions of Cooperative Society	Submit
13	Shirtar Suvarna Pandurang	T.Y.B.Com	Local Area Banks	Submit
14	Thorat Umesh Sakur	T.Y.B.Com	Function of S.B.I Bank	Submit
15	Dongare Samir Kailas	T.Y.B.Com	Commercial Banks	Submit
16	Karande Ramesh Tabaji	T.Y.B.Com	Introduction of Bank	Submit
17	Gunjal Devesh Dattatray	T.Y.B.Com	Function of S.B.I Bank	Submit
18	Dukare Pratiksha Ulhas	T.Y.B.Com	Commercial Banks	Submit
19	Gunjal Reshma Suresh	T.Y.B.Com	Function of S.B.I Bank	Submit
20	Gadge Ganesh Balasaheb	T.Y.B.Com	Commercial Banks	Submit
21	Belote Bhausaheb Namdev	T.Y.B.Com	Functions of Cooperative Society	Submit
22	Date Shilpa Pandurang	T.Y.B.Com	Local Area Banks	Submit
23	Gangad Snehalata Tukaram	T.Y.B.Com	Function of S.B.I Bank	Submit
24	Nichit Sandesh Suresh	T.Y.B.Com	Commercial Banks	Submit
25	Bhoasle Komal Genbhau	T.Y.B.Com	Introduction of Bank	Submit
26	Khutal Mayur Lahu	T.Y.B.Com	Introduction of Cooperative Society	Submit
27	Gunjal Shubham Balu	T.Y.B.Com	Functions of Cooperative Society	Submit
28	Shirtar Punam Somnath	T.Y.B.Com	Function of S.B.I Bank	Submit
29	Gunjal Sayali Banshi	T.Y.B.Com	Commercial Banks	Submit
30	Pichad Sagar Dashrath	T.Y.B.Com	Introduction to Cooperative Society	Submit
31	Salve Sanket Hemant	T.Y.B.Com	Function of Bank	Submit
32	Bhambre Mayur Shantaram	T.Y.B.Com	Function of R.B.I Bank	Submit
33	Mawale Pooja Sunil	T.Y.B.Com	Introduction of Bank	Submit
34	Wafare Ashish Sanjay	T.Y.B.Com	Function of S.B.I Bank	Submit
35	Bhujbal Jayshri Tanhaji	T.Y.B.Com	Commercial Banks	Submit
36	Lohot Shivraj Santosh	T.Y.B.Com	Functions of Cooperative Society	Submit
37	Dagade Akshay Maruti	T.Y.B.Com	Local Area Banks	Submit
38	Thorat Subhas Ramdas	T.Y.B.Com	Function of Bank	Submit
39	Gaikwad Pramod Bhaskar	T.Y.B.Com	Function of R.B.I Bank	Submit

Principal

Principal

Art's, Commerce & Science College
Alkute, Tal. Parner, Dist. A'nagar

CERTIFICATE

This Is Certify that

Mr:- Kharmale Ganesh Class:-T.Y.B.COM Semester:-VI

ROLL NO:-

Has Satisfactorily Completed Sixty Hours Internship
Programme in Bhalwani Gromin Patanota

In The subject of banking and Finance During 1/04/2022 to
12/04/2023.

Rawase
Subject Teacher

[Signature]
Principal
Pravara Rural Education Society's
Arts, Commerce & Science College
Aikuti, Tal-Pamer, Dist. Amner

Rawase
Internal Examiner

[Signature]
External Examiner

Arts Commerce And Science Collage,
Alkuti

To,

Branch Managar,

...Bhalwani Gromm Patasansha Bhalwani.....

Subject:-Request for inclusion of student of our collage for Internship Programme....

Madam/Sir,

Savitribai Phule Pune university has introduced internship programme for third year B.COM student in its revised syllabus .the purpose of the internship programme is to provide hands - on training and experience to the student about various aspects of business and commercial activities. The internship will aslo enhance employability of student.

In view of this ,I request you to provide Kharmale Ganesh student of our collage with an opportunity for internship in your esteemed organization.

We would appreciate if you could provide exposure of the following business activities to him.

Introduction of bank/co-operative credit society,functioning of bank/co-operative credit society

We Look forward to amutually rewarding academic association with your organisation.

Thank you

Coordinator
Internship Programme

Sincerely,

Principal
Pravara Rural Education Society's
Art's, Commerce & Science Collage
Alkuti, Tal-Parner, Dist Anagar

UNDERTAKING FORM STUDENT

1. Name Of the student :- Kharmale Ganesh
2. Class :- T.Y.B.COM
3. Division and Roll Number :- Div..... Roll No 125333
4. Present Address :- At-Post-Kalkup, Malkup, Tal-Parner, Dist-A.Nagar
5. Permanent Address :-
6. Contact Number :- 7559321673
7. Contact No (Parent) :- 9766321673
8. Email ID :- kharmaleganesh1467@gmail.com

To,

The Principal,
Arts, Commerce and Science collage alkuti

Subject Undertaking...

Respected Sir,

I am studying in semester VI of B.COM. I am going to join Bhalwani Gramin Patsanstha
For my sixty hours internship programme during 04/04/2023 to 12/04/2023.

I assure that I will follow all the rules and instruction issued by the internship-providing organization. I will be responsible for my behavior and performance during the internship period.

Thank You.

Date:- 12/04/2023

Yours obedientl

Kharmale Ganesh

UNDERTAKING FORM STUDENT

To,
Branch Manager
Bhalwani, Gramin, Patsonstha...

Subject Undertaking.....

Respected Sir,

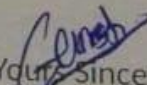
I am a student of new arts commerce and science collage alkuti, I am studying in semester VI of T.Y.B.COM .I am going to join your esteemed organisation. For my sixty hours internship programme during 01/04/2023 to 12/04/2023.

I assure I will follow all the rules and instruction issued by you. I will be solely responsible for my behaviour and performance during the internship period.

I will not disclose any information that is made available to me anyone during or after the internship period, I assure you that I will do my best and the internship opportunity provided to me will be a mutually rewarding experience.

Thank You.

Principal
Pravara Rural Education Society's
Art's, Commerce & Science College
Aikuti, Tal-Parner, Dist. A' Nagar

Yours Sincerely,
Kharmale Ganesh

Date:- 12/04/2023

Place:- Bhalwani

1. Name Of Student :- Kharmale Ganesh
2. Name of the class :- T.Y.B.COM
3. Division and Roll No :-
4. Address :- At kalkup, Tal- Parner Dist-A.Nagar
5. Contact number :- 7559321673 / 9766321673
6. Email id :- kharmaleganesh1467@gmail.com
7. Special Subject :- Banking And Finance
8. Internship start date :- 01/04/2023
9. Internship end date :- 12/04/2023

LOG SHEET OF WORK PERFORMED DURING INTERNSHIP

Date	TIME		TOTAL HOUR	Details of work done	Signature of officer	Signature of student
01/04/2023	Form	TO				<i>Ganesh</i>
03/04/2023	11.00Am	5.00PM	6 HRS	Bank/co-operative credit society	<i>[Signature]</i>	<i>Ganesh</i>
04/04/2023	11.00Am	5.00PM	6 HRS	Functional of bank/co-operative credit society	<i>[Signature]</i>	<i>Ganesh</i>
05/04/2023	11.00Am	5.00PM	6 HRS	Functional of bank/co-operative credit society	<i>[Signature]</i>	<i>Ganesh</i>
06/04/2023	11.00Am	5.00PM	6 HRS	Functional of bank/co-operative credit society	<i>[Signature]</i>	<i>Ganesh</i>
07/04/2023	11.00Am	5.00PM	6 HRS	Type of loan	<i>[Signature]</i>	<i>Ganesh</i>
08/04/2023	11.00Am	5.00PM	6 HRS	Type of loan	<i>[Signature]</i>	<i>Ganesh</i>
09/04/2023	11.00Am	5.00PM	6 HRS	Type of loan	<i>[Signature]</i>	<i>Ganesh</i>
10/04/2023	11.00Am	5.00PM	6 HRS	Type of loan	<i>[Signature]</i>	<i>Ganesh</i>
11/04/2023	11.00Am	5.00PM	6 HRS	Documents maintain by bank/co-operative credit society	<i>[Signature]</i>	<i>Ganesh</i>
12/04/2023	11.00Am	5.00PM	6 HRS	Documents maintain by bank/co-operative credit society	<i>[Signature]</i>	<i>Ganesh</i>

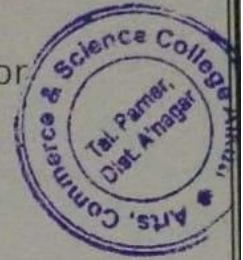
Certified that kharmale Ganesh has satisfactorily completed that internship and work assigned to him.

Date:- 12/04/2023

[Signature]
Bank Manger

Letterhead of proprietor
INTERNSHIP COMPLETION CERTIFICATE

To,
The Princiapl,
Arts,Commerce and Science Collage,
Alkuti.

Subject:- Intership completion Certificate.....

Dear Madam/Sir,

I am happy to inform you that following student of your collage has successfully completd that Sixty intership programme in this organization.

Sr.No	Name Of Student	Roll No	Aadhar No	Special Subject
1	Kharmale Ganesh		305438293646	Baning and Finance

He has been provided with adequate exposure and necessary handa on training pertaining to their special subject.

I am confident that he will perform effectively im similar type of organization ,I wish her every success in future endeavors.

Thank You

Bank Manger

FEEDBACK FROM INTERNSHIP PROVIDER ORGANISATION

Dear Madam/Sir .

Please provide your valuable feedback about the performance of the student on following parameters. Your feedback will enable us to make necessary changes in the internship process .thank you .

Coordinator -internship programme

Internship Programme Feedback

Sr.No.	Particulars	Details
1.	Name of the supervisor /officer
2.	Deaprtment
3.	Deaprtment	Branch Manger
4.	Name Of the student	Kharmale Ganesh
5.	Name of the collage	Arts commerce and science collage alkuti
6.	Roll number	
7.	Special subject	Banking and Finance

Part-A-Individual ranking

No.	Paramaeterfor feedback	Excel lent	Very good	good	Satis fac tory	Ne-Eds impr Ove ment
1.	Domain Knowledge	✓				
2.	Commuenication skills	✓				
3.	Punctuality dedicated		✓			
4.	Ability to work in teams		✓			
5.	Problems solving skills	✓				
6.	Quality of work done	✓				
7.	effectiveness	✓				
8.	Effieiency	✓				
9.	Ability to take instiative		✓			
10.	Positive attitude		✓			
11.	Appenrance		✓			
12.	Using fuli potential work		✓			
13.	Work habits	✓				
14.	Honesty integrity	✓				
15.	creativity	✓				

Part B-SWOT analysis of the student (Please mention below the strengths and weakness of the student and the areas for improvement)

- e.g.1) He is quite confident
- 2) He communication is quite good.
- 3) He is hardworking

Part C - Suggestions to make the internship programme more productive and effective.

College should start internship programme as early as possible.

✓ Part D-Changes required in the curriculum in improve employ ability of student.

More practical approach should be given in the syllabus.

Bank Manager

Place of Review:- Bhakwani.....

Date of Review:- 12/04/2023.....

STUDENT FEEDBACK FORM

1. Name OF Student :- Kharmale Ganesh
2. Class :- T.Y.B.COM
3. Division and roll number :-
4. Present Address :- At/Post-Kalkup ,Tal-Parner, Dist-A.Nagar
5. Contact Number :-7559321673
9766321673
6. Email ID :-kharmaleganesh1467@gmail.com

Please provide your rating about following aspects pertaining to ypur internship experience on the scale of 10; where 10 means strongly agree and 0 means do naot agree at all.

Sr.No	Parameter	Response
1.	The Pre-internship training provided by the coll age was very usefull	09
2.	I was property instroduced in the tank assigned to me in the organisation	08
3.	I was given proper guidance to carry out my responsibility	10
4.	My supervisor/after was very cooperative and supportive	10
5.	I found my task interesting and worth learning	10
6.	My supervisor/officer addressed to my quries double quickly	10
7.	I received due respect form my colleagues in the organisation	10
8.	The content of the syllabus match with the practical work	10
9.	The knowledge that I gained in the collage was usefull to carry out internship programme in a satisfactory manner	10
10.	The intership programme is very usefull to enrich my knowledge	10

Please give your suggestions in make the internship programme more productive and effective

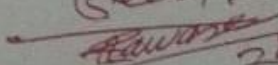
No.

Please give your overall feedback about your experience during the internship

It was god experience to study the concept actually in business cnvironment . it crates the confidence among me to do the work outside the college.

Date:- 12/04/2023 Place:- Bhalwani

Kharmale Ganesh

(Seel) —

 24/03/2023 —

CERTIFICATE

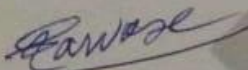
This Is Certify that

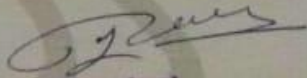
Mr:- Gund Pooja Class:-T.Y.B.COM Semester:-VI

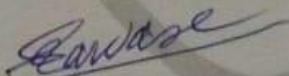
ROLL NO:- 125325

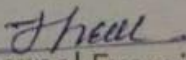
Has Satisfactorily Completed Sixty Hours Internship
Programme in ...Senapati Bapat Patasanstha Farmer.....

In The subject of banking and Finance During 01/04/2023 to
02/04/2023.

Subject Teacher

Principal
Pravara Rural Education Sociery's
Art's, Commerce & Science College
Tal. Parner, Dist. Amravati

Internal Examiner

External Examiner

Arts Commerce And Science Collage,
Alkuti

To,

Branch Managar,

.....Sanapati Bapat Patasanstha Parner.....

Subject:-Request for inclusion of student of our collage for Internship Programme....

Madam/Sir,

Savitribai Phule Pune university has introduced internship programme for third year B.COM student in its revised syllabus .the purpose of the internship programme is to provide hands - on training and experience to the student about various aspects of business and commercial activities. The internship will also enhance employability of student.

In view of this ,I request you to provide Gund Pooja student of our collage with an opportunity for internship in your esteemed organization.

We would appreciate if you could provide exposure of the following business activities to him.

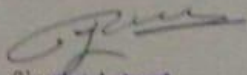
Introduction of bank/co-operative credit society,functioning of bank/co-operative credit society

We Look forward to amutually rewarding academic association with your organisation.

Thank you

Coordinator

Internship Programme

Sincerely,
Principal
Pravara Rural Education Society's
Art's, Commerce & Science College
Alkuti, Tal-Parner, Dist. Anagar

UNDERTAKING FORM STUDENT

- 1.Name Of the student :- Gund Pooja
- 2.Class :-T.Y.B.COM
- 3.Division and Roll Number :-Div.....Roll No 12325
- 4.Present Address :-At-Post-Parner Tal-Parner Dist-A.Nagar
- 5.Permanent Address :-
- 6.Contact Number :-9767130724
- 7.Contact No (Parent) :-9766321673
- 8.Email ID :-gundpooja43@gmail.com

To,
The Principal,
Arts,Commerce and Science collage aikuti

Subject Undertaking...

Respected Sir,

I am studying in semester VI of B.COM. I am going to join Senapati bapat Patasamtha
For my sixty hours internship programme during 12/04/2023 to 12/04/2023.

I assure that I will follow all the rules and instruction issued by the internship-providing organization .I will be responsible for my behavior and performance during the internship period.

Thank You.

Yours obedientl

Date:- 12/04/2023

Gund Pooja

UNDERTAKING FORM STUDENT

To,

Branch Manager

Senapati Bapat Patasamstha Parner

Subject Undertaking.....

Respected Sir,

I am a student of new arts commerce and science collage alkuti. I am studying in semester VI of T.Y.B.COM .I am going to join your esteemed organisation. For my sixty hours internship programme during ~~01/04/2023~~ to ~~12/04/2023~~.

I assure I will follow all the rules and instruction issued by you. I will be solely responsible for my behaviour and performance during the internship period.

I will not disclose any information that is made available to me anyone during or after the internship period, I assure you that I will do my best and the internship opportunity provided to me will be a mutually rewarding experience.

Thank You.

Gund Pooja
Yours Sincerely,

Gund Pooja

Date:- 12/04/2023

Place:- Parner

Gund Pooja
Principal

Pravara Rural Education Society's
Art's, Commerce & Science College
Alkute, Tal-Parner, Dist. A'nagar

1. Name Of Student :-Gund Pooja
2. Name of the class :-T.Y.B.COM
3. Division and Roll No :-
4. Address :- At-Parner, Tal- Parner Dist-A.Nagar
5. Contact number :- 9767130724
6. Email id :-gundpooja43@gmail.com
7. Special Subject :-Banking And Finance
8. Internship start date :- 01/04/2023
9. Internship end date :- 12/04/2023

LOG SHEET OF WORK PERFORMED DURING INTERNSHIP

Date	TIME		TOTAL HOUR	Details of work done	Signature of office	Signature of student
	From	TO				
01/04/2023	11.00Am	5.00PM	6 HRS	Bank/co-operative credit society	[Signature]	[Signature]
03/04/2023	11.00Am	5.00PM	6 HRS	Functional of bank/co-operative credit society	[Signature]	[Signature]
04/04/2023	11.00Am	5.00PM	6 HRS	Functional of bank/co-operative credit society	[Signature]	[Signature]
05/04/2023	11.00Am	5.00PM	6 HRS	Functional of bank/co-operative credit society	[Signature]	[Signature]
06/04/2023	11.00Am	5.00PM	6 HRS	Type of loan	[Signature]	[Signature]
07/04/2023	11.00Am	5.00PM	6 HRS	Type of loan	[Signature]	[Signature]
08/04/2023	11.00Am	5.00PM	6 HRS	Type of loan	[Signature]	[Signature]
10/04/2023	11.00Am	5.00PM	6 HRS	Type of loan	[Signature]	[Signature]
11/04/2023	11.00Am	5.00PM	6 HRS	Documents maintain by bank/co-operative credit society	[Signature]	[Signature]
12/04/2023	11.00Am	5.00PM	6 HRS	Documents maintain by bank/co-operative credit society	[Signature]	[Signature]

Certified that Gund Pooja has satisfactorily completed that internship and work assigned to him.

Date:- 12/04/2023

Bank Manger
 Chief Executive Officer
 Scnapati Baraj Multi-State Co-op.
 Credit Society Ltd., Parner
 Tal. Parner, Dist. Ahmednagar

Letterhead of proprietor
INTERNSHIP COMPLETION CERTIFICATE

To,
The Princiapl,
Arts,Commerce and Science Collage,
Alkuti.

Subject:- Intership completion Certificate.....

Dear Madam/Sir,

I am happy to inform you that following student of your collage has successfully completd that Sixty intership programme in this organization.

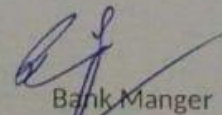
Sr.No	Name Of Student	Roll No	Aadhar No	Special Subject
1	Gund Pooja		680763047178	Baning and Finance

He has been provided with adequate exposure and necessary handa on training pertaining to their special subject.

I am confident that he will perform effectively im similar type of organization ,I wish her every success in future endeavors.

Thank You

Bank Manger

Chief Ececutive Officer
Senapati Bapat Multi-State Co-op.
Credit Society Ltd., Parner
A/P. Tal. Parner, Dist. Ahmednagar

FEEDBACK FROM INTERNSHIP PROVIDER ORGANISATION

Dear Madam/Sir ,

Please provide your valuable feedback about the performance of the student on following parameters.
Your feedback will enable us to make necessary changes in the internship process .thank you .

Coordinator -internship programme

Internship Programme Feedback

Sr.No.	Particulars	Details
1.	Name of the suoervisor /officer
2.	Deaprtment
3.	Deaprtment	Branch Manger
4.	Name Of the student	Gund Pooja
5.	Name of the collage	Arts commerce and science collage alkuti
6.	Roll number	
7.	Special subject	Banking and Finance

Part-A-Individual ranking

No.	Paramaeterfor feedback	Excel lent	Very good	good	Satis fac tory	Ne Eds impr Ove ment
1.	Domain Knowledge	✓				
2.	Commuenication skills	✓				
3.	Punctuality dedicated		✓			
4.	Ability to work in teams		✓			
5.	Problems solving skills	✓				
6.	Quality of work done	✓				
7.	effectiveness	✓				
8.	Effieiciency	✓				
9.	Ability to take instiative		✓			
10.	Positive attitude		✓			
11.	Apperfance		✓			
12.	Using fuli potential work		✓			
13.	Work habits	✓				
14.	Honesty integrity	✓				
15.	creativity	✓				

Part B-SWOT analysis of the student (Please mention below the strengths and weakness of the student and the areas for improvement)

- e.g. 1) He is quite confident
2) He communication is quite good.
3) He is hardworking

Part C - Suggestions to make the internship programme more productive and effective.

College should start internship programme as early as possible.

Part D-Changes required in the curriculum in improve employ ability of student.

More practical approach should be given in the syllabus.

Bank Manager

Chief Executive Officer
Senapati Bapat Multi-State Co-op.
Credit Society Ltd., Parner
J.P. Tal. Parner, Dist. Ahmednagar

Place of Review:- Parner

Date of Review:- 12/04/2023

STUDENT FEEDBACK FORM

1. Name OF Student :- Gund Pooja
2. Class :- T.Y.B.COM
3. Division and roll number :-
4. Present Address :- At/Post- Parner ,Tal-Parner, Dist-A.Nagar
5. Contact Number :-9767130724
6. Email ID :-gundpooja43@gmail.com

Please provide your rating about following aspects pertaining to your internship experience on the scale of 10; where 10 means strongly agree and 0 means do not agree at all.

Sr.No	Parameter	Response
1.	The Pre-internship training provided by the college was very useful	09
2.	I was properly introduced in the task assigned to me in the organisation	08
3.	I was given proper guidance to carry out my responsibility	10
4.	My supervisor/after was very cooperative and supportive	10
5.	I found my task interesting and worth learning	10
6.	My supervisor/officer addressed to my queries double quickly	10
7.	I received due respect from my colleagues in the organisation	10
8.	The content of the syllabus match with the practical work	10
9.	The knowledge that I gained in the collage was useful to carry out internship programme in a satisfactory manner	10
10.	The intership programme is very useful to enrich my knowledge	10

Please give your suggestions in make the internship programme more productive and effective

No.

Please give your overall feedback about your experience during the internship

It was god experience to study the concept actually in business environment . it crates the confidence among me to do the work outside the college.

Date:- 12/04/2023 Place:- Parner

Gund Pooja

*been
aware
12/04/2023*

**Cost and Works
Accounting Project
(T.Y.B.COM) 2022-23**

Cost and Work Accounting (T.Y.B.COM)

Project List 2022-23

Sr. No	Name Of The Teacher	Project Title	Remark
1	Yewale tanaya Subhash	Basics of Marginal Costing	Submit
2	Shinde Snehal Subhash	Basics of Costing	Submit
3	Zinjad Pooja Balshiram	Accounting Sales And Purchases Entry	Submit
4	Zinjad Nikita Daulat	Cost Accounting And Income Tax Return	Submit
5	Chaudhari Poonam Balu	Accounting And Official Information	Submit
6	Zinjad Komal Savkar	Accounting And Official Information	Submit
7	Mohite Shubham Shankar	Accounting Sales And Purchases Entry	Submit
8	Gandhi Vaibhav Dilip	Cost And Cost sheet	Submit
9	Ghogare Akash Gangaram	Cost And Cost sheet	Submit
10	More Digvijay Dilip	Cost Accounting And Income Tax Return	Submit
11	Kharmale Avinash Bhaskar	Cost Accounting And Income Tax Return	Submit
12	Dere Harshada Ramchandra	Making Accounts	Submit
13	Dere Rani Maruti	Making Accounts	Submit
14	Yewale Prerana Suresh	Accounting And Official Information	Submit
15	Parandwal Sayali Arun	Accounting Sales And Purchases Entry	Submit
16	Dere Nikita Haushiram	Cost And Cost sheet	Submit
17	Yewale Komal Navnath	Cost And Cost sheet	Submit
18	Thorat Maya Eknath	Cost Accounting And Income Tax Return	Submit
19	Kale Vaishnav Ashok	Cost Accounting And Income Tax Return	Submit
20	Dere Snehal Subhash	Basics of Marginal Costing	Submit
21	Patwa Rutika Vinod	Basics of Costing	Submit
22	Chate Shital Kisan	Cost And Cost sheet	Submit
23	Gadge Ishwari Bansi	Cost And Cost sheet	Submit
24	Dolas Kadambari Maruti	Basics of Marginal Costing	Submit
25	Kute Sakshi Deepak	Cost Accounting And Income Tax Return	Submit
26	Kundlik Rajshri Pandurang	Cost And Cost sheet	Submit
27	Gunjal Pratibha Rajendra	Cost And Cost sheet	Submit
28	Jadhav Ashitosh Dayanand	Introduction to Business Environment	Submit
29	Gorde Sunil Dilip	Cost And Cost sheet	Submit
30	Shinare Vaibhav Bhausaheb	Cost And Cost sheet	Submit
31	Shinde Guniraj Thaksen	Basics of Marginal Costing	Submit
32	Chaudhari Sakshi Chandrakant	Cost Accounting And Income Tax Return	Submit

Reels

Principal

Art's, Commerce & Science College
Alkute, Tal. Parner, Dist. A'nagar

Lokmate Dr. Balasahebb Vikhe Patil (Padma Bhushan Award)
Pravara Rural Education Society

Arts, Commerce And Science College, Alkuti
Tal- Parner, Dist- Ahmednager

T. Y. B. com
semester-VI

Choice Based Credit System

Internship Project

Year- 2022-23

Name : Parandaul Sayali Arun

Class : T. Y. B. com Div : Roll No :

Subject : Cost & Works Accounting II & III

Exam Seat No. 125363

CERTIFICATE

This is certify that

Mr / Miss : Parandevul Scyali Class : T.Y. Bcom Semester : VI Division :
Roll NO : 125363 ✓

Has Satisfactorily Completed Sixty Hours Intership Programe, in Shree datta Electricals
in the subject of Cost & Works Accounting during 20/05/2023 to 31/05/2023

Subject Teacher

H.O.D./Principals

Internal Examiner

External Examiner

Loknate Dr Balasaheb Vikhe Patil (Padma Bhushan Award)
Pravara Rural Education Society

Arts, Commerce And Science College , Alkuti
Tal- Parner, Dist- Ahmednager

To,
The Proprietor,
.....*Shree datta*.....
.....*Electrical*.....

Subject :- Request for inclusion of students of our college for Internship Programme.

Madam / Sir,

Savitribai Phule Pune University has introduced 'Internship Program' For Third Year. B.Com Students in its revised syllabus. The purpose of internship programme is to provide hands - on training and experience to the students about various aspects of business and commercial activities. The internship will also enhance employability of students.

In view of this, I request you to provide (Students Name) ..*Parandevai Jayali*.....
Students of our college with an opportunity for internship in your esteemed organization.

We would appreciate if you could provide exposure of the following business activities to her/him.

Introduction of :- *Accounting and Official Information.*

We look forward to a mutually rewarding academic association with your organization.

Thank you.

Sincerely

Shree
Coordinator,

Internship Programme

Principal
Pravara Rural Education Society's
Art's, Commerce & Science College
Alkuti, Tal-Parner, Dist. A'nagar

UNDERTAKING FROM STUDENT

1. Name Of The Students : Parandwal Sayali Arun
2. Class : T.Y.B.Com
3. Division & Roll No : Div :- _____ Roll NO:- 125363
4. Present Address : At post. Jurnen. Varachamalivade Dist. Pune
5. Permaneat Address : At post. Aikuti. Tal. Pamer. Dist. A. Nagar.
6. Contact Number : 967290088
7. Contact Number (Parent) : 967290088
8. Email ID : Sayali.Arun.123@gmail.Com.

To,
The Principal
Arts, Commerce And
Science College, Aikuti

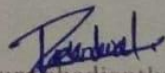
Subject : Undertaking

Respected Sir,

I am studying in semester VI of T.Y.B.Com. I am going to join Shree datta Electricals.
(Employer Name) for my sixty hours internship programme durin 22/05/2022 to 21/07/2022

I assure that I will follow all the rules and instruction issued by the internship-providing organization. I will be responsible for my behavior and performance during the internship period.

Thank you

Yours obediently.

Parandwal Sayali Arun.

Date: 31/05/2022

UNDERTAKING FROM STUDENT

To
The Proprietor
Shree datta
Electricals.

Subject : Undertaking ...

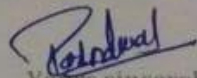
Respected Sir,

I am a student of Arts, Commerce and Science College, Alkuti. I am studying in semester VI of T.Y.B.Com. I am going to join your esteemed organization for my sixty hours internship programme during 22/05/2022 to 31/05/2022.

I assure that I will follow all the rules and instruction issued by you. I will be solely responsible for my behavior and performance during the internship period.

I will not disclose any information that is made available to me to anyone during or after the internship period. I assure you that I will do my best and the internship opportunity provided to me will be the mutually rewarding experience.

Thank you.

Yours sincerely,

Parandara Sayali Arun.
(Students Name)

Date: 21/05/2022

Place: Alkuti.

1. Name of the student : Parandwal Suyali Anun.
2. Name of the College : Arts, Commerce and Science College, Alkuti.
3. Division and Roll Number : -
4. Address : At post Alkuti. Tal. Pamer Dist. Amargar.
5. Contact Number : 9657290088
6. Email ID : Suyali Paul @ Gmail . Com.
7. Special Subject : Cost and works Accounting.
8. Intership Start Date : 22 may 2022
9. Intership End Date : 31 may 2022

Certified that Parandwal Suyali Anun. has satisfactorily completed the intership and work assigned to her/him.

Date : 31 / 05 / 2023

Proprietor,

श्री वत्त इलेक्ट्रिकल्स

कलिंग

LOG SHEET OF WORK PERFORMED DURING INTERNSHIP

Date	Time From	Time To	Total Hours	Details of work done	Signature of officer	Signature of student
22/05/22	11.00AM	5.00PM	6Hrs.	Financial Report	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>
23/05/22	11.00AM	5.00PM	6Hrs.	Income tax Return file	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>
24/05/22	11.00AM	5.00PM	6Hrs.	GST Return file	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>
25/05/22	11.00AM	5.00PM	6Hrs.	I will able to a manage various	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>
26/05/22	11.00AM	5.00PM	6Hrs.	I know about the Information work	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>
27/05/22	11.00AM	5.00PM	6Hrs.	Reporting tax Income file.	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>
28/05/22	11.00AM	5.00PM	6Hrs.	Conducting in Industry specific test.	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>
29/05/22	11.00AM	5.00PM	6Hrs.	Cost sheet	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>
30/05/22	11.00AM	5.00PM	6Hrs.	To know about Costing techniques	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>
31/05/22	11.00AM	5.00PM	6Hrs.	Communications skill also to many learn.	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>

Date: 31/05/2022

Proprietor.
 श्री वत्त इलेक्ट्रिकल्स
[Signature]

FEEDBACK FROM INTERNSHIP PROVIDER ORGANISATION

Dear Madam/Sir,

Please provide your valuable feedback about the performance of the student on following parameters. Your feedback will enable us to make necessary changes in the internship process. Thank you.

Coordinator - Internship Programme

Internship Programme Feedback Form

Sr.No.	Particulars	Details
1.	Name of the supervisor /officer	Ajinkya dhotre.
2.	Department	Commerce.
3.	Department	Branch Manger
4.	Name Of the student	Parandaval Jasvati Anan.
5.	Name of the collage	Arts commerce and science collage alkuti
6.	Roll number	-
7.	Special subject	Cost & Works Accounting

Part-A-Individual ranking

No.	Parameter for feedback	Excellent	Very good	Good	Satisfactory	Needs Improvement
1.	Domain Knowledge	✓				
2.	Communication skills	✓				
3.	Punctuality dedicated		✓			
4.	Ability to work in teams		✓			
5.	Problems solving skills	✓				
6.	Quality of work done	✓				
7.	effectiveness	✓				
8.	Efficiency	✓				
9.	Ability to take initiative		✓			
10.	Positive attitude		✓			
11.	Appearance		✓			
12.	Using full potential work		✓			
13.	Work habits	✓				
14.	Honesty integrity	✓				
15.	creativity	✓				

Part B-SWOT analysis of the student (Please mention below the strengths and weakness of the student and the areas for improvement)

- e.g. 1) He is quite confident
2) He communication is quite good.
3) He is hardworking

Part C – Suggestions to make the internship programme more productive and effective.

College should start internship programme as early as possible.

Part D-Changes required in the curriculum in improve employ ability of student.

More practical approach should be given in the syllabus.

Proprietor
श्री वल्लभ इलेक्ट्रिकल्स
करिया

Place of Review:- Amicuti.....

Date of Review:- 31/05/2023..

STUDENT FEEDBACK FORM

1. Name OF Student :- Parandwal Sayali Arun.
 2. Class :- T.Y.B.COM
 3. Division and roll number :- T.Y.B.COM - 125363 -
 4. Present Address :- Alp - Akhali; rd - parker.
 5. Contact Number :- 9657 290088.
 6. Email ID :- sayali.parandwal123@gmail.com

Please provide your rating about following aspects pertaining to your internship experience on the scale of 10; where 10 means strongly agree and 0 means do not agree at all.

Sr.No	Parameter	Response
1.	The Pre-internship training provided by the college was very useful	09
2.	I was properly introduced in the tank assigned to me in the organisation	08
3.	I was given proper guidance to carry out my responsibility	10
4.	My Supervisor/after was very cooperative and supportive	10
5.	I found my task interesting and worth learning	10
6.	My supervisor/officer addressed to my queries double quickly	10
7.	I received due respect from my colleagues in the organisation	10
8.	The content of the syllabus match with the practical work	10
9.	The knowledge that I gained in the collage was useful to carry out Internship programme in a satisfactory manner	10
10.	The intership programme is very useful to enrich my knowledge	10

Please give your suggestions in make the internship programme more productive and effective

No.

Please give your overall feedback about your experience during the internship

It was god experience to study the concept actually in business environment . it crates the confidence among me to do the work outside the college.

Date:- 21/05/2023 -

Parandwal Sayali.
(Student Name)

Place:- Akhali.

copy
sheet
24/5/2023

Lokmata Dr. Balasaheb Vathe Patil (Pratima) Prasthan Award
Pravara Rural Education Society

Arts, Commerce And Science College , Alkuti
Tal- Parner, Dist- Ahmednager

T. Y. B. com
semester-VI

Choice Based Credit System

Internship Project

Year- 2022-23

Name : Zinjad Komal Saukar

Class : T.Y. B. Com Div : Roll No :

Subject : Cost & Works Accounting II & III

Exam Seat No. 125372

CERTIFICATE

This is certify that

Mr / Miss : Zinidd Komal ... Class : B.Com Semester : VI Division : _____
Roll NO : 12372

Has Satisfactorily Completed Sixty Hours Intership Programme, in Deee Foods Pvt. Ltd
In the subject of Cost & Works Accounting during 20/5/2022 to 30/5/2023

Subject Teacher

HOD, Principle

Internal Examiner

External Examiner

Lokmate Dr Balasahebb Vikhe Patil (Padma Bhushan Award)

Pravara Rural Education society

Arts, Commerce And Science College , Alkuti
Tal- Parner, Dist- Ahmednager

To,
The Proprietor,
Deere Foods
Pvt Ltd.....

Subject :- Request for inclusion of students of our collage for Intership Programme.

Madam / Sir,

Savitribai Phule Pune University has introduced 'Internship Program' For Third Year, B.Com Students in its revised syllabus. The purpose of internship programme is to provide hands - on training and experience to the students about various aspects of business and commercial activities. The internship will also enhance employability of students .

In view of this, I request you to provide {Students Name} Zinjad Komal Savkde
Students of our collage with an opportunity for internship in your esteemed organization.

We would appreciate if you could provide exposure of the following business activities to her/him.

Introduction of :- Deere Foods Pvt. Ltd.

We look forward to a mutually rewarding academic association with your organization.
Thank you.

Sincerely

Sheel
Coordinator,

Intership Programme

[Signature]
Principal
Pravara Rural Education Society's
Art's, Commerce & Science College
Alkuti, Tal-Parner, Dist. Ahmednagar

Dere foods pvt. Ltd

To,
The Principal,
Arts, Commerce and Science
College, Alkoti

Date- 20/5/2023

Subject: Internship Completion Certificate

Dear Madam/ Sir,

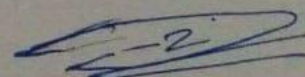
I am happy to inform you that following student of your college has successfully completed the Sixty Hours Internship Programme in this organization

Sr. No.	Name of the student	Roll No.	Aadhar No.	Special Subject
1.	Zinidd Komal Savkar		337055777448	Cost & Works Accounting

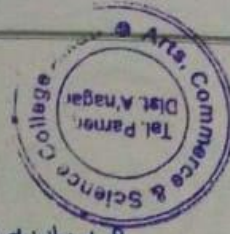
This student have been provided with adequate exposure and necessary hands-on training pertaining to their special subject

I am confident that this student will perform effectively in similar type of organizations. I wish every success in future endeavors.

Thank you

(proprietor)

UNDERTAKING FROM STUDENT

1. Name Of The Students : Zinjad Komal Savkale
2. Class : T.Y.B.Com
3. Division & Roll No : Div : Roll NO:-
4. Present Address : At Garkhindi Post, Paddali, Aile, Tal - Paenee, Dist A. Nagar
5. Permanent Address : At Post Paddali, Aile, Tal - Paenee, Dist - A. Nagee
6. Contact Number : 9665064639
7. Contact Number (Parent) : 9527647619
8. Email ID : Komal.zinjad.05@gmail.com

TO,
The Principal
Arts, Commerce And
Science College, Alkuti

Subject : Undertaking

Respected Sir,

I am studying in semester VI of T.Y.B.Com. I am going to join Deee foods Pvt. Ltd.
(Employer Name) for my sixty hours internship programme during 20/5/2023 to 30/5/2023

I assure that I will follow all the rules and instruction issued by the internship-providing organization. I will be responsible for my behavior and performance during the internship period.

Thank you

Yours obediently,

Zinjad Komal Savkale

Date: 19/6/2023

UNDERTAKING FROM STUDENT

To

The Proprietor

Deee foods
Pvt Ltd

Subject : Undertaking ---

Respected Sir,

I am a student of Arts, Commerce and Science College, Alkuti. I am studying in semester VI of T.Y.B.Com. I am going to join your esteemed organization for my sixty hours internship programme during 20/5/2023 to 30/5/2023 -

I assure that I will follow all the rules and instruction issued by you. I will be solely responsible for my behavior and performance during the internship period.

I will not disclose any information that is made available to me to anyone during or after the internship period. I assure you that I will do my best and the internship opportunity provided to me will be the mutually rewarding experience.

Thank you.

Yours sincerely,

Zinbad Komal Saukde.
(Students Name)

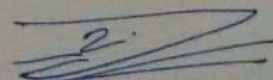
Date :- 19/6/2023

Place :- Padali Ale

1. Name of the student : Zinidd komdl saukde
2. Name of the College : Arts, Commerce and Science College, Alkuni
3. Division and Roll Number : T.Y.B.COM (125372)
4. Address : At Post Padali Ale Tal-Baene, Dist A
5. Contact Number : 9665064639
6. Email ID : komdlzinidd05@gmail.com
- ✓ 7. Special Subject : COST AND WORKS ACCOUNTING
8. Intership Start Date : 20 may 2022
9. Intership End Date : 30 may 2022

Certified that Zinidd komdl saukde has satisfactorily completed the intership and work assigned to her/him.

Date :- 19/6/2023

Proprietor,

LOG SHEET OF WORK PERFORMED DURING INTERNSHIP

Date	Time From	Time To	Total Hours	Details of work done	Signature of officer	Signature of intern
20/5/22	11.00AM	5.00PM	6Hrs.	Financial Report	<u>[Signature]</u>	<u>Binidd</u>
21/5/22	11.00AM	5.00PM	6Hrs.	Income tax return file	<u>[Signature]</u>	<u>Binidd</u>
22/5/22	11.00AM	5.00PM	6Hrs.	GST Return file	<u>[Signature]</u>	<u>Binidd</u>
23/5/22	11.00AM	5.00PM	6Hrs.	I will able to manage various	<u>[Signature]</u>	<u>Binidd</u>
24/5/22	11.00AM	5.00PM	6Hrs.	know about the information of work	<u>[Signature]</u>	<u>Binidd</u>
25/5/22	11.00AM	5.00PM	6Hrs.	Reporting tax Income file	<u>[Signature]</u>	<u>Binidd</u>
26/5/22	11.00AM	5.00PM	6Hrs.	conducting in industry specific task	<u>[Signature]</u>	<u>Binidd</u>
27/5/22	11.00AM	5.00PM	6Hrs.	Cost sheet	<u>[Signature]</u>	<u>Binidd</u>
28/5/22	11.00AM	5.00PM	6Hrs.	To know about costing techniques	<u>[Signature]</u>	<u>Binidd</u>
29/5/22	11.00AM	5.00PM	6Hrs.	Communication skills also to my teacher	<u>[Signature]</u>	<u>Binidd</u>

Date: 19/6/2023

[Signature]
Proprietor,

FEEDBACK FROM INTERNSHIP PROVIDER ORGANISATION

Dear Madam/Sir,

Please provide your valuable feedback about the performance of the student on following parameters. Your feedback will enable us to make necessary changes in the internship process. Thank you.

Coordinator - Internship programme

Internship Programme Feedback Form

Sr.No.	Particulars	Details
1.	Name of the supervisor /officer	Sagar khaat
2.	Deaprtment	Commees
3.	Deaprtment	Branch Manger
4.	Name Of the student	Zinjad Komal Sankar
5.	Name of the collage	Arts commerce and science collage aikuti
6.	Roll number	12372
7.	Special subject	Cost & Works Accounting

Part-A-Individual ranking

No.	Parameter for feedback	Excellent	Very good	good	Satisfactory	Needs Improvement
1.	Domain Knowledge	✓				
2.	Communication skills	✓				
3.	Punctuality dedicated		✓			
4.	Ability to work in teams		✓			
5.	Problems solving skills	✓				
6.	Quality of work done	✓				
7.	effectiveness	✓				
8.	Efficiency	✓				
9.	Ability to take initiative		✓			
10.	Positive attitude		✓			
11.	Apperance		✓			
12.	Using full potential work		✓			
13.	Work habits	✓				
14.	Honesty integrity	✓				
15.	creativity	✓				

Part B-SWOT analysis of the student (Please mention below the strengths and weakness of the student and the areas for improvement)

e.g. 1) He is quite confident

2) He communication is quite good.

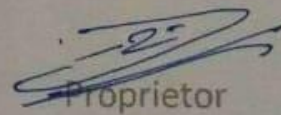
3) He is hardworking

Part C – ~~Suggestions to make the internship programme more productive and effective.~~

✓ College should start internship programme as early as possible.

Part D-Changes required in the curriculum in improve employ ability of student.

More practical approach should be given in the syllabus.

Proprietor

Place of Review:- Padali Ale.....

Date of Review:- 19/6/2023.....

STUDENT FEEDBACK FORM

1. Name OF Student :- Zinjad Komal Saukar
2. Class :- TY.B.COM
3. Division and roll number :-
4. Present Address :- At. Post Paddali Ale, Tal - Paenee, Di
5. Contact Number :- 9665064639
6. Email ID :- Komalzinjad05@gmail.com

Please provide your rating about following aspects pertaining to your internship experience on the scale of 10; where 10 means strongly agree and 0 means do not agree at all.

Sr.No	Parameter	Response
1.	The Pre-internship training provided by the college was very useful	09
2.	I was properly introduced in the task assigned to me in the organisation	08
3.	I was given proper guidance to carry out my responsibility	10
4.	My supervisor/after was very cooperative and supportive	10
5.	I found my task interesting and worth learning	10
6.	My supervisor/officer addressed to my queries double quickly	10
7.	I received due respect from my colleagues in the organisation	10
8.	The content of the syllabus match with the practical work	10
9.	The knowledge that I gained in the college was useful to carry out Internship programme in a satisfactory manner	10
10.	The internship programme is very useful to enrich my knowledge	10

Please give your suggestions in make the internship programme more productive and effective

No.

Please give your overall feedback about your experience during the internship

It was god experience to study the concept actually in business environment . it crates the confidence among me to do the work outside the college.

Date:-

Zinjad Komal Sa
(Student Name)

Place:- Paddali Ale

seen
Sheet 24/5/2023

**Marathi
Project
(T.Y.B.A)**

Department of Marathi Project List 2022-23

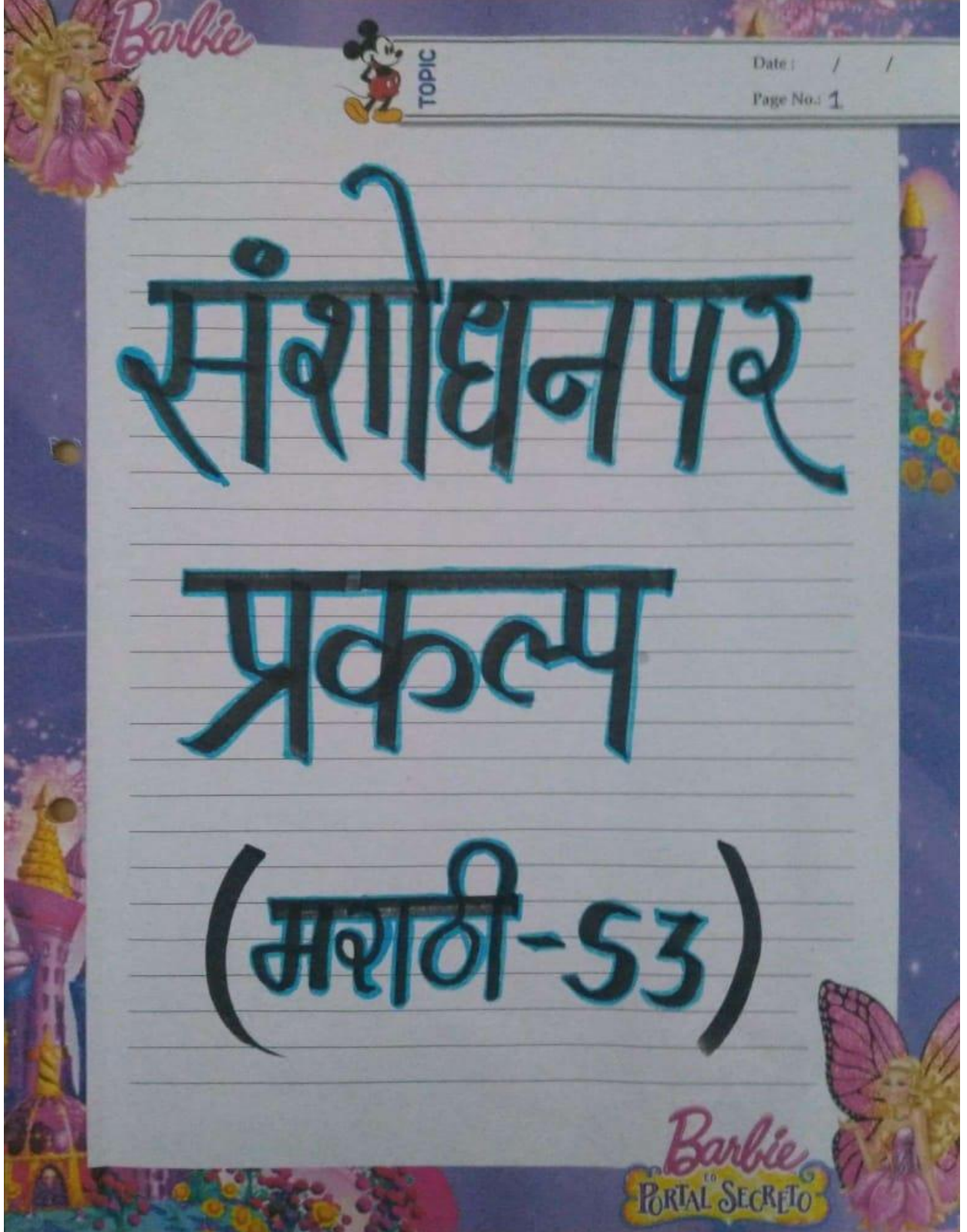
Sr. NO	Name of The Students	Class	Project Title	Remark
1	Shendkar Payal Bhausaheb	T.Y.B.A	Dnyaneshwar Maharaj	Submit
2	Mule Priyanka Rajaram	T.Y.B.A	Sant Tukaram Maharaj	Submit
3	Belhekar Rutuja Sunil	T.Y.B.A	Lekhakar va tyanchya kadambrya	Submit
4	Gunjal Mangesh Ankush	T.Y.B.A	Sant Bahinabai	Submit
5	Lamkhade Anil Rajaram	T.Y.B.A	Dnyaneshwar Maharaj	Submit
6	More Tushar Babaji	T.Y.B.A	Lekhakar va tyanchya kadambrya	Submit
7	Pingat Ganesh Sopan	T.Y.B.A	Sant Bahinabai	Submit
8	Pingat Dipak Nandu	T.Y.B.A	Dnyaneshwar Maharaj	Submit

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "Rishi".

Principal

Art's, Commerce & Science College
Alkute, Tal. Parner, Dist. A'nagar

TOPIC

Date: / /

Page No.: 2

विद्यार्थी परिचय.

नाव : शिंडकर पायल भाऊसाहेब

कॉलेजचे नाव : कला, वाणिज्य व विज्ञान
महाविद्यालय अळकुटी

विषय : मराठी (5-3)

मार्गदर्शक शिक्षक : कवडे मॅडम

सन : 2022-23

Very Good

08/10

Barbie
PORTAL SECRETO

Date: / /

Page No: 3

मूळ नाव : सानेश्वर विठ्ठलपंत कुलकर्णी
 (माऊली)
 जन्म : गुरुवार दि. 22 ऑगस्ट, श्यावण कृ.
 सप्तमी, आ.शके ११९७, (इ.स. १२-
 ७५), युगाब्द ४३७६
 आपगाव, (ता. पेठण) जि. छत्रपती
 संभाजीनगर महाराष्ट्र
 निवर्ण : रविवार ०२ डिसेंबर, वार्तिक कृ. प्रयो-
 दशी, आ. शके १२१८, (इ.स. १२९६),
 युगाब्द
 ४३९७
 समाधिमंदिर : आळंदी, जि. पुणे
 उपास्यदेवत : विठ्ठल
 संप्रदाय : नाथ संप्रदाय, वारकरी,
 वेष्टाव संप्रदाय
 गुरु : श्री संत निवृत्तिनाथ महाराज
 शिष्य : साचिदानंद महाराज

Date: / /

Page No: 4

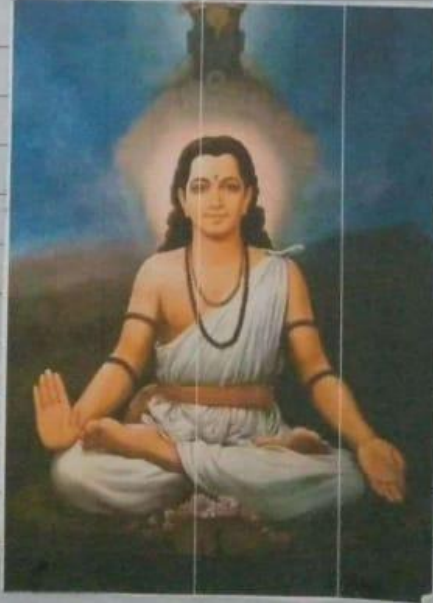
भाषा : मराठी

साहित्य रचना :
• ज्ञानेश्वरी
(भावार्थदीपिका)
• अमृतानुभव ,
• हरिपाठ ,
• अभंग

कार्य : समाज उद्धार

वडील : विठ्ठलपंत कुलकर्णी

आई : रुक्मिणीबाई कुलकर्णी

Barbie
TO
PORTAL SECRETO

संत ज्ञानेश्वर प्रारंभिक जीवन :

संत ज्ञानेश्वरांच्या जन्म इसवी 1275 साली भाद्रपद महिन्यातील कृष्ण पक्षाच्या अष्टमी तिथीला महाराष्ट्रातील औरंगाबाद जिल्ह्यातील पैठण नवळ असलेल्या आप्-गाव या गावात झाला. ज्ञानेश्वर भारतात महान संत व कवी होते. ज्ञानेश्वरांच्या वडिलांचे नाव विठ्ठलपंत हे ~~म्हणजे~~ व आईचे नाव रुक्मिणीबाई असे होते. विठ्ठलपंत हे एका संन्यासी होते. विवाहान्त असतानाच त्यांनी संन्यास घेतला व ते काशीला गेले. परंतु तेथील गुरूंना ही गोष्ट कळल्यावर त्यांनी विठ्ठलपंतांना वापस गृहस्थाश्रमात पाठवले. गुरूंच्या आज्ञेनुसार पुन्हा गृहस्थाश्रमात प्रवेश केल्यानंतर विठ्ठलपंतांचा चार अपत्ये झाली. त्यांचे नाव निवृत्ती, ज्ञानदेव, सोपान व मुक्ताबाई असे होते.

विठ्ठलपंतांनी संन्यास सोडून परत संसारात प्रवेश केल्याने त्या काळी संन्यासाची मुले म्हणून समाजटांच्या कुटुंबाची हेटाळणी करीत असे. समाजाने त्यांच्या कुटुंबाला वाळीत टाकले. यामुळे त्या सर्वांना भुप काष्ट सोसावे लागले. समाजातून दडिष्टवृत्त झाल्यानंतर त्यांना राहण्यासाठी झोपडी सुद्धा नव्हती. लीकांद्वारे होत असलेला त्रास सहन करत करत शेवटी विठ्ठलपंत यांनी आपली पत्नी रुक्मिणीबाई सोबत आत्महत्या करून प्रायश्चित्त केले.

Date: / /

Page No.: 6

आई वडिलांच्या मृत्यूनंतरही वित्तियेक वर्ष
ज्ञानेश्वर व त्यांच्या भावंडांना समाजाद्वारे कार
त्रास दिला गेला. त्यांना अन्न पाणी या सारख्या
गोष्टी देव्यासही नकार देव्यात आला. या नंतर
ते भावंड पेंठण ला गेले. 15 वर्षांच्या वयमी व-
यात त्यांनी भगवान कृष्णाच्या भक्ति स्वतःला
तल्लीन करून दिले. वयमी वयात ज्ञानाची
प्राप्ती त्यांना झाली व ते एक साक्षात्कारी यो-
गी बनून गेले.

ज्ञानेश्वरांचे कार्य ग्रंथ साहित्य :

ज्ञानेश्वरांनी इ.स.वी. सन 1290 साली " भावार्थ-
दीपिका " नावाचा ग्रंथ लिहिला. याला " ज्ञानेश्व-
री " देखील म्हटले जाते. हा ग्रंथ भगवद्गीतेचा
मराठी अनुवाद होतो. या ग्रंथाद्वारे ज्ञानेश्व-
रांनी संस्कृत भाषेतील ज्ञान प्राकृत भाषेत सर्वांना

Barbie
PORTAL SECRETO

Date: / /

Page No.: 7

समजेल अश्या पध्दतीने दिले.
ज्ञानेश्वरांचा दुसरा ग्रंथ 'अमृतानुभव' हा
हीय. हा विभुध्द तत्वज्ञानाचा व जीव ब्रम्ह एव्या-
चा ग्रंथ आहे. यान ४०० शीव्याचा समावेश
आहे. चांगदेव पासण्टी या ग्रथांद्वारे त्यांनी
चांगदेव महाराजांचे गर्वहरण करून त्यांना योग्य
उपदेश पठा दिला. संत ज्ञानेश्वर व संत चांगदेव
याचा प्रसंग पुढील प्रमाणे आहे. वारकरी संप्रदा-
यांना ज्या अमंगांनी भुरळ घातली त्या अमंगांची
निर्मिती करणारे संत तुकाराम, संत निवृत्ती महाराज,
संत ज्ञानदेव, संत सीपान, मुक्ताबाई हा एक
संतांचा वेळात होऊन गेला होता. संत ज्ञानेश्वर
महाराजांची गुरू हे संत निवृत्तीनाथ महाराज होते.
गुरूच्या वृपाशीर्वादाने नेवासा येथे संत ज्ञानेश्वरां-
नी गीतेवर टीका लिहीली हि टीका ज्ञानेश्वरांनी
सांगितली व सचिदानंद बाबा यांनी ही लिखित
केली.

हाच ग्रंथ आज ज्ञानेश्वरी किंवा भावार्थदीपि-
का या नावाने ओळखला जातो. याच ज्ञानेश्व-
रीच्या रूपाने हिंदू धर्मीयांचा ग्रंथ धर्मग्रंथ म्हणू-
न ओळखला जाणारी ज्ञानेश्वरी ही लोकभाषेत
प्रचलीत झाली. संस्कृत भाषेतील ज्ञान जे
सामान्य लोकांना समजत नाही ते संत
ज्ञानेश्वरांनी ज्ञानेश्वरीच्या माध्यामातून प्राकृ-
त भाषेत आणण्याचा प्रयत्न केला.

Barbie
PORTAL SECRETO

ज्ञानेश्वरी मध्ये एकूण १००० ओव्या रचल्या आहेत. कर्मयोग, ज्ञानयोग, भक्तीयोग हे ज्ञानेश्वरी मध्ये सांगितले जाते ~~हे~~ इसवी सन १२९० रोजी हा ग्रंथ लिहीला असल्याचे सांगितले जाते. ज्ञानेश्वरी या ग्रंथाच्या शेवटी ज्ञानेश्वरांनी स्वतःची नाथसंप्रदायाशी असलेली गुरू परंपरा देखील सांगितलेली आहे. संत ज्ञानेश्वरांनी जीव बद्ध ऐक्याचा दुसरा ग्रंथ लिहीला तो म्हणजे अमृतानुभव किंवा अमृतभावाकृत चांगदेव महाराज हे चौदावे वर्ष जगले असे मानले जाते. पण ज्ञानेश्वरांनी त्यांचा गर्वहरण वारूनही त्यांचा अहंकार काही गेला नव्हता. त्यासाठी संत ज्ञानेश्वर महाराजांनी ६९ ओव्यांच्या उपदेपर पत्र चांगदेवांना लिहून ~~अर्पण~~ अर्पण केले. तीच ग्रंथ म्हणजे आजचा चांगदेव पासळी हा ग्रंथ होय. संत ज्ञानेश्वरांनी हरिपाठ हे हरिनामाचे महत्त्व सांगणारे थोर विचार जनसुमदायाला दिले. संत ज्ञानेश्वर महाराजांनी ज्ञानेश्वरीच्या शेवटी पसायदान देखील रचलेले आहे. ज्ञानेश्वरी ही सध्या अनेक भाषांमध्ये प्रचलित झालेली आहे. विश्वबंधुत्वाची प्रेरणा देणारा हा ग्रंथ मानला जातो. ज्ञानेश्वरीय ग्रंथामुळे भारतीय संस्कृतीकडे व वाङ्मयाकडे संपूर्ण जगाचे लक्ष वेधले गेलेले आहे.

आजही ज्ञानेश्वरीचे अध्यायन हे

Barbie

TOPIC

Date: / /

Page No: 9

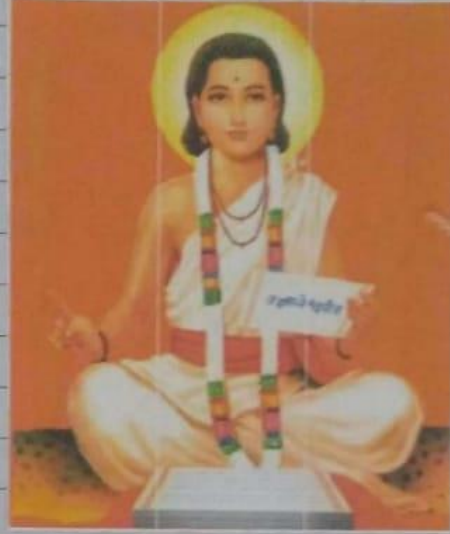
ठिकाणी व विद्यालयांमध्ये देखील केले जाते. ज्ञानेश्वरी मध्ये संत ज्ञानेश्वर महाराजांनी मराठीची महिती सांगितलेली आहे. सुरुवातीला अध्यात्मिक किंवा तत्वज्ञानाविषयीची विचार हे फक्त संस्कृत मधुनच प्रचलित होते पण संत ज्ञानेश्वरांनी सामान्य लोकांना हे पटवून दिले की अध्यात्माचे ज्ञान हे मराठीतून देखील ठरावत करता येते त्यामुळे समाजातील सर्व लोकांना अध्यात्माची प्रेरणा मिळाली.

या ग्रंथामध्ये 800 ओव्या आहेत. तत्वज्ञानाच्या दृष्टीने हा एक श्रेष्ठ ग्रंथ मानला जातो. हा ग्रंथ लिहिल्यानंतर संत ज्ञानेश्वरांनी तीर्थयात्रा गेली. चांगदेव महाराजांची गर्वहरण करून त्यांना उपदेश देणारा ग्रंथ म्हणजेच चांगदेव पासठी हा ग्रंथ देखील लिहीला. संत ज्ञानेश्वरांविषयी अनेक आस्थायिका या समाजामध्ये आजही प्रचलित आहे. एके दिवशी मुक्ताबाई या आपल्या बीजाच्याच्या घरी मांड भाजण्यासाठी खापर मागताली गेल्या असताना त्यांना कोणीही खापर दिले नाही हे ज्ञानेश्वरांना समजताच त्यांनी मुक्ताबाईला आपल्या पाठीवर मांड भाजव्यास सांगितले असे म्हणू शकते की संत ज्ञानेश्वरांनी रेड्याच्या तोंडून वेद वदवून घेतलेले होते.

Barbie
PORTAL "SECRETO"

संत ज्ञानेश्वर व चांगदेव महाराज :

चांगदेव महाराज हे अनेक सिद्धी प्राप्त केलेले योगी होते. त्यांनी जवळपास 42 वेळा वृत्तूला पण हरवले होते. यामुळे म्हटले जाते की ते ~~1400~~ 1400 वर्ष आयुष्य जगले. लोकांच्या तोंडून त्यांना संत ज्ञानेश्वरांची ख्याती ऐक्यायला आली. इतक्या वृद्धी वयाच्या मुलाला समाजाकडून येवढी ख्याती कशी मिळत आहे असा प्रश्न त्यांच्या मनात आला. त्यांना ज्ञानेश्वरांप्रती मत्सर वाटायला लागला. त्यांनी ज्ञानेश्वरांना पत्र लिहिण्याची ठरवले. परंतु तेव्हा त्यांनी पत्र लेखनाला सुरुवात केली.

Date: / /

Page No: 11

तेव्हा पत्राची सुरुवात वक्षाने करावी हेच त्यांना सुचत नव्हते. सानेश्वराला चिरंजीव म्हणाले कि तिर्थ रूप कारण जर चिरंजीव म्हणावे तर विद्यानात्मक ज्ञान त्याच्या तोंडून निघता आहे व तीर्थरूप म्हणावे तर तो वयाने झूप लहान आहे.

श्रीवती चांगदेवांनी कोरे पत्राचा सानेश्वरांना पाठवून दिले. ते पत्र सानेश्वरांच्या बहीण मुक्ताबाईच्या हातात आले. पत्राचा पाहून मुक्ताबाई म्हणाल्या चौदाशे वर्षे ~~बसून~~ मरण ही चांगदेव आजून पण कोराच आहे. चांगदेवांच्या या पत्राला उत्तर म्हणून सानेश्वरांनी पासष्ट ओढ्या लिहून पाठवल्या हाच तो चांगदेव पासष्टी ग्रंथ होय.

संत सानेश्वर समाधी :

फक्त 29 साठ्या वर्षांच्या कमी वयात इसवी सन 929 मध्ये महान संत सानेश्वर यांनी संसारीक मोहमाया त्याहून ~~बसून~~ समाधी धारण केली. त्यांची समाधी ही आळंदीच्या सिद्धेश्वर मंदीर परिसरात स्थित आहे. सानेश्वरांच्या समाधीच्या अवघट 1 वर्षभरात निवृत्ती सोपान व मुक्ताबाई या तीन भावंडांनी सुद्धा आपली इहलोक्याची यात्रा संपविली.

DR. [Signature]

Barbie
PORTAL SECRETO